

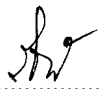
ปัญหาทางกฎหมายในการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. 2544

ณัฐภัสสร รัชวัฒน์สวัสดิ์

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พฤษภาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

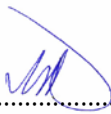
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ ณิชฎักสสร รัชวัฒน์สวัสดิ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

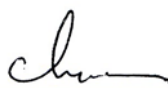
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร.รัชณี แดงอ่อน)

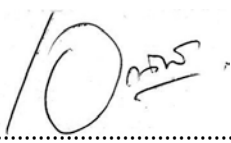
คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ดร.รัชณี แดงอ่อน)

..... กรรมการ
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอิตตานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีชร)
วันที่...24..... เดือน.....พฤษภาคม..... พ.ศ...2561.....

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งของท่านอาจารย์ ดร. รัชณี แดงอ่อน ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาในการศึกษาอิสระ ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเขียนการศึกษาอิสระ ตลอดจนได้กรุณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการศึกษาอิสระนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ รศ. (พิเศษ) ดร. ประทีป ทับอิตตานนท์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ามารับเป็นประธานกรรมการสอบการศึกษาอิสระ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. รัชณี แดงอ่อนและอาจารย์ พ.ต.ท. ดร. ประลอง ศิริภูท ที่อาจารย์ได้สละเวลาอันมีค่าให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบการศึกษาอิสระ ซึ่งทั้งสองท่านได้ให้คำแนะนำและชี้แนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงเนื้อหาของการศึกษาอิสระฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดาที่เป็นกำลังใจอันสูงส่งของผู้เขียน ตลอดจนบุคคลอันเป็นที่รักและเคารพทุกท่าน

สุดท้ายนี้ หากการศึกษาอิสระฉบับนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้เขียนขออุทิศให้แก่บุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณแก่ผู้เขียนทุกท่าน ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ณัฐภัสสร รัชฎ์วัฒน์สวัสดิ์

54921125: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา)

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย/ การจ่ายค่าตอบแทน/ ค่าใช้จ่าย/ จำเลย/ คดีอาญาพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหาย/ ค่าทดแทน

นักศึกษาระดับปริญญาตรี: ปัญหาทางกฎหมายในการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่
จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญา พ.ศ. 2544 (A LEGAL PROBLEM OF CRIMES VICTIM SUPPORT AND ASSISTANCE
CONCERNING COMPENSATION AND SUPPORT FOR THE ACCUSED IN ACCORDANCE
TO THE CRIMINAL CASE ACT B.E. 2544) คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: ประทีป
ทับอัตรานนท์, พร.ค., รัชณี แดงอ่อน, พร.ค., ประลอง ศิริภูณ, พร.ค., 109 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย จำเลยในคดีอาญาได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทยเพื่อรองรับสิทธิในการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิด
อาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความ
เสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญา
และถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีหากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย
มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทน
ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้น โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้
คือจ่ายเงินเยียวยาผู้เสียหายและจำเลย ในกรณีผู้เสียหาย ต้องได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ
เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนมิได้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้น กรณีผู้บริสุทธิ์ต้อง
ตกเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดี ต่อมาปรากฏหลักฐานชัดเจน
ว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอัน
ถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด โดยมีความ
จำเป็นที่จะต้องมิหน่วยงานมาช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายพบประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้
พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้ 3 กรณี 1.
กรณีมีการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) ต่อมาศาล
ได้พิจารณาพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด พระราชบัญญัติดังกล่าวไม่คุ้มครอง 2. กรณีที่ศาลยกฟ้อง ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย จึงไม่อาจได้รับ
การเยียวยาจ่ายค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ มาตรา 20 (3) 3. กรณีตกเป็นผู้ต้องหา ภายหลังพนักงาน
อัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนฯ มาตรา 20 ก็มีได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงส่วนนี้ อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้ประกาศใช้และปรับปรุงแก้ไข
พระราชบัญญัติดังกล่าวในปีพ.ศ.2559 แต่ก็ยังมีในบางมาตราที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยจึงเสนอให้
ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยที่ได้รับความเสียหายได้รับสิทธิการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายค่า
ทดแทนและค่าใช้จ่ายกล่าวคือ การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติด้วยการแก้ไข มาตรา 20 (1) ให้เพิ่มเติมสิทธิแก่
จำเลยที่ราษฎรนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลด้วย, แก้ไขมาตรา 20 (3) ให้เพิ่มข้อความ “หากจำเลยพ้นผิดหรือถูกยกฟ้อง
ไม่ว่ากรณีใด” และให้แก้ไขเพิ่มเติมสิทธิแก่ผู้ต้องหาที่ได้รับความเสียหายให้สามารถมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องได้ตาม
พระราชบัญญัตินี้ด้วย แล้วจึงให้รัฐใช้สิทธิไล่เบียดเอากลับผู้กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อไปได้

54921125: MAJOR: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: A LEGAL PROBLEM/ CRIMES VICTIM SUPPORT/ ASSISTANCE/
CONCERNING COMPENSATION/ SUPPORT FOR THE ACCUSED

NATPHATSORN THANYAWATSAVAT: A LEGAL PROBLEM OF CRIMES
VICTIM SUPPORT AND ASSISTANCE CONCERNING COMPENSATION AND SUPPORT
FOR THE ACCUSED IN ACCORDANCE TO THE CRIMINAL CASE ACT B.E. 2544.

ADVISORY COMMITTEE: PRATHEEP TABATANON, Ph.D, RATCHANEE TANGON,
Ph.D, PRALONG SIRIPOOL, Ph.D. 109 P. 2017

The principle of protecting the rights of the Injured person, the Defendant in criminal cases are defined in the Constitution of the Kingdom of Thailand to support the right and receive relief from the state to the person who has been damaged by the criminal offence of others, without being involved and there is no other way to mitigate the damage, including the right to receive compensation in the case of a person who is a defendant in criminal cases and imprisonment during the trial, if the final judgement ruled in the case that the defendant did not commit the offense or the action of the defendant is not guilty, due to that the state has enacted the Act on Damages for the Injured Person and Compensation and Expense for the Accused in Criminal Case Act, B.E. 2544, by the substance of this Act is paying to the injured and the defendant. In case of the victim dies or is killed due to the negligence or misconduct of another cause injury to body and mind, the case of innocent person must be the defendant prosecuted by the prosecutor and imprisoned during the trial. Later on there was clear evidence that the accused is not a perpetrator and the suit is withdrawn or appearing in the final judgment that he is not the offender or the act is not guilty. Due to this fact, it needs the state agencies to provide financial assistance to victims and defendants in criminal cases.

According to the analysis of legal information, the law enforcement issues related to the enforcement of the Act, compensation for victims and compensation and expenses to the defendant in criminal case B.E. 2544 (2011) in 3 cases; (1st) In the case of prosecution of criminal cases by the plaintiff according to the Code of Criminal Procedure, Section 28 (2), the Act is not covered if the court later ruled that the defendant did not commit the offense, (2nd) The case is dismissed according to the Code of Criminal Procedure, Section 227 that gives the benefit of doubt to the defendant, by that the accused can not be compensated for compensation under Section 20 (3). (3rd) In case of accused, later on the prosecutor ordered not to sue. In the meantime, the accused was not bailed or released temporarily. According to section 20 of the Remuneration Act does not contain provisions referring to this section. However, Thailand has promulgated and amended the Act in B.E. 2559 (2016). However there are still some sections that have not been updated. The researcher proposed to amend the law so that the accused and the injured defendant were entitled to compensation for the victims, compensation and expenses. Amendment of Section 20 (1) provides additional right to the defendant to bring a criminal case to the court, amended Section 20 (3) "If the defendant is acquitted or dismissed in any case," and the right to file a complaint under this Act shall be extended to the accused and then the state recruits back to the person causing extensive damage.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและสภาพของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
สมมติฐานของการวิจัย.....	3
วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 ประวัติความเป็นมา แนวคิด หลักการของกฎหมายเกี่ยวกับ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา.....	5
ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา.....	5
การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	8
แนวคิดของกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา.....	12
ความเป็นมา ความหมาย ลักษณะและประเภทของความเสียหายทางจิตใจ.....	23
หลักของการนำวิธีการเยียวยาความเสียหายมาใช้แก่ผู้ต้องหาและจำเลย.....	28
3 กฎหมายที่เกี่ยวกับค่าตอบแทน และค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญาในต่างประเทศและ ในประเทศไทย.....	29
กฎหมายที่เกี่ยวกับค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญา ในต่างประเทศ.....	29
กฎหมายการเยียวยาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญา ในประเทศไทย.....	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา.....	64
ปัญหาในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2)	65
ปัญหากรณีที่ศาลยกฟ้องจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย.....	67
กรณีบุคคลตกเป็นผู้ต้องหา ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัว.....	68
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	70
บทสรุป.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	72
บรรณานุกรม.....	74
ภาคผนวก.....	77
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	109

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทำให้มีพันธะผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามในหลาย ๆ เรื่องและในหลาย ๆ เรื่องดังกล่าวหนึ่งในเรื่องเหล่านี้ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ด้วย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 บัญญัติว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมี ประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย” (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2551)

การประชุมทั่วไปสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 ได้รับรอง “ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง” ซึ่งมีข้อกำหนดมาตรฐานสากล 4 ประการ สำหรับผู้ได้รับความเสียหาย คือ

1. สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับความยุติธรรม
2. สิทธิการได้รับชดใช้จากผู้กระทำผิด
3. สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ
4. สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือตามความเหมาะสมและความจำเป็น เช่นการ

บำบัดรักษาทางการแพทย์ การเยียวยาทางจิตใจและการเยียวยาทางสังคม

ประเทศไทยจึงได้มีการนำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลและสนธิสัญญาต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 และมาตรา 246 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีหากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็น

ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ดังนั้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจำเลยในคดีอาญาขึ้น และได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือจ่ายเงินเยียวยาผู้เสียหายและจำเลย ในกรณีผู้เสียหายต้องได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนมิได้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้น กรณีผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดี ต่อมาปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าผู้ที่ถูกกล่าวหามิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่ามิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด โดยมีความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานมาช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีผลบังคับใช้มาเป็นระยะเวลากว่า 16 ปี พบว่าประชาชนที่ตกเป็นจำเลยจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด ซึ่งดูจากสถิติการช่วยเหลือทางการเงินแก่จำเลยในคดีอาญาย้อนหลัง 4 ปี พ.ศ. 2556-2559 จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2559 ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พบว่าจำเลยที่ยื่นคำขอจำนวนรวมทั้งสิ้น 3,057 ราย และได้รับการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการ ฯ เป็น 286 ราย คิดเป็น 9.36% เท่านั้น (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2560)

สาเหตุเนื่องมาจากการที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอาญาได้ถูกพนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว เมื่อดำเนินกระบวนการจนถึงศาลได้มีคำพิพากษาว่า “เมื่อพยานหลักฐานในสำนวนมีข้อพิรุธน่าระวางสงสัย ไม่นั่นคงพอที่จะรับฟังเป็นยุติว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย โดยพิพากษายกฟ้องโจทก์” ในกรณีดังกล่าวนี้ทำให้จำเลยที่ถูกยกฟ้องไม่ได้ถูกพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิด แต่พิพากษายกฟ้องเพราะเนื่องมาจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอเท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถเข้ารับประโยชน์จากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ และอีกสาเหตุหนึ่งกรณีที่ราษฎรฟ้องคดีอาญาคด้วยตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) ทำให้ไม่อาจเข้ารับประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้เช่นกัน เพราะ ตามมาตรา 20(1) แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้บัญญัติ “เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ” เท่านั้น

ดังนั้น จึงมีปัญหาที่ควรศึกษาดังนี้

1. กรณีมีการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) ต่อมาศาลได้พิจารณาพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด กฎหมายดังกล่าวจึงไม่คุ้มครอง

2. กรณีที่ศาลยกฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย จึงไม่อาจได้รับการเยียวยาจ่ายค่าทดแทนตาม ม.20(3) แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

3. กรณีตกเป็นผู้ต้องหา ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ตาม ม.20 ก็มีได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงเรื่องนี้เลย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด และหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในต่างประเทศและประเทศไทย

4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

5. เพื่อให้ได้บทสรุปและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

สมมติฐานของการศึกษา

การที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการปรับปรุงและแก้ไข (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ. 2559 แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมถึงจำเลยในคดีอาญาในบางกรณี เช่น กรณีมีการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) กรณีที่ศาลยกฟ้อง ด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยๆ และกรณีเป็นผู้ต้องหา ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน

ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 ก็มีได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงเรื่องนี้เลย ดังนั้น จึงควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาให้ได้รับการชดเชยจากภาครัฐให้ครอบคลุมเป็นธรรมมากขึ้น

วิธีการดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษานี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยรวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตลอดจนตำรากฎหมายตัวบทกฎหมายบทความทางวิชาการในสาขานิติศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกันคว่าในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและของทางสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติให้มีความเหมาะสมต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
2. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด และหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
3. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในต่างประเทศและประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงปัญหาในการที่จำเลยไม่อาจเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
5. ทำให้ได้บทสรุปและข้อเสนอแนะในแก้ไขในการช่วยให้จำเลยได้รับผลประโยชน์และสิทธิ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มากขึ้น

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา แนวคิด หลักการของกฎหมายเกี่ยวกับ ค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

การจะศึกษาถึงกฎหมายฉบับใดจำเป็นที่จะต้องทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวคิดและ
ทฤษฎีของกฎหมายฉบับนั้น ๆ เสียก่อนว่าเป็นมาอย่างไร ในประเทศไทยได้มีจุดมุ่งหมายในการ
พัฒนากระบวนการยุติธรรม เพื่อการสร้างความสะดวกสบายให้เกิดขึ้นในสังคมโดยมุ่งเน้นในการ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและการเยียวยาผู้ถูกละเมิด รวมไปถึงผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด
ให้ได้รับการช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม ด้วยการพัฒนาระบบมาตรการและดำเนินการช่วยเหลือ
ประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ประเทศไทยในสมัยก่อนยังไม่ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย
และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาบังคับใช้นั้น เดิมประเทศไทยนั้น
ได้มีกฎหมายตราสามดวง มีหลักใจความว่า “มิโจรปล้นเรือนแห่งใด ฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตายในจังหวัด
แขวงเมืองใด ให้ผู้รักษาเมืองและชาวบ้านจับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รังกรรมกรชาวบ้านเอาตัว
ผู้ร้ายมิได้ไซ้ ให้ผู้รักษาเมืองผู้รังกรรมกรแลชาวบ้านใช้ทุนทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีกฎหมายสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องมาจาก
การช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรมขึ้น โดยได้ตราเป็น
พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และ
การปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 ขึ้นใช้บังคับ ซึ่งตามพระราชบัญญัติก็ยังมีข้อบกพร่อง
คือยังไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายที่เป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายได้โดยตรง เนื่องจาก
พระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ที่เข้าช่วยเหลือราชการหรือบุคคลที่เข้ากระทำด้วย
มนุษยธรรม แต่ถ้าเป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม โดยตรงแล้วจะไม่ได้รับการ
เยียวยา ทั้งที่เป็นผู้สุจริตมิได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนจาก
รัฐได้ ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ขึ้นมาจึงได้มีการ
รองรับสิทธินี้โดยตรง จึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ก็ยังคงได้รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (นภาพร สุทธิวงษ์, 2556, หน้า 21-22)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเกี่ยวกับการชดเชย ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้แก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาไว้ในมาตรา 40(5) กำหนดให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน, ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นที่ไปตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังขยายการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไปถึงตัวผู้ต้องหา ซึ่งผู้ต้องหานั้นเมื่อถูกควบคุมตัวเพื่อทำการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนย่อมตกอยู่ในสถานะเช่นเดียวกับจำเลยซึ่งถูกฟ้องต่อศาลแล้วเช่นกัน ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมตัวจนกว่าจะทำการสอบสวนเสร็จสิ้น ต่อจากนั้นพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้อง ก็จะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งตัวต่อพนักงานอัยการจนกระทั่งพนักงานอัยการจะมีความเห็นสั่งฟ้องก็ตาม ระหว่างนี้ผู้ต้องหาต้องอยู่ในการควบคุมตัวโดยตลอด การควบคุมตัวดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการระหว่างพิจารณาผู้ต้องหาจะต้องถูกคุมขัง เว้นแต่จะมีประกันตัวไป โดยมีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกันแล้วแต่กรณี แม้ผู้ต้องหาจะยังไม่ถูกฟ้องต่อศาลก็ต้องตกอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับจำเลยที่ถูกฟ้องต่อศาล และในบางครั้งการถูกควบคุมตัวแม้จะยังไม่มีการตัดสินว่า ผิดหรือไม่ตามหลักกฎหมายอาญาซึ่งให้สันนิษฐานไว้ก่อนเป็นผู้บริสุทธิ์เมื่อผ่านกระบวนการพิจารณาสอบสวนทำความเข้าใจเพื่อนำส่งพนักงานอัยการแต่ละขั้นตอนย่อมใช้ระยะเวลา ผู้ต้องหาบางรายถูกสังคมตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดไปก่อนแล้ว แต่ต่อมากจะมี ความเห็นจากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากหลักฐานไม่ชัดเจนเพียงพอ แต่ความเสียหายแก่ผู้ต้องหาได้เกิดขึ้นแล้ว ทั้งทางจิตใจและการดำรงชีวิต สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นการยากที่ผู้ต้องหาจะได้รับการเยียวยาจากรัฐ อีกทั้งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 หาได้มีบทบัญญัติคุ้มครองไปถึงสิทธิของผู้ต้องหาด้วยไม่ ทำให้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 เสียทั้งหมดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในทางกฎหมาย และสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาของบุคคลตาม มาตรา 4, 30, 32 และ 39

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ที่มาตรา 25 วรรคสี่ ได้กล่าวไว้ว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือ

เสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามกฎหมายบัญญัติ”

ในหลายประเทศได้มีการพัฒนาในการคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจากมูลฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการควบคุมไม่ให้อำนาจรัฐใช้กลไกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาคุกคาม หรือกระทำการอันมิชอบต่อประชาชน ปรากฏจากบทความใน Magna Carta 1215 ซึ่งถือเสมือนเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของอังกฤษ มีความตอนหนึ่ง กล่าวว่า “การออกหมายจับกุมบุคคลโดยปราศจากพยานหลักฐานโดยชอบในการยื่นข้อกล่าวหาจะกระทำมิได้ อีกทั้งจะต้องไม่มีบุคคลใดถูกจำคุกหรือลงโทษใดๆ เว้นแต่จะเป็นไปโดยคำพิพากษาที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายนั้น” ซึ่งถือเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างชัดเจนนอกจากกฎบัตร Magna Carta ดังกล่าวแล้ว ประเทศอังกฤษยังได้ประกาศใช้กฎหมายอีกหลายฉบับที่มีเนื้อหาเป็นการรับรองและให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลย เช่นกฎหมายที่ชื่อว่า “The Act of Habeas Corpus” บัญญัติขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1679 มีสาระสำคัญโดยย่อว่า

1. บุคคลทั้งหลายที่ถูกจับกุมในสภาพที่เห็นได้ว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลอื่นใดที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น อาจยื่นคำร้องขอโดยแสดงหลักฐานต่อผู้พิพากษาให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่าการคุมขังบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

2. ผู้พิพากษาที่ได้รับคำร้องจะออกหมายเรียกที่ชื่อว่า “Habeas corpus ad subjicendum” เพื่อเรียกบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่า คุมขังผู้อื่นไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมาศาลและให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลด้วยตามวันและเวลาที่กำหนด และให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาชี้แจงแสดงเหตุผลว่าการคุมขังนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมาย

3. หากว่าคำชี้แจงแสดงเหตุผลของบุคคลผู้ถูกกล่าวหา ปราศจากข้อสนับสนุนอันพอเพียงในทางกฎหมาย ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยมิชักช้าหรืออาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวโดยมีประกันก็ได้

นอกจากกฎหมายที่ชื่อว่า “The act of habeas corpus” แล้ว ยังมีกฎหมายที่ชื่อว่า “The english bill of rights” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1689 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี การดำเนินคดีโดยไม่ล่าช้า การห้ามเรียกหลักประกันที่ใช้ในการประกันตัวจำเลยมากเกินไป และการห้ามลงโทษโดยใช้วิธีการโหดร้ายและผิดปกติธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “The english bill of rights” นี้ได้รับรองสิทธิของประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน

ต่อมา จอห์น ล็อก (ค.ศ. 1632-1704) นักคิดคนสำคัญชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นคนร่วมสมัยกับกฎหมายฉบับนี้ก็กล่าวในเรื่องที่ดูเหมือนจะเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในทางที่จำกัดขอบเขตของอำนาจรัฐว่ามนุษย์นั้นมีสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน ซึ่งรัฐจะเข้ามารบกวนโดยอำเภอใจไม่ได้ หลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา และจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้ ได้มีการสืบทอดไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยเป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ โดยในระหว่างช่วงเวลาของการประกาศอิสรภาพได้มีการจัดทำ The Virginia Declaration of Rights และประกาศเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1776 มีข้อความในประกาศดังกล่าวสรุปได้ว่า “ในการดำเนินคดีอาญาทุกกรณีบุคคลผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะได้ทราบถึงเหตุและลักษณะของข้อกล่าวหา นั้น กับมีสิทธิได้เผชิญหน้ากับผู้กล่าวหาและพยาน อีกทั้งมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานของตนด้วย ซึ่งการพิจารณาคดีจะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีคณะลูกขุนที่เป็นกลางและมาจากประชาชนในชุมชนมาวินิจฉัยคดีนั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องไม่ถูกบังคับให้ต้องให้การหรือนำเสนอพยานหลักฐานในทางที่เป็นโทษแก่ตนเอง บุคคลจะต้องไม่ถูกพลัดพรากจากเสรีภาพ เว้นแต่โดยคำพิพากษาโดยชอบและเป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดหลักประกันในการประกันตัวที่สูงเกินไป ค่าปรับที่สูงเกินไป ตลอดจนการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายล้วนแต่เป็นเรื่องต้องห้ามทั้งสิ้น และกำหนดว่าการออกหมายให้เจ้าพนักงานไปตรวจค้นสถานที่ของบุคคลใดหรือให้ไปจับกุมบุคคลใด โดยปราศจากหลักฐานที่จะสนับสนุนเหตุผลในการตรวจค้นหรือหลักฐานตามสมควรที่ยืนยันความผิดของบุคคลนั้น ถือเป็นสิ่งที่ร้ายแรงและจะกระทำไม่ได้เป็นอันขาด” (ฉัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, 2556, หน้า 11-13)

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การออกกฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมายย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ ความหมาย ลักษณะ และความสำคัญของสิทธิมนุษยชน เพื่อที่จะให้กระทบสิทธิของประชาชนให้น้อยที่สุด

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ในทางวิชาการไม่ได้มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก”

แต่นักปฏิบัติการณ์สิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า “เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คน ๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็น

คนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้” คือ สิทธิมนุษยชน เมื่อนำคำอธิบายทั้ง 2 ประการมาประกอบกัน ก็พอที่สามารถเข้าใจได้ว่าสิทธิมนุษยชนคือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อทำให้คน ๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้ และมีการพัฒนา ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงแยกออกเป็น 2 ระดับ

ระดับแรก เป็นสิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิดไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใด ๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการทรมาน ห้ามนุญช้ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมือง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกหรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่ต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่อย่างน้อยอยู่ในมโนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน เช่น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่คนทุกคนมีสำนึกรู้ได้เองว่า การฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา เป็นต้น

ระดับที่สอง เป็นสิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะ วัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐในแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่าคนทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์ ซึ่งเราจะได้กล่าวต่อไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ลักษณะของสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน (Primary right) มนุษย์ที่เกิดมาในโลก ต่างมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. สิทธิส่วนบุคคล (Personal right) เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ เป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคล
3. สิทธิของพลเมือง (Civil right) เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งสิทธิพลเมืองได้แก่
 - 3.1 สิทธิทางสังคม (Social right) เป็นสิทธิของประชาชนทางสังคมที่จะได้รับการบริการจากสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เช่น สิทธิการเข้าถึงการบริการสาธารณะ เป็นต้น

3.2 สิทธิทางสวัสดิการสังคม (Social welfare right) เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะได้รับสวัสดิการทางสังคม เช่น สิทธิการได้รับการศึกษา ฯลฯ

3.3 สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural right) ได้แก่ สิทธิเข้าร่วมในพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ของประชาคมในด้านศิลปะต่างๆ (กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ, 2554, หน้า 1-3)

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก (World civilization) ของมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิด เพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความตระลึกถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (ชะวัชชัย ภาติณฐ, 2548, หน้า 3) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ และสถานะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผู้ก่อกำเนิดตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการทูต การงดการทำการค้าด้วย หรือกรณีการส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น (กมล พลวัน, 2547, หน้า 2-3) ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย

สิทธิมนุษยชนจะครอบคลุมสิทธิต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์

สิทธิต่าง ๆ ของสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีชีวิตที่ดีในสังคม ดังนี้

1. สิทธิในชีวิต ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้และได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยได้รับการตอบสนองตามความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ทุกชีวิตล้วนมีคุณค่าด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตอยู่เป็นพิเศษจากผู้อื่น เช่น คนพิการ คนชรา ฯลฯ ดังนั้นทุกคนควรปฏิบัติต่อบุคคลด้วยโอกาส ให้ความสำคัญ ให้โอกาสและให้ความช่วยเหลือตามสมควร เพื่อให้ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด

2. สิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง คนในสังคมต้องให้โอกาสกับคนที่เคยกระทำไม่ถูกต้อง ให้โอกาสคนเหล่านี้ได้รับการอบรมแก้ไขและพัฒนาตนเองใหม่ ให้สามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

3. สิทธิในการยอมรับนับถือ หมายถึง การที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันด้วยการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและคุณค่าของชีวิตด้วยความเท่าเทียมกัน

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน (Categories of human right)

เมื่อพูดถึงสิทธิมนุษยชน จึงมีความหมายกว้างกว่า “สิทธิ” ตามกฎหมาย นักกฎหมายโดยทั่วไปนิยมอธิบายว่า “สิทธิ” คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายในขอบเขตที่แคบ ในแง่ที่ว่าคนจะมีสิทธิได้ ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิ แต่ในแง่ของ “สิทธิมนุษยชน” นั้นขอบเขตของสิทธิมนุษยชน กว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรองดังกล่าวข้างต้น สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้น สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท ได้แก่

1. สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรมโดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของ ศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ

2. สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

3. สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

4. สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

5. สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม บันเทิงได้โดยมิใคร่มาบังคับ

ดังนั้นกล่าวได้ว่า “สิทธิตามกฎหมาย” ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน มีสิทธิบางอย่างเท่านั้นถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนเพราะเป็นสิ่งที่คิดด้วยมนุษย์มาแต่เกิด ไม่สามารถโอนไปให้คนอื่น หรือไม่มีใครมาพรากไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ และสิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้นถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าเป็นความผิดคนทุกคนก็รู้อยู่แก่ใจว่าเป็นความผิด แต่การที่คนในชาติไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอแก่การยังชีพ ไม่ถือว่ามีใครทำผิดกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่งที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการให้คนในชาติได้รับอาหารอย่างพอเพียงแก่การมีชีวิตอยู่รอด (กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ, 2554, หน้า 4)

ความแตกต่างของสิทธิมนุษยชน กับสิทธิ เสรีภาพ

สิทธิมนุษยชน (Human rights) หมายความว่า สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งคิดด้วยมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากล และมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือกติกาอนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง

สิทธิเสรีภาพ (Rights and liberties) หมายความว่า สิทธิที่มีการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายของแต่ละรัฐว่าประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพ ในเรื่องใดมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริบทสังคมของประเทศนั้นๆ

ดังนั้น สิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสิทธิตามธรรมชาติ แต่ถ้าเมื่อใดมีกฎหมายบัญญัติในเรื่องใด เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะซึ่งกฎหมายนั้นอาจมีผลทำให้เป็นการจำกัดสิทธิบางประการ ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขของสังคม อย่างไรก็ตามหากกฎหมายใดที่มีการจำกัดหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือลดทอนสิทธิเสรีภาพ อาจมีการพิจารณาแก้ไข หรือยกเลิกกฎหมายนั้นก็ได้

แนวคิดของกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

1. แนวคิดด้านรัฐสวัสดิการ

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าแม้จะมีบทบัญญัติเรื่องการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มาตรา 40-50 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้อำนาจแก่ผู้เสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำความผิดอาญาต่อคนก็ตาม ก็เป็นการยากยิ่งที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ตามที่จำเป็นและสมควร เนื่องจากเห็นว่าส่วนมากของผู้กระทำความผิดอาญา เช่น ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกายถึงบาดเจ็บสาหัสหรือฆ่าคนตาย ผู้กระทำความผิดมักไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ ดังนั้นจึงปรากฏอยู่เสมอว่ามีผู้เสียหายน้อยรายที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญาต่อคนตามที่จำเป็นและสมควร แม้ว่าผู้เสียหายจะได้ยื่นฟ้องทางแพ่งต่อศาล

เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายแล้วก็ตามสาเหตุที่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา มักมิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายจากผู้กระทำความผิด สามารถสรุปได้ว่าเนื่องจากสาเหตุ 5 ประการดังต่อไปนี้

1.1 ผู้กระทำความผิดจำนวนไม่น้อยที่สามารถหลุดรอดการจับกุมไปได้ จึงไม่ถูกลงโทษตามกฎหมาย ส่วนผู้ที่ไม่สามารถหลุดรอดการจับกุมไปได้ก็มีจำนวนน้อยรายที่ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

1.2 ผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นผู้มีฐานะยากจน ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชดใช้ค่าเสียหายได้

1.3 ผู้กระทำความผิดจำนวนไม่น้อยที่แม้จะได้รับโทษก็ไม่สามารถชดใช้ความเสียหายได้

1.4 ผู้กระทำความผิดส่วนมากไม่มีงานทำ ไม่มีความรู้ และไม่มีฝีมือในการประกอบอาชีพ ดังนั้น แม้จะพ้นโทษและได้รับการปลดปล่อยตัวออกมาแล้วก็ไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายได้

1.5 การที่รัฐจะควบคุมและบังคับกำกับให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายจากอาชญากรรมนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก และจะต้องเสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งต้องมีบุคลากรจำนวนมาก ดังนั้นในการที่ผู้กระทำความผิดไม่ชดใช้หรือไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนี้ ถ้ารัฐไม่ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายโดยการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายก็คงไม่มีทางอื่นใดที่จะบรรเทาผลร้ายที่ตนได้รับจากอาชญากรรมที่มีผู้กระทำความผิดต่อตน โดยที่ตนมิได้เป็นผู้ก่อขึ้นหรือมิได้มีส่วนรู้เห็น หรือเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนั้น ซึ่งนับว่าผู้เสียหายเป็นผู้ที่น่าเห็นใจเป็นอย่างมาก มีแนวความคิด 2 ประการ ที่สนับสนุนว่า รัฐควรยื่นมือเข้ามาจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายเองในเมื่อผู้กระทำความผิดอาญาไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

แนวคิดประการแรก โดยที่รัฐในฐานะที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกครองพลเมือง มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลคุ้มครองพลเมืองของรัฐ ให้ได้รับความปลอดภัย ทั้งในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ อันเป็นปัจจัยมูลฐานในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม โดยการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น แต่เมื่อรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของพลเมืองได้ อันจะเห็นได้จากการที่ได้มีผู้กระทำความผิดอาญาหรือก่ออาชญากรรมขึ้น ทำให้มีผู้เสียหาย รัฐจึงควมแสดงความรับผิดชอบ ด้วยการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมนั้นเสียเองในเมื่อผู้กระทำความผิดไม่สามารถ จะชดใช้ให้ได้

แนวคิดประการที่สอง โดยที่รัฐในฐานะที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้บริหารประเทศมีหน้าที่จัดให้บริการทางด้านสวัสดิการแก่ประชาชนของรัฐ เพื่ออำนวยความสะดวก เพื่อความ

เป็นผู้ที่ดี และเพื่อความสะดวกสบายแก่สาธารณะชน และโดยที่ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหาย โดยที่ตนมีอาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำความผิดอาญา หรือจากอาชญากรรมที่ตนมิได้เป็นผู้มีส่วนรู้เห็น หรือมิได้เป็นผู้ก่อขึ้นเอง หรือมิได้มีส่วนร่วมในการก่อขึ้น ผู้เสียหายจึงนับว่าเป็นผู้ที่รัฐ ต้องให้ความช่วยเหลือ ฉะนั้น โดยที่อาชญากรรมเป็นปัญหาของชุมชนที่อยู่ในความปกครองดูแล ของรัฐจึงเท่ากับว่าเป็นปัญหาของรัฐโดยตรง ดังนั้น เมื่อมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นและมีผู้เสียหาย จากการก่ออาชญากรรมนั้น รัฐจึงควรรับผิดชอบต่อผู้เสียหายบ้าง ด้วยการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ ผู้เสียหายจากอาชญากรรมไม่มากนักน้อย โดยถือเป็นรัฐสวัสดิการประการหนึ่ง (ร้อยตำรวจเอกเสวก ภาศักดิ์, 2543, หน้า 23-25)

2. แนวความคิดกองทุนเงินทดแทนจากรัฐ (กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ, 2554, หน้า 29-30)

เนื่องจากกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมุ่งแต่การนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อป้องกัน มิให้เกิดการกระทำความผิดอีก และแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี ขณะที่ ผู้เสียหายหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นถูกปล่อยให้ต้องช่วยเหลือตนเองในการเรียก ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดซึ่งบางครั้งไม่สามารถเรียกร้องได้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ไม่เป็นธรรม ทั้งที่รัฐต้องมีส่วนต้องรับผิดชอบ เพราะไม่สามารถให้ความปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย เหล่านั้นได้ นอกจากนั้นการดำเนินคดีอาญาบางครั้งผู้เสียหายไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์และความรู้ เมื่อคดีถึงที่สุดปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ต้องรับ เคราะห์ร้ายต้องออกจากงาน หรือครอบครัวแตกแยก เนื่องจากถูกดำเนินคดีไม่สามารถบังคับเอา จากผู้ต้องหาได้ ดังนั้นจึงควรตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาจ่ายค่าชดเชยเป็น ค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากคดีอาญาเหล่านั้น เนื่องจากรัฐบาลประสบความสำเร็จ ล้มเหลว ในอันที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่รัฐจะต้อง ปกป้องคุ้มครอง การที่รัฐไม่อาจปกป้องคุ้มครองได้เท่ากับรัฐทำงานไม่เต็มที่ ผู้เสียหายจึงอาจ เรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐได้ การชดเชยค่าเสียหายจะส่งเสริมความศรัทธาและความร่วมมือจากฝ่าย บังคับใช้กฎหมาย และทำให้อาชญากรรมน้อยลง และแม้ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายจาก บริษัทประกันภัยแล้วก็ตาม แต่ค่าเสียหายที่ได้รับก็ไม่เต็มจำนวนความเสียหายที่แท้จริง การที่รัฐ ชดเชยค่าเสียหายให้จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เยียวยาความเสียหายที่ได้รับที่แท้จริง

จะเห็นว่าการรับเงินกองทุนทดแทนจากรัฐนี้ ถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้เสียหาย ซึ่งเมื่อ เกิดความเสียหายขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง ซึ่งรัฐระบุว่าควรได้รับเงิน ค่าตอบแทนจากกองทุนได้ ดังนั้นจึงเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่เข้าหลักเกณฑ์และข้อบังคับในการเบิก เงินจากกองทุนทั้งนี้รัฐต้องพิจารณาโดยละเอียดด้วย อีกทั้งเมื่อภายหลังปรากฏว่าการกระทำนั้นไม่

เป็นความผิด หรือไม่มีการกระทำนั้นเกิดขึ้น โดยผู้เสียหายรู้อยู่แล้ว หรือจงใจเบิกเงินกองทุนอันเป็น
เท็จ ย่อมให้สิทธิที่รัฐจะต้องเรียกทรัพย์สินดังกล่าวคืนได้พร้อมดอกเบี้ยของเงินนั้น พร้อมทั้ง
ดำเนินคดีต่อผู้นั้นตามควรแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อผู้เสียหายที่ใช้สิทธิในการ
เบิกเงินของกองทุนนี้โดยสุจริต

3. แนวคิดในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยอันเกิดจากกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด

สำหรับประเทศไทยก่อนมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาแก่ผู้ต้องหาและ
จำเลยโดยตรง อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2517 ได้บัญญัติให้มี
การชดเชยค่าทดแทนจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แต่ก็ยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เป็น
รูปธรรม ต่อมาจึงมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะ
ได้รับค่าทดแทนและได้รับบรรดาสีทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืนได้ หากปรากฏตาม
คำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิด
ต่อมาจึงได้มีการออกเป็นพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 เพื่อรองรับ
สิทธิของจำเลยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยได้กำหนดให้คดีใดที่ได้มีคำ
พิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว มีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณา
พิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า (1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึง
ที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่
ถูกต้องตรงกับความจริง (2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็น
หลักในการพิจารณาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่า เป็น
พยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ (3) มีพยานหลักฐานใหม่
อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษ
อาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด ในขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้
กำหนดให้ผู้ที่ยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่มีความประสงค์จะขอค่าทดแทน
ต้องยื่นคำร้องขอค่าทดแทนมาในคำร้องฉบับเดียวกันด้วย หากปรากฏว่าบุคคลนั้นต้องได้รับโทษ
ทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำ
พิพากษานั้นคืนได้

จนกระทั่งได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการ
รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับค่าทดแทนจากการดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาดให้บุคคลที่ตกเป็น
จำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏว่าตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด

นั่นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืนสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยจากความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริสุทธิ์ และเป็นการยืนยันหลักที่ว่ารัฐต้องรับผิดชอบ เมื่อเกิดการกระทำที่ผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงได้ออกพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อันเป็นการรับรองสิทธิของจำเลยที่ได้รับ ความเสียหายจากการดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาดตามรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540

ตัวอย่างคดีฆาตกรรม นางสาวเชอรีแอน ดันแคนที่เกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีข้อเท็จจริงโดยย่อดังนี้

พนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ โจทก์ นางกลอยใจ ดันแคน โจทก์ร่วม ได้ยื่นฟ้อง นายรุ่งเฉลิม หรือเฮาคี กนกขวาลชัย จำเลยที่ 1 นายพิทักษ์ คำชาย จำเลยที่ 2 นายกระแสร่วม พลอยกุ่ม จำเลยที่ 3 และนายธวัช กิจประยูร จำเลยที่ 4 ต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ว่าจำเลยทั้งสี่ ร่วมกันฆ่าน.ส.เชอรีแอน ดันแคน โดยไตร่ตรองไว้ก่อนขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288, 289 (4), 83, 92 จำเลยทั้งสี่ให้การปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยทั้งสี่มีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (4), 83 ลงโทษประหารชีวิต จำเลยทั้งสี่อุทธรณ์ ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ 1 ถึงแก่ความตาย ต่อมาศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง โจทก์และโจทก์ร่วมฎีกา ศาลฎีกา ได้มีคำพิพากษาขึ้นตามศาลอุทธรณ์

ซึ่งในระหว่างการดำเนินคดีนี้ จำเลยทั้งสี่ ถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนมาโดยตลอด และเพิ่งได้รับอนุญาตจากศาลให้ปล่อยชั่วคราวจากการร้องขอฝากขังของเจ้าพนักงานสอบสวนต่อศาล ในครั้งที่ 6 โดยต้องใช้หลักประกัน คนละ 400,000 บาท หลังจากนั้น เมื่อโจทก์ได้ยื่นฟ้องจำเลยทั้ง 4 ต่อศาล ศาลก็อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยทั้งสี่ โดยใช้หลักประกันเดิม แต่เมื่อศาลชั้นต้นได้พิพากษาลงโทษประหารชีวิตจำเลยทั้งสี่จำเลยทั้งสี่ จึงอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งให้คุมขังจำเลยทั้ง 4 ไว้ด้วยเหตุผลว่า เกรงจะหลบหนีในระหว่างพิจารณาคดี หลังจากนั้นศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายกฟ้อง โจทก์ โจทก์จึงได้ฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยศาลฎีกาได้อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างฎีกาแก่จำเลยที่ 3 ส่วนจำเลยที่ 2 และที่ 4 ไม่ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ถึงแม้ในชั้นที่สุดศาลฎีกาจะได้มีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสี่ แต่ก็ปรากฏว่าจำเลยทั้งสี่ได้ถูกคุมขังก่อนคดีถึงที่สุดเป็นระยะเวลายาวนาน โดยถูกคุมขังระหว่างสอบสวนเป็นเวลา 34 วัน

และได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นจนกระทั่งศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษา จำเลยที่ 1 ได้ถูกคุมขังในระหว่างอุทธรณ์อีก 1 ปี 3 เดือน และถึงแก่ความตายในระหว่างนั้น ส่วนจำเลยที่ 2 และที่ 4 ถูกคุมขังในระหว่างอุทธรณ์ และฎีการวม 2 ปี 10 เดือน จำเลยที่ 3 ถูกคุมขังระหว่างอุทธรณ์เป็นเวลา 1 ปี 7 เดือน แต่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างฎีกา

คดีนี้ได้เกิดเหตุในปี พ.ศ. 2529 และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐอย่างในปัจจุบัน อีกทั้งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ก็เพิ่งมีการบังคับใช้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

สำหรับจำเลยที่จะมีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีและต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิดการชดเชยเยียวยาเป็นการเยียวยาในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องสงเคราะห์ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาโดยมิชอบและเน้นการชดเชยเยียวยาทางการเงินแก่จำเลยในคดีอาญา โดยรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการชดเชยค่าทดแทน เพื่อให้จำเลยได้รับการเยียวยาและสามารถอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นอย่างปลอดภัยและมีความสุข โดยแนวความคิดนี้มีพื้นฐานทางความคิดมาจากความรับผิดชอบในทางแพ่งของรัฐต่อเอกชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าหากการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะของรัฐนั้น ไปกระทบกระเทือนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือชื่อเสียงของเอกชนแล้ว เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเอกชนรัฐจึงต้องมีมาตรการทางกฎหมายในการชดเชยเยียวยา ความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในต่างประเทศมีความคิดเรื่องนี้นานมาแล้ว เพราะถือว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของชีวิตควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเป็นธรรม กรณีที่ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดีอาญาและถูกคุมขังอยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีเป็นเวลานานจึงเป็นการกระทบต่อหลักเรื่องการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาโดยศาลว่า เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างชัดเจนจะต้องถือหลักนี้โดยเคร่งครัดไม่ควรมุข โดยไม่จำเป็นเพราะการถูกคุมขังเป็นเวลานานเกินไปยอมทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้รับความทุกข์ ทรมานเนื่องจากการคุมขังจำเลยผู้ถูกฟ้องต่อศาล กรมราชทัณฑ์ได้ควบคุมจำเลย ซึ่งอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีและยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดไว้ปะปนไม่แตกต่างกับนักโทษเด็ดขาด ทำให้ตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างกับนักโทษเด็ดขาด

ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย ซึ่งหากในท้ายที่สุดศาลมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เสมือนว่าเขาถูกลงโทษไปแล้ว เพราะกระบวนการเป็นเหมือนการลงโทษไม่ได้คำนึงถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์ตั้งแต่เริ่มต้นถึงท้ายที่สุดของกระบวนการ เมื่อเป็นเช่นนี้สมควรที่ผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการชดเชยจากรัฐเพราะนอกจากการถูกคุมขังจะทำให้ส่งผลกระทบต่อร่างกายแล้วยังส่งผลกระทบต่อจิตใจอีกด้วย

การที่ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีก็นำมาซึ่งความเสียหายในเรื่องของรายได้และเกียรติยศชื่อเสียง อีกทั้งทำให้ต้องหมดโอกาสในการที่จะประกอบอาชีพการงานได้ตามปกติในระหว่างที่ต้องถูกคุมขัง และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตน การคุมขังเป็นการแยกตัวผู้ถูกดำเนินคดีออกจากสังคมทำให้สังคมตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิดแม้จะได้รับการปล่อยตัวหลังจากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ยกฟ้องก็ยังคงต้องเสียชื่อเสียงและอาชีพการงานทางทำมาหาได้ที่เคยทำ ดังนั้น จึงทำให้เกิดมาตรการในการเยียวยาแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกดำเนินคดีอาญาที่ต้องได้รับผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจให้ได้รับความเป็นธรรมกลับคืนมาให้ได้มากที่สุด ซึ่งมีแนวคิดในการชดเชยเยียวยาแก่ผู้ต้องหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา โดยรัฐ ซึ่งมีที่มาจากหลักการขององค์การสหประชาชาติ (United Nation) โดยการตรากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International covenant on civil and political rights) มาตรา 14 (6) ซึ่งมีใจความว่า “บุคคลต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดและหากปรากฏต่อมาว่ามีการกลับคำพิพากษาหรือมีการอภัยโทษ เพราะเหตุที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากพยานหลักฐานใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น”

นอกจากนี้ ยังมีพิธีสารฉบับที่ 7 มาตรา 3 ซึ่งออกตามความแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน ค.ศ. 1950 (ECHR) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศครอบคลุมในเรื่องสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และมีกลไกสอดส่องการปฏิบัติตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนฉบับแรก สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายระหว่างประเทศ คือการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและมีบทบัญญัติให้เอกชนฟ้องร้องว่ารัฐได้กระทำความผิดสิทธิมนุษยชนได้ ทำให้สิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองอย่างจริงจัง โดยรัฐที่ละเมิดต้องชดเชยค่าเสียหายแก่บุคคลที่ถูกละเมิดเพื่อเป็นการเยียวยาแก่ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ด้วย ซึ่งในอนุสัญญาฉบับนี้มีข้อความทำนองเดียวกับความที่บัญญัติไว้ในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 แต่ได้บัญญัติข้อความ

เพิ่มเติมถึงวิธีการที่รัฐต้องเยียวยา นอกเหนือไปจากการชดใช้ค่าทดแทน กล่าวคือ จำเลยมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ โดยวิธีการอื่นตามสมควรอีกด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า บุคคลนั้นมีส่วนรู้เห็นทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จะเห็นได้ว่า หลักกฎหมายสากลดังกล่าวเป็นการเยียวยาแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เนื่องจากความผิดพลาด หรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นผู้ที่มิหน้าที่ต้องรับผิดชอบก็คือ รัฐนั่นเอง ความรับผิดชอบโดยรัฐจะอยู่ในรูปแบบของการจ่ายค่าทดแทนใน 2 ลักษณะ คือ เป็นเงินที่รัฐพึงจ่ายให้โดยอาศัยหลักกฎหมายแพ่ง ในลักษณะมูลละเมิด และลักษณะเงินสงเคราะห์ (Ex gratia payment) ที่รัฐพึงช่วยเหลือเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเงินที่รัฐจ่ายให้ทั้งสองลักษณะนั้นจะมีที่มาจากงบประมาณของรัฐที่มาจากภาษีของประชาชน ดังนั้น โดยวิธีการแล้วเมื่อมีกรณีที่รัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาโดยผิดพลาด รัฐก็จะจัดสรรงบประมาณแต่ละปีให้ไปโดยไม่มีความจำเป็นต้องนำเงินภาษีของประชาชนมาจัดตั้งเป็นกองทุนเฉพาะ อันจะทำให้ไม่สามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งขัดกับหลักการคลังที่ดี

การเยียวยาแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์โดยรัฐในลักษณะของค่าสินไหมทดแทนนั้นมีอยู่ในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีที่มาจาก Criminal justice act 1988 โดยการชดเชยนั้นจะขึ้นอยู่กับการพิจารณาของกระทรวงมหาดไทย (Home office) ซึ่งจะมีการพิจารณาเป็นรายกรณี โดยมีแนวทางการพิจารณาจากภาวะความเดือดร้อน (Hardship) ที่จำเลยได้รับจากการตกเป็นผู้ต้องสงสัย ซึ่งการชดใช้มีลักษณะเช่นเดียวกับการจ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ จำนวนความเสียหายส่วนบุคคลที่คำนวณเป็นเงินได้ (Personal financial loss) การสูญเสียรายได้ (Loss of earning) การสูญเสียความสามารถในการประกอบกิจการในอนาคต (The reduction in the applicants future earning capacity) นอกจากนี้ ยังต้องรวมถึงค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่ญาติของจำเลยได้ใช้ในการมาเยี่ยมระหว่างจำเลยถูกจำคุกด้วย อย่างไรก็ตาม มีผู้เสนอแนะว่าการมุ่งพิจารณาเพียงการชดเชยความเสียหายดังกล่าวไม่น่าที่จะเพียงพอต่อความเสียหายในทางอื่นที่จำเลยต้องได้รับ ดังนั้น รัฐควรช่วยเหลือในรูปแบบอื่นด้วย เช่น การฝึกอาชีพและช่วยเหลือเพื่อการมีงานทำ (Re-schemes to help them find employment-training) หรือการช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวกลับเข้าสู่สังคม (Re-adjust Into Society) เนื่องจากไม่ว่าจำเลยจะได้รับเงินชดเชยเป็นจำนวนเท่าใด หากปราศจากการช่วยเหลือเช่นนี้แล้ว จำเลยก็ไม่อาจเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างปกติสุข เห็นได้ว่าแนวคิดในการชดเชยเยียวยา ค่าเสียหายแก่จำเลยของประเทศอังกฤษมีลักษณะเดียวกับกรณีละเมิดในทางแพ่ง กล่าวคือ เป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair spoiled lives) จากการจำคุก ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีแนวคิดในการชดเชยให้แก่จำเลยเช่นเดียวกันนี้

การเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์โดยรัฐในลักษณะของการสงเคราะห์ (Ex gratia payment) พิจารณาได้จากหลักกฎหมายญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดให้รัฐเยียวยาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีในรูปของการจ่ายเงินสงเคราะห์ การจ่ายเงินช่วยเหลือแก่จำเลยในคดีอาญาในรูปแบบของเงินสงเคราะห์จากรัฐนั้นจำนวนเงินที่รัฐจ่ายให้จะขึ้นอยู่กับประเภทของโทษที่จำเลยได้รับ กล่าวคือ กรณีที่จำเลยถูกลงโทษประหารชีวิต ศาลจะพิจารณาค่าเสียหายจากความตาย นอกจากนี้ หากพิสูจนได้ว่าความตายของจำเลยนั้นทำให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สิน ศาลอาจกำหนดเงินที่จะจ่ายให้เพิ่มขึ้นจากอัตราเดิมได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเสียหายจะคำนึงถึง อายุ สุขภาพ ความสามารถในการหารายได้ รวมทั้งความเสียหายในเชิงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความตายดังกล่าวอีกด้วย

ในกรณีที่จำเลยได้รับโทษจำคุก ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่า สมควรจะได้รับ的帮助เหลือในความเสียหายเท่าใด ทั้งนี้ นอกจากศาลจะพิจารณาจากเวลาที่จำเลยต้องถูกจำคุกแล้วยังพิจารณาถึงความเสียหายในทางทรัพย์สิน การสูญเสียประโยชน์ที่จำเลยได้รับ อันเนื่องมาจากความทุกข์ทรมานด้านร่างกาย จิตใจ รวมไปถึงเจตนาของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและการละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ อัยการหรือผู้พิพากษาอีกด้วยนอกจากนั้นในกรณีที่จำเลยถูกปรับ ค่าเสียหายที่รัฐจ่ายให้ก็เท่ากับจำนวนเงินที่ถูกปรับพร้อมดอกเบี้ย นับแต่วันที่ถูปรับจนถึงวันที่ศาลตัดสินให้มีการเยียวยาความเสียหายดังกล่าว ไม่ว่าจะการเยียวยาให้แก่จำเลยจะอยู่ในรูปแบบของการจ่ายเงินสงเคราะห์หรือการชดเชยค่าสินไหมทดแทน โดยอาศัยหลักกฎหมายแพ่ง ต่างมีแนวความคิดอย่างเดียวกันคือการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นไป เพื่อเรียกร้องความเชื่อมั่นของสังคม (Public Confidence) ที่เสียหายไป เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้คืนกลับมาเช่นเดิม นอกจากนี้ ยังถือว่าเป็นการบังคับให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการที่รัฐจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยได้ยังต้องคำนึงถึงกระบวนการทางกฎหมาย รวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐประกอบด้วย (ผู้ชุกฤตกานต์ เกิดขาว, 2557, หน้า 36-45)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหาย

4.1 แนวคิดในการชดเชยค่าเสียหายในต่างประเทศ

แนวคิดของการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐนั้นมีที่มาจากกฎหมายฮัมบูราบีโดยกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อการกระทำผิดแต่เมื่อยุคกลางสิ้นสุดลงรัฐมีอำนาจมั่นคงขึ้นทำให้ผู้เสียหายลดความสำคัญการชดเชยเริ่มลดน้อยลงหลังจากที่อาณาจักร Frankish ถูกแบ่งโดยสนธิสัญญา Verdun การชดเชยค่าเสียหายก็ถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐและรัฐก็ผูกขาดการลงโทษการชดเชยเป็นหน้าที่ให้จ่ายค่าตอบแทนกันในกฎหมายแพ่งสิ่งนี้เป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปอาชญากรรมด้วยการลดความ

เอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย และเริ่มหาระบบกฎหมายที่สามารถได้รับการชดใช้เป็นที่ให้จ่าย
 ค่าตอบแทนกันในกฎหมายแพ่งสิ่งนี้เป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปอาชญากรรมด้วยการลดความ
 เอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย และเริ่มหาระบบกฎหมายที่สามารถได้รับการชดใช้เต็มจำนวนได้ยากยิ่ง
 ความคิดในการชดใช้ค่าเสียหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งในกลางศตวรรษที่ 20 ปีค.ศ. 1950 ได้มีการ
 เรียกร้องระบบการชดใช้ของรัฐในอังกฤษ Margery Fry เป็นคนแรกที่ทำให้เกิดสนใจ และเรียกร้อง
 ให้ยอมรับความคิดนี้จากบทความ Justice for victims ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบ
 การชดใช้ที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอด เพราะผลของอาชญากรรมและได้รับค่า
 ทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาติดยุติละ 5 ชิลลิงผู้เสียหาย
 ต้องมีชีวิตถึง 442 ปีจึงจะได้รับค่าชดใช้ครบทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสภา
 ผู้แทนราษฎรความคิดนี้เกิดขึ้นโดยพลันในอเมริกาในบทความ Round table ที่วิจารณ์โครงการของ
 อังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐขึ้น โดยค้านว่าเป็นการละทิ้งความรับผิดชอบของบุคคลเป็น
 สิ่งที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมทางสังคมวิทยา (Sociological deadend) รวมทั้งรายงาน White
 Paper เรื่อง Penal practice in a changing society ต่อรัฐสภาอังกฤษเมื่อ ค.ศ. 1959 ว่าถ้าการชดใช้แก่
 ผู้เสียหายโดยรัฐก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มีผู้กระทำผิดโดยสังคมได้มีการเสนอกฎหมายทดแทน
 ค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้งจนปี ค.ศ. 1964 อังกฤษร่วมกับสกอตแลนด์ก็เสนอกฎหมายโดยใช้ชื่อว่า
 Compensation for victims of crimes of violence จนวันที่ 1 สิงหาคม 1964 รัฐบาลได้เสนอให้มีการ
 ทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหาย (Criminal injuries compensation board) ก่อน
 หน้านั้นเล็กน้อยนิวซีแลนด์ก็ได้เสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐในปีค.ศ. 1963 และมีการ
 แต่งตั้ง Crimes compensation tribunal ในวันที่ 1 มกราคม 1964

ในปี ค.ศ. 1964 ความคิดในการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญาจึงแยกให้เห็นชัดเจนในการ
 ทดแทนโดยรัฐ (Compensation) กับการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) ในปี
 ค.ศ. 1973 ได้มีการประชุมทางอาชญาวิทยาเรื่องผู้เสียหายระหว่างประเทศครั้งที่ 1 ที่เยรูซาเล็มซึ่ง
 สนับสนุนให้รัฐทุกรัฐก่อตั้งระบบทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมในปี
 ค.ศ. 1974 มีการประชุมสภาระหว่างชาติครั้งที่ 11 สรุปว่ารัฐและสถาบันมหาชนควรรับผิดชอบ
 เบื้องต้นในการทดแทนความเสียหายของผู้เสียหายจากกองทุนสาธารณะในปี ค.ศ. 1985 มีการ
 ประชุมองคมนตรีสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด
 (The united nations congress on the prevention of crime and the treatment of offenders) ครั้งที่ 7
 ณ นครมิลาโนอิตาลีโดยในการประชุมนี้ได้กล่าวถึงเรื่องของเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวางถึงกับ
 ได้มีการร่างประกาศเกี่ยวกับความเป็นธรรมและการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมขึ้น โดยใช้ชื่ออย่าง
 เป็นทางการว่า “Magna carta for victims” และในประกาศดังกล่าวได้กล่าวถึงการทดแทน

ค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมสรุปได้ว่าในกรณีที่การชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดไม่เพียงพอการชดเชยโดยรัฐหรือโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศสำหรับอันตรายที่เกิดแก่เหยื่ออาชญากรรมจัดว่าจำเป็นในสัดส่วนที่เปรียบเทียบได้ว่าความทุกข์ทรมานของเหยื่ออาชญากรรมรายอื่นที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นเดียวกันนอกจากนี้กฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Declaration) มาตรา 12 ก็ได้บัญญัติถึงเรื่องการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐดังกล่าวไว้ด้วยโดยกล่าวว่ารัฐควรพยายามจัดให้มีการทดแทนค่าเสียหายทางการเงินให้แก่เหยื่ออาชญากรรมในกรณีที่เขาไม่ได้รับการชดใช้อย่างเต็มที่จากผู้กระทำผิด

ปรากฏในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาประเทศในเครือจักรภพอังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่างบัญญัติกฎหมายชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐเป็นผู้ทดแทนให้ เช่น นิวซีแลนด์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกาในมลรัฐนิวยอร์ก แคลิฟอร์เนีย ฮาวาย รัฐแมสซาชูเซตส์ แมริแลนด์ เนวาด้า นิวเจอร์ซีย์ และกฎหมายของสหรัฐคือ Federal victim compensation act (1978) และนอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในเรื่องนี้เกิดขึ้นอย่างมากมายเช่น (National Organization for Victim Assistance: NOVA) เป็นต้น (สมชัย ยุทธพงศาพิทักษ์, 2550, หน้า 25-27)

4.2 แนวคิดในการชดเชยค่าเสียหายในประเทศไทย

การชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิดได้จัดรูปแบบไว้ 3 ประการคือ

4.2.1 การชดใช้ด้วยเงินผู้กระทำผิดถูกศาลสั่งให้ใช้เป็นค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดอาจได้รับการปล่อยภายใต้การคุมประพฤติหรือพักการลงโทษโดยศาลกำหนดเงื่อนไข คุมความประพฤติหรือพักการลงโทษให้จ่ายเงินเป็นการชดใช้ค่าเสียหายหรือโดยการหักรายได้ของนักโทษที่มีคดีระหว่างอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น

4.2.2 การชดใช้ค่าเสียหายด้วยการบริการชุมชนเป็นการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชนอาจโดยงานสาธารณะต่าง ๆ ในวันหยุดเช่นดูแลเด็กทำความสะอาดทำงานในองค์กรการกุศลของรัฐ โรงพยาบาลหรืองานอื่นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

4.2.3 การชดใช้ด้วยการบริการโดยตรงแก่ผู้เสียหายเป็นการทำงานส่วนตัวให้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดใช้เช่นทำสวนให้ผู้เสียหายขอมาต่อผู้เสียหายเป็นต้นการชดใช้เหล่านี้อาจเหมาะสมกับเด็กที่กระทำผิดมากกว่าผู้ใหญ่ (อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรियाผล, 2530)

รูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายที่แสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในกระบวนการชดใช้ที่น่าสนใจ 3 ประเภทคือ

1. การชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual restitution) การชดใช้ค่าเสียหายจากอาชญากรรมอย่างน้อยที่สุดก็ช่วยบรรเทาทางจิตใจของผู้เสียหายโดยการให้ผู้เสียหายพบปะสนทนากับอาชญากรเพื่อให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม นอกจากนี้จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้อาชญากรรู้สึกตระหนักในความผิดแล้วการสารภาพของอาชญากรก็ยังมีผลช่วยลดความตึงเครียดของจิตใจของผู้เสียหายได้อีกประการหนึ่งแต่แนวคิดนี้เป็นที่คัดค้านของนักอาชญาวิทยาทั่วไปในประเด็นว่าให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกแก่อาชญากรย่อมมีทั้งผลดีและผลเสียผู้เสียหายมักแสดงอารมณ์ของความโกรธแค้นก้าวร้าวหรือไม่อาจยับยั้งควบคุมทางอารมณ์ได้จึงได้แสดงพฤติกรรมได้ต่ออาชญากรอย่างรุนแรงเกินขอบเขตซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำผิดมีจิตใจแข็งกร้าวหรือกระด้างยิ่งขึ้นจนเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขให้กลับความประพฤติก็เป็นได้

2. การชดใช้ค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ (Creative restitution) เป็นแนวความคิดร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Albert Eglash กับ Ernest Papanet ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้ายเพื่อเป็นการทดแทนหรือบรรเทาโทษจำคุกเนื่องจากอาชญากรรมที่ได้ทำขึ้นเป็นการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรงจึงถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหายถ้าสามารถใช้การชดใช้ค่าเสียหายแทนการลงโทษจำคุกได้อย่างสมเหตุสมผลแล้วนอกจากเป็นการทำให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงความเสียหายของอาชญากรรมที่มีต่อผู้อื่นยังมีผลดีต่อการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรอีกด้วยทั้งยังเป็นผลดีเกี่ยวกับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำได้โดยตรงอย่างไรก็ตามสำหรับมั่งคั่งยอมเป็นมาตรการที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงคุณภาพแห่งการป้องกันปราบปรามแก้ไขยับยั้งอาชญากรกับหลักความเหมาะสมในการชดใช้ค่าเสียหายประกอบกันเสมอ

3. การชดใช้ค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous restitution) เป็นรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายจากความสมัครใจหรือความรู้สึกในความผิดของอาชญากรโดยตรง การชดใช้ค่าเสียหายในประเด็นนี้จะมีผลในทางผสานความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจของผู้เสียหายและอาชญากรมากกว่าการชดใช้ในรูปแบบอื่น กล่าวคือเมื่อผู้กระทำผิดยอมชดใช้ความเสียหายด้วยความเต็มใจแล้วย่อมเป็นผลให้ผู้เสียหายเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดหรือหายโกรธเคืองขุ่นแค้นเสียสละจนถึงขั้นที่จะไม่คิดใจเรียกร้องค่าเสียหายหรือไม่คำนึงถึงจำนวนและมูลค่าแห่งการชดใช้ค่าเสียหายนั้นจากผู้กระทำผิดเลยก็เป็นได้ (ประเสริฐ เมทมณี, 2525)

ความเป็นมา ความหมาย ลักษณะและประเภทของความเสียหายทางจิตใจ

1. ความเป็นมาของความเสียหายทางจิตใจ

โดยทางประวัติศาสตร์ กฎหมายจารีตประเพณีไม่ได้ตระหนักถึงการบาดเจ็บทางจิตใจ แม้ว่าจะมาพร้อมกับการบาดเจ็บทางร่างกายที่สามารถเห็นได้ชัดเจน หลักการสำหรับการฟื้นฟูในตัวอย่างเช่น คดี Mitchell v Rochester Ry.Co. 151 NY 107 (1896) หญิงที่ตั้งครรภ์เกือบถูกม้าของจำเลยทำร้ายได้รับความทุกข์ทรมานจากการแท้งบุตร ศาลระบุว่าเมื่อไม่มีสาเหตุของการกระทำที่ทำให้ตกใจกลัวไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหาย สำหรับการบาดเจ็บที่เป็นผลจากเหตุการณ์นั้นอาจจะ เป็นโรคที่มีผลกระทบต่อระบบประสาท ตาบอด วิกัลจริต หรือแม้แต่แท้ง ซึ่งจะไม่มีทางเปลี่ยนแปลงหลักการได้ ศาลได้แสดงความกังวล 2 ประการ ที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้เรียกค่าเสียหายที่เกิดจากความเครียดในจิตใจ โดยที่ใช้ปัจจุบัน คือ การบาดเจ็บทางจิตใจอาจจะเป็นการ เสแสร้งและไม่สามารถค้นพบได้

อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายที่เกิดจากความเศร้าโศกทางจิตใจ ในลักษณะเป็นที่เสริมหรือ กาลฝากของการละเมิด ตัวอย่างใน Garrison v Sun Printing & Publishing Ass., 207 NY 1,8 (1912) ศาลพยายามที่จะห้ามมูลของการฟ้องร้องโดยอยู่บนพื้นฐานของค่าเสียหายทางจิตใจที่เหมาะสม สำหรับโจทก์ และกฎหมายลักษณะละเมิด (The restatement of tort) ซึ่งได้รับการปรับปรุงครั้งแรก ในปี 1934 ผู้กระทำละเมิด เป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บทางจิตใจแต่เพียงลำพัง หรือการกระทำที่จงใจหรือไม่มีแนวโน้มที่เป็นเหตุให้เกิดความรบกวนทางอารมณ์และจิตใจต่อผู้อื่นเท่านั้น ไม่เป็นเหตุ ให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบสำหรับความเครียดทางจิตใจ ที่เป็นผลจากการนั้น (Restatement of torts 46) หลังจากนั้นไม่นานในบทความที่อิทธิพล ในกรณี The New York calvert magruder ศาลได้ขยาย การคุ้มครองไปยังความรู้สึกและจิตใจโดยแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวทางเทคนิคในการ แก้ปัญหาการละเมิดที่รุนแรงขึ้น

เมื่อพิจารณาจากบทความของโพรเฟสเซอร์มากูเดอร์ ท่านได้โต้แย้งว่า หากปราศจากการ พูดที่ชัดเจนเท่ากับว่าศาลได้สร้างการละเมิดประเภทใหม่ที่ประกอบด้วยเจตนา ทำให้เกิดความทุกข์ ทรมานทางจิตใจอย่างรุนแรงในรูปแบบที่ผิดปกติ นอกจากทบทวนคดีและทำร้ายร่างกาย การกักขัง การ ล่วงละเมิดบุคคล หรือการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน ผลประโยชน์ที่แท้จริงควรจะถูกคุ้มครอง ถือเป็น จุดเริ่มต้นอย่างชัดเจน โพรเฟสเซอร์แนะนำว่า ไม่มีความจำเป็นสำหรับการออกมาตรการเพื่อ หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และเพื่อจะทำการฟ้องร้องให้อยู่บนพื้นฐานที่แท้จริง ในการสนองตอบ สิ่งเหล่านี้และการเรียกร้องที่มีลักษณะเดียวกัน บทบัญญัติ (The restatement) ในปี 1984 บุคคลผู้ซึ่ง ไม่มีสิทธิโดยตั้งใจให้เกิดความเครียดทางจิตใจนั้น (Restatement of Torts 46 [1948]) กล่าวว่าบุคคล ผู้ซึ่งมีพฤติกรรมที่รุนแรง โดยจงใจหรือโดยประมาทที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเครียดทางจิตใจ ต้อง รับผิดชอบต่อความเศร้าโศกทางจิตใจนั้นและจากนั้นศาล ได้มีการพัฒนาบทบัญญัติ (Restatement)

ในกฎหมายประเทศอังกฤษได้พยายามอธิบายเกี่ยวกับค่าเสียหายแบบทดแทน

(Compensatory damages) เป็นการชดเชยความเสียหายในส่วนแบ่งที่มีความสำคัญมากที่สุด และค่าเสียหายที่ไม่ใช่แบบทดแทน (Non-compensatory damages) มีหลายลักษณะได้แก่ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive) หรือค่าเสียหายแบบเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary) หรือค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated) หรือค่าเสียหายแบบแก้แค้น (Vindictive) หรือค่าเสียหายแบบตอบแทน (Retributive) แต่ความไม่แน่นอนในการแบ่งเส้นระหว่างกฎหมายแพ่ง (Civil) และกฎหมายอาญา (Criminal) ตั้งอยู่บนการถกเถียง การบรรยายอย่างมีเหตุผล พิจารณาจากความเห็นใจผู้อื่น ความรักและห่วงใยในศักดิ์ศรี แก่นแท้ของหลักกฎหมายแพ่งมีบทบาทที่ขยายกว้างต่อสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ และการทดแทนที่เสมอภาค

ความเสียหายทางจิตใจที่เรียกค่าเสียหายทางจิตใจนั้น ในประเทศอังกฤษใช้คำว่าค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น “Aggravated damages” เป็นความเสียหายแบบทดแทน (Compensatory damages) เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่ไม่มีรูปร่างในความเสียหายต่อผลประโยชน์ของบุคคลเป็นส่วนที่โจทก์เรียกร้อง จากการกระทำที่ผิดธรรมดาของจำเลยค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated damages) เป็นค่าผสมผสานระหว่างค่าเสียหายแบบทดแทน (Compensatory damages) และค่าเสียหายแบบเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary damages) โดยธรรมชาติของค่าเสียหายที่ทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมไม่ได้คือการกระทำของจำเลยมากกว่าความเสียหายของโจทก์และก็ได้มุ่งหมายในการลงโทษจำเลย แต่เพิ่มความเป็นผลจากการกระทำผิดที่ไม่เหมาะสม ขจัดข้อได้เปรียบหรือผลประโยชน์ซึ่งบังคับให้การกระทำผิดของจำเลย ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้เหมาะสมมากที่สุดรวมถึงความเสียหายจากผลประโยชน์ในทรัพย์สิน

ค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated damages) ได้แยกตัวออกมาจากค่าเสียหายแบบเยี่ยงอย่าง (Exemplary damages) แต่ไม่แน่ชัด House of Lord ในคดี Rookes v. Barnard (1964) โดย Lord Devlin ได้ผลักดันค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้นเป็นค่าเสียหายแบบทดแทนโดยธรรมชาติใช้ในกรณีที่โจทก์ได้รับบาดเจ็บที่รุนแรงขึ้น โดยการอาฆาต มุ่งร้าย (Malice) หรือวิธีการกระทำประกอบด้วยความอวดดี (Insolence) หรือความหยิ่งยโส (Arrogance) โดยคำนึงถึงความรู้สึก (Feeling) ของโจทก์ และการกระทำที่ผิดธรรมดาของจำเลยประกอบกัน เป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกเกี่ยวกับจิตใจ (Mental distress) หรือความเจ็บปวด (Suffering) เป็นต้น

2. ความหมายของความเสียหายทางจิตใจ

ความเสียหายทางจิตใจ หมายถึง ความเศร้าโศกเสียใจ ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน อย่างรุนแรงและยาวนาน รวมถึงไม่สบายใจอย่างมาก โรคเกี่ยวกับจิตใจ รวมถึงปฏิกิริยาทางจิตใจ อย่างเช่น ความหวาดกลัว ความกังวล ได้รับความอับอาย เสียเกียรติคุณชื่อเสียง ได้รับความสะเทือน

ใจอย่างกะทันหัน ทำให้ชายหน้า หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

คำจำกัดความอย่างกว้างขวางของความเสียหายทางจิตใจเป็นเรื่องของความดีและความชั่ว ความป่าเถื่อนของมนุษย์ที่ไม่มีขีดจำกัด ในการแก้ไขปรับปรุงถึงพฤติกรรมที่น่าตำหนิซึ่งโดยความหมายแล้ว อาจจะหล่อมล้ากับด้านอื่นของกฎหมาย ด้วยการให้รับผิดชอบสำหรับการกระทำที่ไม่เหมือนการละเมิด คือ ผู้กระทำอาจจะไม่ได้สังเกตถึงการกระทำที่ชัดเจนที่ถูกประมาทนั้นผลที่ตามมาคือ การเรียกร้องของกฎหมายมีความเข้มงวดและยากที่จะเป็นที่พอใจ ในการเรียกร้องถึงการมีเจตนาที่ทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจอย่างรุนแรงที่ถูกพิจารณาโดยศาล การรับผิดชอบจะถูกพิพากษาต่อเมื่อการกระทำมีความรุนแรงในด้านคุณลักษณะเท่านั้น และมีความรุนแรงในด้านปริมาณดังเช่นการอยู่นอกเหนือของเขตของความเหมาะสมที่ยอมรับได้ และถูกพิจารณาว่าเป็นความโหดร้ายทารุณและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทนได้อย่างที่สูงสุดในชุมชนของผู้มีอารยธรรม ในคดีละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจประกอบด้วย

1. การกระทำที่รุนแรงอย่างที่สุดผิดปกติ
2. มีเจตนาที่เป็นเหตุหรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศกทางจิตใจ
3. มีความสัมพันธ์โดยระหว่างการกระทำและการบาดเจ็บ
4. ความเศร้าโศกทางจิตใจอย่างรุนแรง

คำจำกัดความคำว่า “ค่าเสียหายทางจิตใจ” ว่าเป็นการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักถึง การบาดเจ็บที่เพิ่มขึ้น หรือการสบประมาทต่อโจทก์ ซึ่งถูกกระทำและยังเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ถึงการกระทำที่ไม่ยุติ หรือการกระทำที่ทำให้โกรธแค้นของจำเลย

ศาลสูงอังกฤษในคดี *Conway v. INTO* (1991) Finlay CJ ยังคงยืนยันว่าการกระทำของจำเลยว่าจะเป็นการกระทำความผิดและผลที่ตามมา การฟ้องร้องที่อาจเพิ่มความเสียหายให้กับโจทก์เป็นการวางมาตรฐานในการชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจ จึงมีความเหมาะสมในการชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจในกรณีที่มีการบาดเจ็บและความเสียหายของโจทก์เพิ่มขึ้นโดย

1. ในกรณีที่การกระทำผิดมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกดขี่บังคับ การเหยียดหยามหรือการกระทำที่รุนแรง
 2. พฤติกรรมของผู้กระทำทำความผิดหลังจากกระทำความผิด เช่น การปฏิเสธที่จะขอโทษหรือแก้ไขปรับปรุงความผิดพลาดนั้น หรือทำการขู่ คุกคามว่าจะมีการทำผิดเช่นนั้นอีก
 3. พฤติกรรมของผู้กระทำทำความผิดหรือตัวแทนในการแก้ต่าง การกล่าวหาของโจทก์รวมทั้งการดำเนินการที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดี
 3. ลักษณะความเสียหายทางจิตใจ
- ลักษณะของความเสียหายทางจิตใจ อาจมีลักษณะทางจิต (Psychical character) เช่นตื่น

ตระหนก (Fight) ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ (Shock) ความกระทบกระเทือนทางประสาท (Nervous shock) การบาดเจ็บทางจิตใจ (Mental disturbance) หรือความเจ็บป่วยทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental distress) การรบกวนทางจิตใจ (Mental disturbance) หรือความเจ็บปวดทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental anguish) เป็นต้น เป็นการกระทบกระเทือนทางอารมณ์ที่รบกวนไว้ในจิตใจ ไม่ว่าจะด้วยจิตสำนึกหรือจิตใจได้สำนึกบางคนปรับตัวได้ดี ไม่ค่อยรับอาการความสับสนวุ่นวาย ความกระวนกระวายความไม่เป็นมิตร ย่อมนำไปสู่ความเสียหายทางจิตใจได้ง่ายจนถึงเจ็บป่วยทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental Anguish)

ค่าเสียหายทางจิตใจเป็นค่าเสียหายประเภทค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นในค่าสินไหมทดแทน เป็นการบาดเจ็บที่สัมผัสไม่ได้ อันมีสาเหตุจากการกระทำที่ผิดธรรมดาและทำให้รุนแรงขึ้นจากการกระทำของจำเลย เป็นองค์ประกอบผสมระหว่างค่าเสียหายแบบทดแทนกับค่าเสียหายแบบเยียวยาอย่าง ค่าเสียหายทางจิตใจจะได้รับการชดเชยสำหรับความโศกเศร้าที่เกิดขึ้นกับโจทก์ซึ่งเป็นผลจากการบกพร่องต่อหน้าทีนั้น

ดังนั้นค่าเสียหายทางจิตใจจึงอยู่บนพื้นฐานทางอารมณ์ของพฤติกรรมของจำเลยมีพฤติกรรมที่มีเจตนาร้าย แต่ความเสียหายทางจิตใจจะไม่สามารถเรียกร้องได้ ถ้าหากว่า โจทก์ไม่ได้รับความทุกข์จากความเศร้าโศกนั้น แต่ในกรณีดังกล่าว สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ ดังนั้น มีความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างค่าเสียหายสองประเภทนี้

4. ประเภทของความเสียหายทางจิตใจ

ความเสียหายทางจิตใจ (Emotional distress) โดยทั่วไปรวมถึงการทำร้ายร่างกาย (Battery) การข่มขู่ (Assault) การกักขัง การจำคุกโดยมิชอบ (False imprisonment) การทำลายชื่อเสียง (Defamation) การมุ่งร้ายในการดำเนินคดี (Malicious prosecution) การก่อให้เกิดความน่ารำคาญบ่อยๆ รวมถึงการล่วงละเมิดผลประโยชน์อื่น และเป็นเหตุให้บุคคลที่สามได้รับความตกใจอย่างมาก หรือไม่สบายทางร่างกาย

การทำให้ได้รับความอับอายขายหน้าเสียเกียรติ (Humiliation) การกระทำละเมิดอาจได้รับค่าชดเชยความเสียหายทางจิตใจ ทำให้เสียเกียรติ ได้รับการขายหน้า ลดเกียรติ ถูกรังเกียจจากประชาชน เป็นผลมาจากการบาดเจ็บทางร่างกาย การถูกจำคุก การถูกทำให้เสียชื่อเสียงการแตกแยกความสัมพันธ์ในกลุ่มสมรส เจตนาบุกรุกที่ดิน การถูกทำลายหรือถูกยึดทรัพย์

การสูญเสียความสัมพันธ์ในสังคม (Loss of companionship) การกระทำละเมิดสามีหรือภริยา มีผลต่อบุคคลที่สาม นอกจากความบาดเจ็บทางร่างกายแล้ว สามีหรือภริยาจะต้องห่างเหินต่อความรัก สูญเสียความเป็นเพื่อน ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งที่ต้องพิจารณาถึง แต่ในกรณีละเมิดทำให้สามี

หรือภริยาถึงแก่ความตาย รัฐส่วนมากจะไม่ให้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสีย ความเป็นเพื่อน ความเศร้า โศกเสียใจ หรือความเสียหายทางจิตใจอื่นที่ยังคงอยู่

การสูญเสียอิสรภาพ (Loss of freedom) ในกรณีที่จำเลยละเมิด จงใจทำให้สูญเสียเสรีภาพ ในการที่โจทก์ขาดความอิสระที่เขาต้องการ โดยไม่คำนึงถึงสภาพ ฐานะ สังคม ความเสียหายที่เรียกร้องได้ ต้องไม่ใช่การสูญเสียอิสรภาพในระยะเวลาสั้น และส่งผลถึงร่างกายด้วย (นภาพร สุทธิวงษ์, 2556, หน้า 13-17)

หลักของการนำวิธีการเยียวยาความเสียหายมาใช้แก่ผู้ต้องหาและจำเลย

การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ต้องหา และจำเลยมีแนวความคิดมาจากรัฐสวัสดิการที่มีความรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมทุกคน รัฐสวัสดิการจะเกิดขึ้น เมื่อสังคมหรือกลุ่มผู้ตัดสินใจของสังคมมีความคิดว่าควรมีสวัสดิการให้แก่บุคคลที่ต้องตกทุกข์ได้ยากในสังคม เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญมากเกินกว่าที่จะปล่อยให้ไปตามชะตากรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี หรือการจัดการเองในสังคม และได้พิจารณาแล้วในสังคมที่เจริญก้าวหน้า รัฐสามารถให้การช่วยเหลือแบบนี้ต่อผู้เสียหายโดยตรงในรูปของผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ การกระทำของรัฐดังกล่าวมีลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐทางหนึ่งในลักษณะเดียวกับระบบการประกันสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งมีหลักการดังนี้

1. การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาจะต้องกระทำในกรณีที่มีการอำนวยความสะดวกที่ผิดพลาด โดยรัฐ
2. การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกรณีหนึ่งที่สามารถกระทำได้
3. การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยถือหลักละเมิดในทางแพ่งในการชดเชยความเสียหาย กรณีนี้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยสามารถที่จะใช้สิทธิในทางแพ่งในส่วนของละเมิดเรียกร้องเอาจากองค์กรของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หรือขาดประสิทธิภาพ ให้ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลงโทษที่องค์กรของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เป็นไปตามกฎหมายและไม่สุจริต
4. การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาที่ตกเป็นเหยื่อ โดยรัฐเป็นแนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ รัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ตกเป็น (ณัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, 2556, หน้า 55-56)

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทน และค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญาใน ต่างประเทศและในประเทศไทย

ในบทนี้ผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายการจ่ายเงินค่าตอบแทน และค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญา การชดเชยค่าเสียหาย รวมทั้งศึกษากฎหมายต่างประเทศโดยศึกษา สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ประเทศนิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เยอรมัน และฝรั่งเศส เพื่อให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจ่ายค่าตอบแทน และค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญาต่อไป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนแก่จำเลยในคดีอาญาใน ต่างประเทศ

1. สหรัฐอเมริกา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดอันมีผลทำให้ผู้บริสุทธิ์จะต้องถูกดำเนินคดีอาญานั้น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา เพราะการที่จำเลยถูกฟ้องเป็นคดีอาญา จำเลยต้องเสียเงินต้องจ้างทนายความในการต่อสู้คดี และต้องใช้หลักทรัพย์ในการขอลปล่อยชั่วคราว หากจำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว จำเลยจะถูกจำกัดเสรีภาพ และต้องทนทุกข์ทรมานเกิดความเครียดจากการที่ต้องถูกคุมขังในเรือนจำทั้งที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อจำเลยถูกศาลมีคำพิพากษาว่ามิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่ได้กระทำความผิด จำเลยจึงมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างที่ถูกคุมขังก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้อง

เหตุที่จะทำให้รัฐต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่จำเลยที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง โจทก์มีข้อพิจารณาว่ารัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกทางอาญาเพื่อค้นหาความจริง ดังนั้น การที่ตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานและพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล จนทำให้คณะลูกขุนใหญ่ได้ตัดสินว่ามีมูล แต่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องนั้น รัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในผลของการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือไม่ เพียงใด ซึ่งมีเหตุผลของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายได้วิเคราะห์ไว้ดังนี้

1.1 เหตุผลที่รัฐควรต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย มีดังนี้

1.1.1 เหตุผลที่ว่า โทษทางอาญามีไว้สำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิดอาญาเท่านั้น ดังนั้น คนบริสุทธิ์ที่ถูกลูกขุนตัดสินว่าผิด หรือถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาจึงควรได้รับ

การชดเชยค่าเสียหาย ดังนั้น ผู้บริสุทธ์ควรได้รับหลักประกันที่ว่าจะไม่ถูกลงโทษโดยผิดพลาด การที่รัฐต้องรับผิดชอบเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานว่ารัฐจะต้องดำเนินคดีด้วยความระมัดระวัง และต้องการทำอย่างได้สัดส่วนเหมาะสมกับการใช้อำนาจในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม การดำเนินงานของตำรวจพนักงานอัยการต้องปฏิบัติงานในลักษณะที่เชื่อถือได้ในสังคม การที่รัฐจ่ายค่าชดเชยจึงเป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมกลับคืนมา นอกจากนี้ การจ่ายค่าชดเชยให้แก่จำเลยเท่ากับเป็นการข่มขู่ยับยั้งการกระทำของเจ้าพนักงานที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้คดีผิดพลาดและถือว่าเป็นมาตรการเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดนี้

1.1.2 เหตุผลในความเป็นธรรม การที่รัฐจ่ายค่าเสียหายนั้น เพราะเหตุที่รัฐบริหารงานยุติธรรมผิดพลาด เพราะการลงโทษคนบริสุทธ์เท่ากับทำให้คนนั้นเสียหาย รัฐจึงต้องจ่ายคืนความเสียหายนั้นสาเหตุที่จำเลยถูกดำเนินคดีแม้ว่าเป็นผู้บริสุทธ์เกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ จากการศึกษาสาเหตุของการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดนี้เพราะพยานชี้ตัวจำเลยผิดพลาด และเป็นผลในการตรวจพิสูจน์ในทางนิติวิทยาศาสตร์ผิดพลาดส่วนเหตุอันเกิดจากตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาจากสายลับผิดพลาด การจงใจหรือข่มขู่ของตำรวจให้รับสารภาพ หรือเพราะเหตุผู้ต้องหาได้รับสารภาพโดยสำคัญผิด รวมถึงการที่ทนายความที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์

1.2 เหตุผลคัดค้านที่จะให้รัฐต้องชดใช้ความเสียหายจากความผิดพลาด มีดังนี้

1.2.1 ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องชดใช้มีจำนวนสูง ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์ของประเทศในยุโรปจึงมีผลกระทบกับงบประมาณแผ่นดินที่ต้องนำมาใช้เยียวยา ด้วยเหตุนี้สหรัฐอเมริกาจึงมีข้อจำกัดในการชดใช้ความเสียหายไว้ในจำนวนที่จะต้องชดใช้ เช่น ไม่เกินห้าพันเหรียญสหรัฐ เป็นต้น

1.2.2 มีผลกระทบต่อกระบวนพิจารณาของเจ้าหน้าที่ในทางลบ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมแต่ละขั้นตอนจะต้องมีความระมัดระวังในการวินิจฉัยและสั่งการในคดี ดังนั้น ในบางกรณีตำรวจอาจไม่จับ คณะลูกขุนอาจไม่รับฟ้อง หรือพนักงานอัยการไม่ฟ้องคดีมากขึ้น เพราะเกรงว่าจะถูกเรียกค่าเสียหายภายหลังจำเลยถูกศาลยกฟ้อง

1.2.3 ในการดำเนินคดีบางเรื่องเป็นความผิดพลาดเล็กน้อย หรือเป็นกรณีอันไม่อาจเลี่ยงได้และไม่เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานถูกดำเนินคดี แต่มีผลต่อการฟ้องจำเลย ซึ่งหากพิจารณาให้ดีแล้วการที่ศาลปล่อยจำเลยไปก็ถือเป็นการเยียวยาความผิดพลาดแล้ว ไม่น่าจะต้องได้รับความเสียหายจากการผิดพลาดเล็กน้อยเหล่านี้

1.2.4 การที่รัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่คนบริสุทธ์ที่ถูกลงโทษนี้ หากใช้หลักว่าแม้ไม่มีเจตนาที่ต้องรับผิดชอบนั้น เป็นความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย แต่คนที่น่าจะถูกดำเนินคดีจะเป็น คณะลูกขุนที่พิจารณามากกว่า ดังนั้น การที่รัฐชดใช้ค่าเสียหายให้จึงควรมีพื้นฐานว่ารัฐมีส่วนผิด ด้วย จึงจะเป็นธรรม

1.2.5 ในบางคดีจำเลยมีส่วนทำให้กระบวนการพิจารณาคดีผิดพลาดด้วย เพราะจำเลย รับผิดชอบต่อสำเนาพยานที่ทำให้ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิด ในกรณีดังกล่าวรัฐไม่ ควรจ่ายค่าชดเชยให้แก่จำเลย

1.3 หลักการที่ให้รัฐชดใช้ค่าเสียหายมาจากหลักการใด

เนื่องจากรัฐเป็นองค์กรที่ได้รับความคุ้มกัน (Immunity) ในการที่จะไม่ถูกฟ้องคดีแพ่ง ที่เกิดขึ้นและการที่จะพิสูจน์ว่ารัฐมีส่วนผิดในความเสียหายนั้นค่อนข้างจะพิสูจน์ได้ยาก ส่วนใหญ่ การฟ้องคดีเป็นการฟ้องในนามของหน่วยงาน แต่อย่างไรก็ตามมีหลักการที่ให้รัฐรับผิดชอบจากความ ผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมอันนำมาซึ่งการที่ผู้บริสุทธ์ต้องถูกคุมขังหรือได้รับความเสียหาย ดังนี้

1.3.1 รัฐต้องรับผิดชอบเพราะเป็นความรับผิดชอบอันเกิดจากการกระทำละเมิดของ พนักงานเจ้าหน้าที่ความรับผิดชอบนี้ ถือว่าเหตุที่รัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่จำเลยที่ศาลมีคำ พิพากษายกฟ้องนั้น เพราะเหตุที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ จึงเทียบได้ กับการกระทำละเมิด รัฐจึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้จำเลย

1.3.2 รัฐต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นการนำหลักการดูแลทรัพย์สินของผู้อื่นมาเทียบเคียง กล่าวคือ การที่รัฐอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเทียบเคียงกับการที่รัฐมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สิน ของผู้อื่น จึงต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ซึ่งวิญญูชนพึงมีเป็นปกติ ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดเท่ากับรัฐไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง จึงต้องชดใช้ ความเสียหายในการกระทำที่ไม่ระมัดระวังนี้

1.3.3 รัฐต้องรับผิดชอบโดยเทียบเคียงกับทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ ซึ่งรัฐต้องรับผิดชอบ แม้ไม่ได้มีเหตุจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะความรับผิดชอบในทรัพย์สินอันตรายเป็นหลักที่คุ้มครอง ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม ในสหรัฐอเมริกาจำนวน 22 มลรัฐ ได้ให้จำเลยมีอำนาจเรียกร้องค่าเสียหาย จากรัฐ โดยอาศัยหลักที่ว่ารัฐจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายสำหรับการลงโทษที่ผิดพลาดโดยใช้หลัก strict liability

1.4 หลักเกณฑ์พิจารณาเกี่ยวกับการตัดสินใจโดยผิดพลาด

ตัวอย่างหลักเกณฑ์ของมลรัฐนิวยอร์ก (New York) ที่กำหนดให้จำเลยฟ้องต่อศาล เพื่อขอให้มีการพิจารณาว่าจำเลยได้ค่าทดแทนหลังจากที่ได้รับการอภัยโทษ เพราะมีหลักฐานว่า

ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดนี้

กฎหมาย Mckinney's court of claims act ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 section 2 , 8-b กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่จำเลยจะฟ้องรัฐเพื่อให้ชดเชยค่าเสียหายแก่จำเลยในกรณีที่ถูกลดเงินเดือน และถูกจำคุกพิพากษาในคดีอาญา เป็นเหตุให้จำเลยได้รับความเสียหาย ทั้งนี้จำเลยที่ร้องขอต่อศาลจะต้องมีการพิสูจน์ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดจึงจะสามารถได้รับค่าทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการลดเงินเดือนหรือการจำคุกที่ผิดพลาดได้ ส่วนศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีที่จำเลยเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐนี้ ศาลมีดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของความยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะในบางกรณีพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายไปหรือมีน้ำหนักน้อย เพราะที่เหตุเวลาได้ล่วงเลยไปเป็นเวลานาน พยานบางคนอาจถึงแก่ความตาย หรือพยานหลักฐานบางชนิดถูกทำลาย หรือปัจจัยอื่นที่ไม่ได้เกิดจากเหตุของจำเลยหรือผู้แทนของจำเลยผู้ร้องขอ

1.4.1 ผู้มีสิทธิร้องขอ ได้แก่ จำเลยที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและได้รับโทษจำคุกในความผิดที่กระทำต่อมลรัฐ ที่เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความผิดอาญาประเภทหุโทษ (Felony หรือ Misdemeanor) และมีหลักฐานว่าผู้นั้น ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

1.4.2 ฟ้องต่อผู้ใด จำเลยฟ้องมลรัฐต่อศาลเรียกร้องค่าเสียหาย โดยจำเลยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการตรวจสอบพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยการใช้การพิสูจน์ DNA

1.4.3 ศาลที่พิจารณาจะต้องพิจารณาโดยด่วนในทุกขั้นตอน และการเลื่อนคดีจะกระทำได้เพียงเวลาที่สั้นเท่าที่จะกระทำได้

1.4.4 ในการยื่นคำร้องขอค่าเสียหายนั้น ผู้ยื่นคำฟ้องจะต้องแสดงหลักฐานเอกสาร เพื่อให้ศาลพิจารณาว่าเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาด ดังนี้

1. ผู้นั้นได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและรับโทษจำคุกทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพราะได้กระทำความผิดฐานเดียวหรือหลายฐานในความผิดที่กระทำต่อรัฐที่เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความผิดอาญาประเภทหุโทษ

2. (1) ผู้นั้นได้รับการอภัยโทษอันเนื่องมาจากการที่เป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในความผิดที่ได้รับโทษจำคุก หรือ(2) คำพิพากษาที่ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดได้ถูกกลับหรือ vacated และมีการถอนคำฟ้องคดีอาญา หรือ ถ้ามีการพิจารณาคดีใหม่ และผู้นั้นได้พิสูจน์ว่าไม่ได้กระทำความผิด หรือไม่ได้มีการพิจารณาคดีใหม่แต่การถอนคำฟ้อง หรือมีคำพิพากษากลับ โดยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(A) มีเหตุตาม (a) (b) (c) (e) (g) ของการแบ่ง (Subdivision) หนึ่ง แห่งมาตรา 440.10ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ

(B) การแบ่ง (Subdivision) หนึ่ง (ซึ่งมีหลักเกณฑ์เดียวกับ (A)) สอง สาม (ในกรณีศาลยกฟ้องเพราะเหตุที่จำเลยถูกจำคุก) หรือ subdivision ห้า แห่งมาตรา 470.20 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ

(C) มีบทบัญญัติอื่นที่มีเหตุทำนองเดียวกับ (A) (B) หรือ

(D) กฎหมายบัญญัติหรือคำร้องที่ตัดสินลงโทษนั้นเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาหรือมลรัฐนิวยอร์กและ(3) คำร้องยื่นภายในเวลาที่กำหนดไว้ใน 6)

3. คำฟ้องที่ยื่นนั้น จะต้องมียละเอียดที่เพียงพอให้ศาลสามารถวินิจฉัยได้ในการที่จะพิจารณาพิสูจน์ว่า ผู้ฟ้อง

(a) ผู้ยื่น ไม่ได้กระทำความผิดตามที่ฟ้อง หรือความผิดที่ได้ฟ้องนั้น ไม่ครบองค์ประกอบความ

(b) ผู้ยื่น ไม่ได้มีส่วนก่อให้เกิดความผิดพลาดนั้นด้วยตนเองหรือผู้ที่ผู้ยื่นจะต้องรับผิดชอบ

ศาลจะเป็นผู้พิจารณาคำฟ้องของผู้ร้อง หากเห็นว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอให้ศาลคำฟ้องนั้น ไม่มีคำฟ้องนั้นจะฟ้องโดยผู้ร้องหรือโดยรัฐ

4. ผู้ฟ้องจะต้องพิสูจน์ให้ได้รับความชัดและมีหลักฐานที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่า

4.1 ผู้ยื่น ได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและรับโทษจำคุกทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเพราะได้กระทำความผิดฐานเดียวหรือหลายฐานในความผิดต่อกระทำต่อรัฐที่เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความผิดอาญาประเภทลหุโทษ

4.2 (1) ผู้ยื่น ได้รับการอภัยโทษอันเนื่องมาจากการที่เป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา ในความผิดที่ได้รับโทษจำคุก หรือ

(2) คำพิพากษาที่ผู้ยื่นเป็นผู้กระทำความผิดได้ถูกกลับหรือ vacated และมีการถอนคำฟ้องคดีอาญา หรือ ถ้ามีการพิจารณาคดีใหม่ และผู้ยื่นได้พิสูจน์ว่าไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่ได้มีการพิจารณาคดีใหม่แต่การถอนคำฟ้อง หรือมีคำพิพากษากลับ โดยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(A) มีเหตุตาม (a) (b) (c) (e) (g) ของ subdivision หนึ่ง แห่งมาตรา 440.10 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ

(B) การแบ่ง (Subdivision) หนึ่ง (ซึ่งมีหลักเกณฑ์เดียวกับ (A)) สอง สาม (ในกรณีที่ศาลยกฟ้องเพราะเหตุที่จำเลยถูกจำคุก) หรือ การแบ่งห้า แห่งมาตรา 470.20 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ

(C) มีบทบัญญัติอื่นที่มีเหตุทำนองเดียวกับ (A) (B) หรือ

(D) กฎหมายบัญญัติหรือคำร้องที่ตัดสินลงโทษนั้นเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาหรือมลรัฐนิวเจอร์ซีย์และ

(3) ผู้ฟ้องไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง หรือการกระทำของผู้ฟ้องไม่เป็นการผิดจรรยาบรรณที่ได้ถูกฟ้อง และ

(4) ผู้ฟ้องไม่ได้มีส่วนผิดในการที่จะทำให้เกิดการตัดสินผิดพลาดโดยตนเอง หรือ ผู้ที่ตนต้องรับผิดชอบ

5. ในกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ฟ้องได้พิสูจน์ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ให้ศาลพิพากษาจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้ฟ้องตามจำนวนเงินที่เห็นสมควรและเป็นธรรม

6. จำเลยที่ได้รับการอภัยโทษ หรือถอนฟ้องก่อนที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับการยื่นคำฟ้องเพื่อขอค่าเสียหาย ให้ยื่นฟ้องภายในกำหนดสองปีนับแต่วันที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ แต่หากจำเลยได้รับการอภัยโทษหรือถอนฟ้องหลังจากที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับแล้ว ให้ยื่นฟ้องภายในสองปีนับแต่จำเลยได้รับการอภัยโทษหรือมีการถอนคำฟ้องที่ได้ฟ้องจำเลยว่าได้กระทำความผิด

นอกจากมลรัฐ New York แล้ว ใน Federal Government, The District of Columbia, มลรัฐ Illinois ศาลมีอำนาจในการพิจารณาคำฟ้องที่เกี่ยวกับค่าเสียหายในกรณีที่มีการพิพากษาลงโทษจำคุกที่ผิดพลาด และหากพิจารณาคำฟ้องที่เกี่ยวกับค่าเสียหายในกรณีที่มีการพิพากษาลงโทษจำคุกที่ผิดพลาด และหากพิจารณาแล้วเห็นว่าผิดพลาดจริง ผู้ว่ากรมมลรัฐจะอภัยโทษให้แก่จำเลย

2. อังกฤษ

โดยอังกฤษมีระบบการชดเชยค่าทดแทนที่ชัดเจนเฉพาะในกรณีที่เกิดจากความผิดพลาดในคำพิพากษาลงโทษผู้บริสุทธิ์ของศาล ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ “Home secretary” เป็นผู้จ่ายค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คดีอาญา ค.ศ. 1968 หรือ The criminal appeal act 1968 กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว หากจำเลยกล่าวอ้างว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ก็สามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์คดีดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ (Court of appeal) หรือ เลขานุการ ทางใดทางหนึ่งก็ได้ ซึ่งการอุทธรณ์ไปยังเลขานุการ ทำให้มีสิทธิได้รับการพิจารณาเรื่องค่าทดแทน เรื่องอำนาจของเลขานุการ ที่เกี่ยวกับความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมนี้ได้รับการบัญญัติไว้ใน มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คดีอาญา ค.ศ. 1968 โดยได้กำหนดไว้ให้ เลขานุการมีอำนาจที่จะรับคำขอเพื่อพิจารณาถึงความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ซึ่ง เลขานุการอาจใช้ดุลพินิจที่จะส่งคดีที่ถูกอ้างว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ โดยถือเสมือนกับเป็นการอุทธรณ์โดยผู้เสียหายเอง หรืออาจหยิบยกประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับศาลชั้นต้น

ส่งไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาและทำความเข้าใจเพิ่มเติมกลับมาซึ่ง เลขานุการและในกรณีเช่นนี้ เลขานุการสามารถพิจารณาดำเนินการให้ได้เฉพาะเมื่อผู้เสียหายนำพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้ปรากฏ ในศาลชั้นต้นมาแสดง ซึ่งพยานหลักฐานนั้นเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้เสียหายเป็นผู้บริสุทธิ์

สำหรับการชดเชยค่าทดแทนเนื่องจากการคุมขังก่อนศาลมีคำพิพากษายังไม่ได้รับการยอมรับโดยตรง ทั้งนี้ เลขานุการให้เหตุผลในการปฏิเสธไว้ว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ได้รับความเสียหายนั้นสามารถไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากศาล ได้อยู่แล้วแต่การชดเชยในกรณีดังกล่าวนี้ ไม่ใช่จะ ไม่เกิดขึ้นเสียเลย เพียงแต่จะเป็นการชดเชยค่าทดแทนในลักษณะของความเมตตา หรือ ความรับผิดชอบของรัฐ (Ex gratia payment) เมื่อมีกรณีที่เกิดความผิดพลาดในกระบวนการ ยุติธรรมขึ้น 2 องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาจ่ายค่าทดแทน สิ้นไหมกรรณา คือ เลขานุการ แต่เลขานุการ จะมีแนวปฏิบัติว่า จะไม่พิจารณาจ่ายค่าทดแทนนี้ เว้นแต่จะมีกรณีจำเป็นหรือปรากฏข้อเท็จจริงว่า ความผิดพลาดแห่งกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวเกิดจากการละเลยหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ของรัฐ จะเห็นได้ว่า การจ่ายค่าทดแทน สิ้นไหมกรรณา ไม่สามารถหาหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่ แน่นอนตายตัวได้ เพราะผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ร้องขอไม่อาจทราบหรือคาดหมายได้ว่า กรณีใดบ้าง ที่ถือว่า เป็นการละเลยหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐหรือในกรณีใดไม่เป็นการตัดสินหรือ วินิจฉัย ซึ่งอาจจะไม่มีเหตุผลสำหรับการปฏิเสธที่จะจ่ายค่าทดแทน

การจ่ายค่าทดแทนแก่จำเลยที่ได้รับการพิจารณาคดีที่ผิดพลาดได้กำหนดไว้ใน The Criminal Justice Act 1988 มาตรา 133 ซึ่งบัญญัติว่า ภายใต้บังคับของ (2) ในกรณีที่บุคคลได้ถูก ตัดสินว่า ได้กระทำความผิดอาญาและต่อมาได้มีการยกคำตัดสินนั้น หรือได้รับการอภัยโทษ เพราะ เหตุที่มีพยานหลักฐานใหม่หรือมีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งมีเหตุที่แน่ใจว่าเกิดจากความ ผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (Secretary of state) จ่ายค่า ทดแทนให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากผลที่ถูกลงโทษจากการตัดสินลงโทษที่ผิดไปหรือในกรณี ที่ผู้นั้นถึงแก่ความตายก็ให้ผู้ที่มิสิทธิรับแทน เว้นแต่ผู้ต้องคำตัดสินนั้นจะมีส่วนผิดในการ ไม่เปิดเผย ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจรู้ได้นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ห้ามมิให้จ่ายค่าทดแทนตาม (1) หากไม่มีคำ ร้องขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยภายในสองปีนับแต่วันซึ่งผู้ที่ถูกตัดสินว่า ผิดได้รับคำ พิพากษายกฟ้องหรือได้รับการอภัยโทษในกรณีที่คำร้องขอตาม (2) ยื่นมาเกินกำหนดเวลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาจรับคำร้องได้และให้ถือว่า ได้ยื่นภายในกำหนดเวลาหากมี พฤติการณ์ที่มีเหตุยกเว้นเป็นพิเศษรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีดุลพินิจที่จะวินิจฉัยชี้ขาด ว่า ผู้ร้องมีสิทธิที่จะได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือไม่ ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย วินิจฉัยว่า ผู้ร้องมีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายและค่าเสียหายที่ผู้นั้นจะพึงได้รับให้เป็นไปตามที่เจ้า

พนักงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง ภายใต้บังคับของมาตรา 133A ในการกำหนดค่าเสียหายที่จะจ่ายให้แก่ผู้ร้องให้คำนึงถึงความทุกข์ทรมานที่ผู้ร้องได้รับความเสียหายจากการที่เสียชื่อเสียงหรือความเสียหายทำนองเดียวกัน ทั้งนี้โดยพิจารณาจากความร้ายแรงของความผิดที่ผู้ร้องถูกตัดสินว่ากระทำผิดและความรุนแรงของโทษที่ได้รับการกระทำในระหว่างการสืบสวนสอบสวน และการตั้งฟ้องคดี และการถูกตัดสินว่าผิดหรือโทษที่บุคคลนั้นได้รับอันเป็นผลจากการกระทำของเจ้าพนักงาน

คณะกรรมการที่พิจารณาจ่ายค่าตอบแทน เป็นคณะกรรมการชื่อ UK Criminal Injuries Compensation Authority โดยมีหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าทดแทน คือให้จ่ายแก่จำเลยทุกคนที่ศาลมีคำพิพากษาว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด (ฉัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, 2556, หน้า 103-105)

3. นิวซีแลนด์

นิวซีแลนด์เป็นประเทศแรกของโลกที่จัดให้มีระบบการทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation of persons injured by certain criminal acts, and of dependents of persons killed by such acts 1963) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Criminal injuries compensation acts 1963 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1964 ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวถือปรัชญาว่า “เป็นหน้าที่ของชุมชนต่อผู้ที่ได้รับผลร้ายเพราะความล้มเหลวในการป้องกันอาชญากรรมของรัฐ”

ความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้ คือ กรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บหรือตายโดยการกระทำผิดทางอาญา ดังต่อไปนี้ ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืน กระทำชำเราหรือกระทำอนาจาร เด็กอายุไม่เกิน 12 ปี ไซ้กำลังกระทำชำเราเด็กหญิงอายุระหว่าง 12-16 ปี หรือผู้หญิงหรือเด็กชายหรือผู้ชาย ฆ่าหรือพยายามฆ่า หรือทำร้ายโดยเจตนา ทำร้ายซ้ำเติมให้บาดเจ็บ ทำร้ายเด็กหรือเด็กหญิง ทำให้พิการ วางเพลิงหรือทำให้เกิดอันตรายโดยเจตนา วางระเบิด วางยาพิษ ทำอันตรายด้วยเชื้อโรค ภัยจากยานยนต์ ลักพา ฆกชิงหญิงหรือเด็กหญิง เรียกค่าไถ่

คำว่า “บาดเจ็บ” ในกฎหมายนี้ หมายถึง การทำร้ายร่างกาย ทำให้แท้งลูก รวมทั้งการทำอันตรายต่อจิตใจและประสาทด้วยตามกฎหมาย Criminal injuries compensation acts 1963 ความผิดอาญาที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้ นั้น ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บหรือตายโดยการทำความผิดอาญาด้วยการข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเรา ฆ่าหรือพยายามฆ่า ทำร้ายโดยเจตนา ทำให้พิการ วางเพลิง วางระเบิด วางยาพิษ ทำอันตรายด้วยเชื้อโรค ภัยอันเกิดจากยานยนต์ การลักพา และการเรียกค่าไถ่ แต่ไม่มีการให้ค่าทดแทนความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ทั้งนี้ในการจ่ายค่าทดแทนนั้น กฎหมายกำหนดให้มีองค์กรในรูปของคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนเป็นผู้พิจารณา และคำสั่งของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด (สรนิตย์ มีเดชา, 2551, หน้า 79-81)

4. ญี่ปุ่น

รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1946 มาตรา 40 ได้บัญญัติว่า “บุคคลใดก็ตามที่ได้รับคำพิพากษาว่ามีได้กระทำความผิดภายหลังจากการควบคุมหรือกักขังสามารถเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นฉบับปัจจุบันได้บัญญัติรับรองให้บุคคลซึ่งถูกจับกุม โดยที่ตนเองมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิดย่อมสามารถเรียกร้องให้รัฐจ่ายค่าทดแทนแก่ตนได้ ซึ่งบทบัญญัติที่รับรองเรื่องดังกล่าวไว้โดยตรง เรียกว่า “กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา”

แต่ก่อนที่จะมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 ในสมัยที่รัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น ค.ศ. 1889 มีผลใช้บังคับ คือ ในปี ค.ศ. 1931 ก็มีกฎหมายเกี่ยวกับค่าทดแทนในคดีอาญา เรียกว่า “กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาฉบับเก่า” ใช้บังคับอยู่ ณ เวลานั้น โดยในยุคดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น ค.ศ. 1889 มิได้มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 มาตรา 40 ดังนั้น กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาฉบับเก่าจึงมิใช่กฎหมายที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด และหากพิจารณาถึงความจำเป็นในอดีตก่อนที่ประเทศญี่ปุ่นจะมีการบัญญัติกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาฉบับเก่า จะพบว่า มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นถึงความจำเป็นในการมีระบบค่าทดแทนในคดีอาญาและเรียกร้องให้รัฐดำเนินการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวออกมาใช้บังคับ เนื่องจากหากพิจารณาถึงประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมีประเทศจำนวนไม่น้อยที่มีระบบค่าทดแทนในคดีอาญาในประเทศของตน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มแรก บุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาโดยส่วนใหญ่ปฏิเสธแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาขึ้น เนื่องจากยังไม่เห็นถึงความจำเป็นของการมีบทบัญญัติดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะหากพิจารณาถึงแนวคิดในการให้มีการสร้างระบบค่าทดแทนในคดีอาญาขึ้น เปรียบเทียบกับยุคสมัย ณ เวลานั้นของประเทศญี่ปุ่นแล้ว แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างจะมีความก้าวหน้าอย่างมาก ส่งผลให้นักวิชาการอื่น ๆ จึงยังไม่เห็นถึงความสำคัญต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว

อย่างไรก็ดี การที่ในการดำเนินคดีอาญานั้น ทนายความจะเป็นบุคคลที่อยู่ฝ่ายเดียวกับผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดในปี ค.ศ. 1920 สภาพทนายความของประเทศญี่ปุ่นก็ได้เรียกร้องว่า ประเทศญี่ปุ่นมีความจำเป็นที่จะต้องการสร้างระบบค่าทดแทนในคดีอาญาขึ้น สำหรับจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้มีการสร้างระบบค่าทดแทนในคดีอาญาอย่างจริงจังเกิดขึ้นในปลายสมัยไทโช ในสมัยของรัฐบาลของนาย Takaaki Kato เนื่องจากนาย Sennosuke Yokota รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งเคยประกอบอาชีพทนายความได้ให้ความสนใจกับระบบค่าทดแทนในคดีอาญาสำหรับผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1921

ก่อนที่จะมีการนำระบบค่าทดแทนในคดีอาญามาใช้บังคับ นาย Sennosuke Yokota ได้ถึงแก่ความตายและมีการแต่งตั้งให้นาย Yoshimichi Hara เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสืบต่อจากนาย Sennosuke Yokota โดยยังคงมีการดำเนินแนวนโยบายในการผลักดันระบบค่าทดแทนในคดีอาญาอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดในปี ค.ศ. 1931 กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา นอกจากนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับเก่า ค.ศ. 1931 ก็ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาเช่นเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าในยุคไทโชเป็นยุคแห่งสิทธิมนุษยชนของประเทศญี่ปุ่น

ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาขึ้นใหม่ในปี ค.ศ. 1950 ซึ่งกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาฉบับนี้เป็นฉบับที่ยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน โดยประเด็นหลักที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมจากกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาฉบับเดิม คือ การผ่อนคลายความเข้มงวดของเงื่อนไขในการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา

กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา

1. เงื่อนไขในการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญานั้นมี 2 ประเภทหลัก กล่าวคือ 1. บุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี และภายหลังบุคคลดังกล่าวได้รับคำ วินิจฉัยตามกระบวนการพิจารณาปกติ หรือในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือการยื่นฎีกาในกรณี ว่ามิได้กระทำความผิด (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคหนึ่ง) และ 2. บุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาแล้ว และภายหลังบุคคลดังกล่าวได้รับคำ วินิจฉัยตามอุทธรณ์ซึ่งยื่นเมื่อพ้นกำหนดยื่นอุทธรณ์ หรือในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือการยื่นฎีกาในกรณีพิเศษว่ามิได้กระทำความผิด (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง) หากพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในกรณี 1) ได้แก่ บุคคลซึ่งเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดตั้งแต่แรก ส่วนในกรณี 2) ได้แก่บุคคลซึ่งเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ในตอนแรกศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่ต่อมาภายหลังศาลได้มีคำวินิจฉัยให้เพิกถอนคำวินิจฉัยเดิมและมีคำวินิจฉัยใหม่ว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิด

ในกรณี 1) และ 2) ข้างต้นนั้น ตามบทบัญญัติในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญามาตรา 1 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ได้กล่าวไว้เพียง 2 กรณี คือ กรณีที่บุคคลใดๆ ถูกควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี หรือถูกกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี หรือกรณีที่บุคคลใดๆ ถูกบังคับโทษในทางอาญาแล้วเท่านั้น แต่มิได้บัญญัติถึงกรณีที่มีการควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นภายหลังจากที่ศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดแล้ว แต่ก่อนที่จะมีการบังคับโทษในทางอาญา หรือกรณีที่มีการนำตัวจำเลยเข้ารับการรักษายาบาลในระหว่างที่มีการบังคับโทษในทางอาญา ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ตามบทบัญญัติใน

กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ได้บัญญัติถึงกรณีที่บุคคลซึ่งถูกกักขังตามหมายเรียกของพนักงานอัยการเพื่อการบังคับโทษในทางอาญา หรือบุคคลซึ่งถูกระงับการบังคับโทษในทางอาญาและถูกควบคุมตัวไว้ เช่น เพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลเนื่องจากวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัว ณ สถานที่ตามกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และต่อมาภายหลังมีคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งกรณีดังกล่าว เป็นกรณีที่กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา บัญญัติให้ถือว่าเป็นการบังคับโทษในทางอาญาหรือกักขังตามกรณี 2) ด้วย (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาบัญญัติให้ถือว่าเป็นการควบคุมตัวหรือกักขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 26) หรือให้ถือว่าเป็นการบังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 27 และมาตรา 28) และกรณีที่แม้ศาลจะมีได้มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด แต่จำเลยสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้ ซึ่งในส่วนสุดท้ายนี้ถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นจากหลักที่ว่าจะต้องมีคำวินิจฉัยของศาลว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 25) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ในกรณีที่มีการควบคุมตัวก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยคดีบุคคลใด ๆ ซึ่งมีได้เป็นผู้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีบุคคลใด ๆ ถูกควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี หรือถูกกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี และต่อมาภายหลังศาลได้มีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดบุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญา (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคหนึ่ง)

สำหรับ “การควบคุมตัว” หมายถึง การควบคุมตัวเป็นการชั่วคราวภายหลังจากที่มีการจับกุมหรือมีหมายเรียกผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ส่วน “การกักขัง” หมายถึง การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเป็นการต่อเนื่องเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษในทางอาญา ซึ่งการแบ่งแยกการควบคุมตัวและการกักขังนี้ เป็นการอธิบายในทางคำраเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจขั้นตอนของการดำเนินการเท่านั้น แต่มิได้มีความหมายในทางปฏิบัติแต่อย่างใดเพราะในทางปฏิบัตินั้น ไม่มีการแบ่งแยกการใช้คำทั้ง 2 อย่างชัดเจน

การควบคุมตัวหรือการกักขังนับตั้งแต่ที่มีการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดจนถึงเวลาที่คำวินิจฉัยของศาลในคดีดังกล่าวถึงที่สุด เรียกว่า การควบคุมก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี สำหรับประเด็นสำคัญในเรื่องนี้อยู่ตรงที่ว่า ในกรณีของการกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดีซึ่งเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนับตั้งแต่ถูกจับกุมจนถึงเวลาที่ศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุด

เท่านั้น ไม่รวมถึงระยะเวลาที่มีการควบคุมตัวภายหลังจากที่ศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดแล้ว ซึ่งการควบคุมตัวภายหลังที่ศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดแต่ก่อนที่จะมีการนำตัวผู้กระทำความผิดไปควบคุมตัวในเรือนจำนั้นจะเป็นกรณีตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ส่วนกรณีการควบคุมภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดและได้นำตัวผู้กระทำความผิดไปควบคุมตัวในเรือนจำแล้วจะเป็นกรณีตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง ซึ่งจะกล่าวต่อไป

2. ในกรณีการบังคับโทษในทางอาญากับบุคคลใด ๆ ซึ่งมีได้เป็นผู้กระทำความผิด

ในกรณีที่บุคคลใด ๆ ถูกบังคับโทษในทางอาญาและต่อมาภายหลังศาลได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญา (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง)

ในเรื่องเกี่ยวกับโทษในทางอาญาตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันนั้น แบ่งโทษออกเป็น 7 ประเภท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 9) คือ โทษประหารชีวิต (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 11), โทษจำคุกและให้ทำงานหนัก (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 12), โทษจำคุกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 13), โทษปรับตั้งแต่ 10,000 เยน ขึ้นไป (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 15), โทษกักขัง (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17), โทษปรับตั้งแต่ 1,000 เยน แต่น้อยกว่า 10,000 เยน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18) และโทษริบทรัพย์สิน (กฎหมายอาญา มาตรา 19) โดยบุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาภายใต้เงื่อนไขของบทบัญญัติของกฎหมาย

ในกรณีของการบังคับโทษในทางอาญาในกรณีโทษประหารชีวิตหากจำเลยดังกล่าวถูกบังคับโทษในทางอาญา กล่าวคือ ได้ถูกประหารชีวิตไปแล้ว กระบวนการในการดำเนินการเกี่ยวกับการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา ตลอดจนการจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญานั้น ย่อมไม่สามารถดำเนินการตามกระบวนการปกติได้ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาได้มีการบัญญัติบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาในกรณีที่จำเลยยังคงมีชีวิตอยู่ซึ่งจะกล่าวต่อไปภายหลัง

สำหรับประเด็นสำคัญในเรื่องนี้อยู่ตรงที่ว่า เนื่องจากตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง ใช้คำว่า “บุคคลใด ๆ ซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญา” ดังนั้น ในกรณีที่จำเลยถูกควบคุมตัวเพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาล เช่น ในสถานพยาบาล เป็นต้น จะไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำหรับเรื่องดังกล่าวไว้โดยเฉพาะในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม

3. ในกรณีการควบคุมตัวที่มีใช้การบังคับโทษในทางอาญากับบุคคลใด ๆ ซึ่งมีได้เป็นผู้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการควบคุม ตัวบุคคลตามหมายเรียกของเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนมีการบังคับโทษในทางอาญาเพื่อการบังคับโทษในทางอาญา หรือบุคคลซึ่งถูกระงับการบังคับโทษในทางอาญา และถูกควบคุมตัวไว้ เช่น เพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลเนื่องจากวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัว ณ สถานที่ตามกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นตามที่ได้อ้างมาแล้วข้างต้นบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวในกรณีดังกล่าวนี้มีใช้บุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาจึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติของกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสอง ดังนี้ เพื่อให้จำเลยซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิดซึ่งถูกควบคุมตัวดังกล่าวมีโอกาสได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาด้วย กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม จึงบัญญัติว่าให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาด้วย ทั้งนี้ เพราะการถูกควบคุมตัวในสถานที่ควบคุมในกรณีต่างๆ ข้างต้นนั้นจำเลยซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิดก็ถูกควบคุมตัวไว้ไม่แตกต่างไปจากการควบคุมตัวในเรือนจำ ซึ่งในกรณีการควบคุมตัวบุคคลตามหมายเรียกของเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนมีการบังคับโทษในทางอาญาเพื่อการบังคับโทษในทางอาญานั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 484 ถึงมาตรา 486 ส่วนกรณีบุคคลซึ่งถูกระงับการบังคับโทษในทางอาญาและถูกควบคุมตัวไว้เพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 481 และกรณีการควบคุมตัว ณ สถานที่ตามกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรา 63 วรรคสอง และวรรคสาม

กรณีแรก การควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 484

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยให้ลงโทษประหารชีวิต, จำคุกและทำงานหนัก, จำคุกหรือกักขังแก่จำเลยในคดีอาญา หากปรากฏว่าจำเลยในคดีดังกล่าวมิได้ถูกกักขังตัวไว้แล้วให้พนักงานอัยการออกหมายเรียกตัวจำเลยเพื่อการบังคับโทษในทางอาญา ในกรณีที่จำเลยในคดีดังกล่าวได้ทำการหลบหนีไปแล้วหรือเกรงว่าจะทำการหลบหนี ให้พนักงานอัยการออกหมายจำคุกหรือมีคำสั่งไปยังพนักงานสอบสวนให้ออกหมายจำคุกได้ทันที ในกรณีดังกล่าวนี้ หากได้ตัวจำเลยมาแล้วย่อมสามารถดำเนินการควบคุมตัวจำเลยดังกล่าวได้ (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 485) นอกจากนี้ ในกรณีที่จำเลยในคดีดังกล่าวไม่มีที่อยู่ที่ชัดเจนพนักงานอัยการสามารถร้องขอให้อัยการสูงสุดออกหมายจำคุกได้ (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 486) เมื่อมีการออกหมายจำคุกแล้วในกรณีที่มีการควบคุมตัวจำเลยโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการดำเนินการบังคับโทษในทางอาญากับจำเลย เช่น กรณีการนำตัวจำเลยไปยังเรือนจำ ซึ่งอยู่ห่างไกลต้องใช้เวลาในการเดินทางนาน

ตลอดจนอาจจะต้องมีการควบคุมตัว ณ สถานที่ตำรวจในระหว่างเดินทาง เป็นต้น ซึ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ให้ถือว่าช่วงระยะเวลาการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวเป็นการบังคับโทษในทางอาญาด้วย ดังนี้จำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิร้องขอค่าทดแทนสำหรับช่วงระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวได้

กรณีที่สอง การควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 481

ในกรณีที่มีการระงับการบังคับโทษในทางอาญาที่เป็นการจำคุกและให้ทำงานหนักหรือการจำคุก เนื่องจากจำเลยเป็นคนวิกลจริต ให้พนักงานอัยการส่งมอบตัวบุคคลดังกล่าวให้แก่บุคคลซึ่งหน้าที่ในการปกครองดูแล หรือผู้บริหารขององค์การปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น และให้นำตัวบุคคลวิกลจริตนั้นไปควบคุม ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมอื่น ๆ ซึ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ให้ถือว่าช่วงระยะเวลาการควบคุม ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมอื่น ๆ ดังกล่าวเป็นการบังคับโทษในทางอาญาด้วย ดังนี้จำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิร้องขอค่าทดแทนสำหรับช่วงระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวได้

กรณีที่สาม การควบคุมตัวตามกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรา 63 วรรคสอง ตามกฎหมายฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรา 62 วรรคสอง ในกรณีที่ผู้อำนวยการ

สำนักงานคุมประพฤติได้รับหมายจับจากศาล ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องถูกคุมประพฤตินั้นไปยังสถานฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้

ในเรื่องดังกล่าวนี้ “การคุมประพฤติ” คือ ระบบในการควบคุมดูแลจำเลยในคดีอาญาซึ่งได้รับคำ วินิจฉัยให้รอการลงโทษ โดยมีการคุมประพฤติ จำเลยในคดีอาญาซึ่งได้รับการพักการลงโทษ โดยมีการคุมประพฤติ หรือหญิงค้ำประกันซึ่งได้รับการปล่อยจากสถานดูแลและฟื้นฟูหญิงค้ำประกัน โดยมีการคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติโดยระยะเวลาในการควบคุมในสถานฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนับแต่มีการนำตัวบุคคลดังกล่าวไปตามหมายจับของศาลจนถึงเวลาที่ครบกำหนดระยะเวลาการลงโทษ ครบกำหนดระยะเวลาพักการลงโทษหรือครบกำหนดระยะเวลาการควบคุมในสถานดูแลและฟื้นฟูหญิงค้ำประกัน

4. ในกรณีที่มีการร้องขอให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดที่หลบหนี

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นหลบหนีไปต่างประเทศและถูกจับกุมในต่างประเทศ การควบคุมตัวไว้ในระหว่างส่งตัวกลับประเทศผู้ป่วนั้น ในการพิจารณาคำนวณค่าทดแทนในคดีอาญาของศาลให้นับรวมระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวในต่างประเทศดังกล่าวด้วย เพราะการควบคุมตัวหรือการกักขังในต่างประเทศดังกล่าวนี้ให้ถือว่าเป็นการควบคุมตัวและกักขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 26) ซึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้

นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกจับกุมและกำลังรับโทษในประเทศญี่ปุ่น ถูกส่งตัวไปยังต่างประเทศเพื่อการบังคับโทษในทางอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการโอนตัวนักโทษระหว่างประเทศ และภายหลังศาลในต่างประเทศมีคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด การกักขังเพื่อการดำเนินการบังคับโทษของต่างประเทศนั้นให้ถือว่าเป็นการดำเนินการบังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 27) ซึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้

5. ในกรณีที่มีการส่งตัวนักโทษเพื่อไปเป็นพยานในต่างประเทศ

ในกรณีที่มีการส่งตัวนักโทษซึ่งรับโทษในประเทศญี่ปุ่น เพื่อไปเป็นพยานในต่างประเทศตามกฎหมายเกี่ยวกับความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ในการดำเนินการสอบสวนการควบคุมตัวในระหว่างการส่งตัวนักโทษซึ่งรับโทษในประเทศญี่ปุ่นเพื่อไปเป็นพยานในต่างประเทศนั้น ให้ถือว่าเป็นการดำเนินการบังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 28) ซึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้

6. ข้อยกเว้นในกรณีที่ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีหรือยกฟ้อง โดยที่ยังมิได้มีการวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำความผิดหรือไม่

ตามบทบัญญัติในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 แม้จะกำหนดเงื่อนไขในการจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญาว่า “ได้รับคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด” ก็ตาม แต่ในกรณีที่มีคำสั่งจำหน่ายคดีหรือยกฟ้องคดีของโจทก์ เช่น เนื่องจากสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 337) หรือยกฟ้อง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 338) และปรากฏเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าหากมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปจำเลยซึ่งถูกฟ้องเป็นคดีต่อศาลจะได้รับการวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดแล้วจำเลยดังกล่าวสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้ (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 25 วรรคหนึ่ง)

ผู้มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา

บุคคลซึ่งมีสิทธิร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา ได้แก่ บุคคลซึ่งถูกระบุไว้ในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 และมาตรา 25 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และทายาทของบุคคลดังกล่าว (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 2 วรรคหนึ่ง)

ในกรณีการเรียกค่าทดแทนโดยทายาทนั้น ทายาทมีหน้าที่นำเอกสารมาแสดง เพื่อพิสูจน์ในเรื่องต้นถึงความเกี่ยวพันกับจำเลยดังกล่าว (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 8) ในกรณีที่ทายาทที่อยู่ในลำดับเดียวกันของจำเลยมีจำนวนหลายคน การที่ทายาทคนหนึ่งคนใดร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาทั้งหมดให้ถือว่าเป็นการร้องขอค่าทดแทนแทนทายาททุกคน (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 10 วรรคหนึ่ง) ทายาทที่มีได้เข้าร่วมในการร้องขอค่าทดแทนใน

คดีอาญาในตอนแรกสามารถขอเข้าร่วมในกระบวนการเรียกร้องค่าทดแทนในคดีอาญาที่ทนายทคนอื่นได้ร้องขอไว้แล้วได้ (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 10 วรรคสอง) นอกจากนี้ หากภายหลังการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาปรากฏแก่ศาล โดยชัดแจ้งว่ามีทนายทอื่นที่อยู่ในลำดับเดียวกันอยู่อีก ให้ศาลแจ้งถึงเรื่องเกี่ยวกับการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาแก่ทนายทดังกล่าวโดยทันที (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 11) หากทนายทผู้ร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาประสงค์จะขอถอนคำร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา ทนายทดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากทนายทอื่นที่อยู่ในลำดับเดียวกันทุกคน (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 12) ดังนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้นสามารถกระทำ ได้เพียงครั้งเดียว เมื่อมีการร้องขอแล้ว หากต่อภายหลังมีการถอนคำร้องขอดังกล่าวแล้วย่อมไม่สามารถร้องขอได้อีก (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 13)

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาแล้ว ให้ศาลเรียกพนักงานอัยการและผู้ร้องขอมาเพื่อฟังความคิดเห็นและทำคำวินิจฉัยเกี่ยวกับค่าทดแทนในคดีอาญาที่มีการร้องขอมานั้น (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 14)

หากเป็นกรณีที่ผู้ร้องขอในตอนแรกเป็นตัวจำเลยเองและต่อมาบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย ก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องค่าทดแทนในคดีอาญาที่ร้องขอมานั้น ให้งดการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอค่าทดแทนในคดีอาญาไว้ส่วนกรณีที่ผู้ร้องขอในตอนแรก คือ ทนายทของจำเลยและภายหลังทนายทดังกล่าวถึงแก่ความตายหรือสูญเสียชีวิตในการรับมรดก ก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องค่าทดแทนในคดีอาญาที่ร้องขอมานั้น ให้งดการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอค่าทดแทนในคดีอาญาไว้เช่นกัน ในกรณีดังกล่าวนี้ ทนายทของจำเลยที่ถึงแก่ความตายทนายทของจำเลยที่ถึงแก่ความตายหรือทนายทอื่นที่อยู่ในลำดับเดียวกันแล้วแต่กรณีสามารถร้องขอเข้ารับช่วงการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้นได้ภายในกำหนดระยะเวลาเวลา 2 เดือน (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง) หากไม่มีบุคคลใดร้องขอรับช่วงเข้ามาภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้น (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 18 วรรคสาม) ในกรณีที่ศาลทราบว่าบุคคลใดเป็นทนายทที่มีสิทธิเข้ารับช่วงการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้น ให้ศาลแจ้งการงดการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอค่าทดแทนในคดีอาญาและแจ้งกำหนดระยะเวลาที่สามารถเข้ารับช่วงการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้นให้บุคคลดังกล่าวทราบด้วย (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 18 วรรคสอง)

ในการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นการร้องขอโดยตัวจำเลยเองหรือทนายของบุคคลดังกล่าวย่อมสามารถตั้งผู้แทน เช่น ทนายความเข้าดำเนินการแทนได้ (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญามาตรา 9) ในการยื่นคำร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญานั้น บุคคลซึ่งยื่นคำร้องขอไม่สามารถโอนสิทธิในการร้องขอดังกล่าว ตลอดจนโอนสิทธิในการได้รับชำระค่าทดแทนให้แก่บุคคลอื่นได้ นอกจากนี้ สิทธิเรียกค่าทดแทนดังกล่าวไม่สามารถถูกยึดหรืออายัดได้ (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 22)

การอุทธรณ์ และการยื่นคำร้องคัดค้าน

ในการใช้สิทธิในการเรียกค่าทดแทนในคดีอาญาตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญานั้น รูปแบบของการใช้สิทธิมิใช่การยื่นฟ้องคดีต่อศาลแต่เป็นการยื่นคำร้องขอ ดังนั้น เมื่อศาลได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องขอแล้ว หากผลของคำวินิจฉัยไม่เป็นที่พอใจ ผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์หรือยื่นคำ ร้องคัดค้านได้แล้วแต่กรณี (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 19 วรรคหนึ่ง) โดยในกรณีที่คำ วินิจฉัยในเรื่องเกี่ยวกับค่าทดแทนในคดีอาญานั้นเป็นคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น ผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูง แต่ในกรณีที่คำวินิจฉัยเรื่องเกี่ยวกับค่าทดแทนในคดีอาญาเป็นคำวินิจฉัยของศาลสูงแล้ว ผู้ร้องขอไม่สามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดได้ แต่สามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลสูงเพื่อให้ศาลสูงพิจารณาได้อีกครั้ง (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญามาตรา 19 วรรคหนึ่ง) เว้นแต่ ในกรณีที่คำวินิจฉัยของศาลสูงนั้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 405 (1)) หรือคำวินิจฉัยของศาลสูงขัดกับแนวคำวินิจฉัยของศาลสูงสุด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 405(2)) หรือคำวินิจฉัยของศาลสูงขัดกับแนวคำวินิจฉัยของตามศาลสูง ตามรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น ค.ศ. 1889 หรือคำวินิจฉัยก่อนหน้าของศาลสูง (ในฐานะศาลที่มีคำวินิจฉัยคดีในชั้นที่ 3) (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 405(3)) ผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์ ต่อศาลสูงสุดได้(กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 19 วรรคสอง)

โดยหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ การยื่นคำร้องคัดค้านและการวินิจฉัยนั้น หากกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญามีได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ โดยอนุโลม (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 23) (คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, หน้า 61-70)

5. เยอรมัน

การเยียวยาความเสียหายของผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมันได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติว่า

ด้วยคำทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา แยกต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติว่าด้วยคำทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา มีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดหน้าที่ให้รัฐในการจ่ายคำทดแทนแก่จำเลยหรือผู้ที่ถูกศาลพิพากษาแล้ว หากมีข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าไม่ใช่ผู้ที่กระทำความผิด หรือการกระทำไม่เป็นความผิด อย่งไรก็ดี วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้หาได้ต้องการเยียวยาหรือจ่ายคำทดแทนให้เฉพาะกับบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดเท่านั้น แต่ยังมีหมายรวมถึงการจ่ายคำทดแทนให้กับความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่าง ๆ ด้วย หากปรากฏว่า ในระหว่างควบคุมตัวบุคคลนั้นเพื่อดำเนินคดีอาญาก็ดี ในระหว่างการพิจารณาคดีโดยศาลก็ดี หรือภายหลังมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดก็ดี ได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดว่าการกระทำของผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญานั้นไม่เป็นความผิดอีกต่อไป และเป็นผลให้เขาพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดนอกจากนี้ ยังใช้บังคับกับกรณีคำพิพากษาที่เกิดขึ้นจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ กำหนดโทษจำเลยเบากว่าการพิจารณาคดีในครั้งแรก เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับกับการกระทำนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่า “สิทธิในการเรียกร้องคำทดแทน” ความเสียหายจากการถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเยอรมัน ไม่ได้เป็นเพียงสิทธิของบุคคลที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนให้ศาลเห็นได้เท่านั้น ในขณะที่รัฐต้องรับผิดชอบจ่ายคำทดแทนแก่ผู้เสียหาย ก็หาใช่บทสรุปแต่อย่างใด กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการบังคับใช้มาตรการทางอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ล้วนเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีความผิดพลาด ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายเยอรมันฉบับนี้ แม้ผู้ที่ถูกศาลตัดสินไปแล้วว่ามีความผิดตามกฎหมายก็อาจยังมีสิทธิได้รับคำทดแทนจากรัฐได้หากพบหลักฐานแห่งสังคมเปลี่ยนแปลงไป และมีกฎหมายกำหนดว่า สิ่งที่เขาเคยกระทำนั้นไม่เป็นสิ่งที่น่าตำหนิอีกต่อไปแล้ว ดังนั้น สิทธิของผู้เสียหายจากการกระทำของรัฐในเรื่องนี้ นอกจากจะสอดคล้องกับหลักการ “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะถูกศาล พิพากษาถึงที่สุดว่า กระทำความผิด” ซึ่งเป็นหลักที่บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 6 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปแล้ว ยังถือเป็นมาตรการสำคัญของรัฐที่ว่าด้วยการ “คุ้มครองผู้เสียหาย” (Opferschutz) ซึ่งรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมนี (Grundgesetz) ด้วย

แต่อย่างไรก็ดี แม้จะเข้าหลักเกณฑ์เหล่านี้แล้วก็ตาม การที่จะมีสิทธิได้รับคำทดแทนความเสียหายจากการถูกดำเนินคดีอาญาหรือไม่ยังต้องพิจารณาเงื่อนไขของผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องคำทดแทน กล่าวคือ นอกจากจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องคดีต่อศาลและผู้ถูกศาลพิพากษาในคดีอาญาแล้ว

ยังรวมถึงผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ถูกใช้มาตรการลงโทษทางอาญาด้วย ทั้งนี้ ไม่ว่าบุคคลในสถานภาพต่าง ๆ ดังกล่าวจะมีสัญชาติเยอรมันหรือไม่ก็ตาม บุคคลอื่นใดนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ แม้จะได้รับความเสียหายจากการถูกดำเนินคดีอาญา ก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าทดแทนตามกฎหมายฉบับนี้ได้ พยานบุคคลที่ถูกกักขังไว้โดยไม่ชอบธรรมตามกฎหมายอาญาเยอรมัน หรือผู้เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในลักษณะอื่นใดที่ได้รับความเสียหายต้องไปใช้สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยหรือค่าทดแทนตามกฎหมายฉบับอื่น

เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนสำหรับความเสียหายที่ได้รับจากการถูกบังคับโทษตามคำพิพากษา มาตรา 1 บัญญัติกำหนดสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐให้แก่บุคคลผู้ถูกพิพากษาให้ลงโทษอาญา ทั้งผู้ถูกบังคับโทษนั้นไปแล้วและได้รับความเสียหายจากผลบังคับดังกล่าว (Justizopfer) หากปรากฏว่าโดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ หรือโดยการตัดสินในลักษณะอื่นใด ยังผลให้คำพิพากษาดังกล่าวถูกยกเลิก หรือสิ้นผลไป หรือทำให้โทษของผู้กระทำความผิดนั้นเบาลง อย่างไรก็ดีตาม การยกเลิกเพิกถอนความผิด หรือ โทษตามคำพิพากษาดังกล่าวที่ยังผลให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามมาตรานี้ ไม่รวมความถึงการขอภัยโทษ

(Genadenwege)

แม้ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากการถูกจำคุก หรือปรับ อันเป็นผลจากคำพิพากษาลงโทษอาญาของศาลตามกฎหมาย แต่เกิดจากการตัดสินให้ถูกควบคุม กักขังหรือจำกัดสิทธิด้วยวิธีการใด ๆ เช่น สั่งให้ควบคุมตัวเพื่อรักษา หรือห้ามเข้าไปในบางสถานที่ซึ่งเป็นกรณีที่เรียกว่า “มาตรการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเพื่อความปลอดภัย” (Maßregel der besserung und sicherung) หรือเป็นความเสียหายที่เกิดจากการต้องรับ “โทษข้างเคียง” (Nebenstrafe) อื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายอาญา ความเสียหายจากเหตุต่าง ๆ ดังกล่าว ก็ยังอยู่ในขอบเขตที่ผู้เสียหายอาจร้องขอค่าทดแทนจากรัฐได้ตามมาตรา 1 วรรคสอง มาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา เป็นบทที่ค่อนข้างเปิดกว้างอย่างมากสำหรับการร้องขอให้รัฐเยียวยาแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะปัญหาที่ว่า “จำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่” การมีสิทธิร้องขอค่าทดแทนจากรัฐตามมาตรานี้ บุคคลหรือจำเลยที่ได้รับความเสียหายจากการบังคับโทษตามคำพิพากษา หรือคำสั่งอื่นใดของศาลแล้ว มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนจากรัฐได้ เมื่อปรากฏเพียงว่าคำพิพากษา หรือคำสั่งตัดสินในลักษณะอื่นใดที่เกิดขึ้นในภายหลังเป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นคุณกับจำเลยมากกว่าเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ย่อมไม่ใช่เงื่อนไขหนึ่งเดียว และเด็ดขาดที่ผู้มีสิทธิร้องขอจะได้รับค่าทดแทนตามที่ขอจากรัฐเสมอไป เพราะคงต้องพิจารณาข้อยกเว้นค่าทดแทนหรือเหตุปฏิเสธไม่จ่ายค่าทดแทนตามกฎหมายประกอบด้วย

ค่าทดแทนสำหรับความเสียหายซึ่งเกิดจากการถูกคุมขัง หรือใช้มาตรการทางอาญาที่เกิดขึ้นในชั้นก่อนพิจารณาคดีในศาล มาตรา 2 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการดำเนินคดีอาญา บัญญัติให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกคุมขังหรือการใช้มาตรการในทางอาญาอื่นใด ที่เกิดขึ้นก่อนการพิจารณาคดี

ในศาล มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนจากรัฐได้หากภายหลังมีคำพิพากษายกฟ้องมีการถอนฟ้องหรือไม่ประทับฟ้อง

ในกรณีศาลยกฟ้อง และการสั่งไม่ประทับรับฟ้องนั้น ย่อมเป็นเรื่องที่ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจโดยการยกฟ้องตามมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้ จึงถือเป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้จำเลยมีสิทธิร้องขอค่าทดแทนจากรัฐได้ โดยไม่สำคัญว่าศาลที่พิพากษานั้นจะให้เหตุผลอย่างไร กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการยกฟ้องเพราะขาดพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ หรือสามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ผลย่อมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การยกฟ้องจะเกิดขึ้นเพราะปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงก็ไม่ใช่สาระสำคัญแห่งการมีสิทธิตามมาตรา

ในกรณีที่มีการถอนฟ้อง ให้หมายรวมถึงการถอนหรือยุติการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล และรวมทั้งกรณีที่มีการถอนฟ้องโดยพนักงานอัยการ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ภายหลังเมื่ออัยการพิจารณาจากพยานหลักฐานแล้วคาดหมายไว้ว่าจะต้องถูก ยกฟ้อง

บุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐ นอกจากเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการถูกจับกุม คุมขังแล้ว อาจได้รับความเสียหายจากการใช้มาตรการทางอาญาอื่นใดด้วย อย่างไรก็ตาม คำว่ามาตรการอื่นใดในที่นี้ มิได้หมายความกว้างว่า หมายถึง มาตรการทางอาญาใด ๆ ก็ได้ แต่ต้องเป็นมาตรการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 2 เท่านั้นซึ่งได้แก่ การควบคุมตัวระหว่างพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายว่าด้วยคดีเด็กและเยาวชน หรือการจับกุม และควบคุมตัวชั่วคราว โดยพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีที่อยู่ในสถานการณ์อันตราย ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 127

โดยผลของมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ย่อมหมายความว่า มาตรการอื่น ๆ นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ อาทิ การตรวจค้นร่างกาย การพิสูจน์เลือด ตรวจดีเอ็นเอ การถูกดักฟัง โทรศัพท์ ฯลฯ แม้จะมีลักษณะของการลิดรอนหรือจำกัดเสรีภาพของบุคคลกระทั่งก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ในบางกรณี แต่ผู้ถูกกระทำดังกล่าวไม่มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนตามมาตรา นี้ นอกจากนี้ย่อมชัดเจนด้วยว่า สำหรับประเทศเยอรมันแล้ว สิทธิในการร้องขอให้รัฐเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่ได้มีเฉพาะแต่บุคคลที่มีสถานะเป็นจำเลยตามกฎหมายหรือศาลพิพากษาแล้วเท่านั้น หากยังรวมถึงผู้ต้องหาในกระบวนการพิจารณาชั้นอื่น ๆ ด้วย

ค่าทดแทนสำหรับความเสียหายจากการใช้มาตรการทางอาญา และต่อมาศาลหรืออัยการ ใช้ดุลพินิจเพิกถอนกระบวนการพิจารณาคดีนั้น ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดให้อำนาจไว้ ค่าทดแทนในส่วนนี้จะบัญญัติอยู่ในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการใช้มาตรการทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติฯนี้ มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐหากปรากฏว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นถูกเพิกถอนไปตามเงื่อนไขแห่งบทบัญญัติซึ่งกำหนดให้ศาล หรือพนักงานอัยการ ใช้ดุลพินิจในการเพิกถอนคดีความเหล่านั้นได้ ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมักกำหนดบทบัญญัติในลักษณะนี้ไว้สำหรับการพิจารณาคดีความผิดที่ไม่ร้ายแรง และระวางโทษเพียงเล็กน้อย ความหมายหรือคำนิยามของการใช้ดุลพินิจในการเพิกถอนกระบวนการพิจารณาโดยศาลและอัยการในเรื่องนี้ไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในกฎหมายฉบับใด เป็นแต่เพียงอำนาจที่ให้ไว้โดยกว้าง เหตุผลที่อาจยุติกระบวนการพิจารณาได้ อาจมาจากเหตุที่เกี่ยวกับรักษาประโยชน์สาธารณะ เหตุผลด้านนโยบาย หรือเพื่อเป้าหมายในทางอาชญาวิทยาเป็นความคิดที่กระทำในต่างประเทศ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เหตุดังกล่าวมาจะต้องมีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันสาระสำคัญของการยุติกระบวนการพิจารณาไม่ว่าจะโดยศาลหรือพนักงานอัยการในกรณีนี้ คือ ต้องเป็นการกระทำให้สถานะความเป็น “จำเลย” ของจำเลยนั้นสิ้นสุดไป หรือทำให้กระบวนการสืบสวนต่าง ๆ นั้นยุติลง

การยุติคดี หรือกระบวนการสอบสวนตามดุลพินิจของศาล หรืออัยการนี้ย่อมไม่ถือเป็นหลักทั่วไปแห่งกฎหมาย แต่เป็นเพียง “ข้อยกเว้น” ที่จะนำมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น และหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นกับจำเลย หรือผู้ต้องหาแล้ว พระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายแก่จำเลยสำหรับการดำเนินคดีอาญา จึงได้กำหนดรับรองสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายไว้ด้วย

ค่าทดแทนในกรณีต่าง ๆ ตามกฎหมายฉบับนี้ยังอาจถูกยกเว้นไม่ให้เรียกร้องจากรัฐด้วย ถ้าปรากฏว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นต้นเหตุ หรือเป็นผู้ก่อให้เกิดการใช้มาตรการในทางอาญาเหล่านั้นเสียเอง ไม่ว่าจะโดยเจตนา หรือโดยโดยความประมาทเลินเล่อก็ตามแต่เหตุยกเว้นนี้ไม่ใช่กับกรณีที่ต้องมีการใช้มาตรการทางอาญาเพราะเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิเสธความผิดไม่ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับคดี หรือกระทั่งละเลยไม่ใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง (มาตรา 5 (2)) นอกจากนี้การเรียกร้องค่าทดแทนจะถูกยกเว้นเช่นกัน หากการที่ต้องใช้มาตรการทางอาญานั้นเกิดขึ้นเพราะความน่าตำหนิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามหมายกำหนดนัดของศาล หรือละเมิดคำสั่งหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราว (มาตรา 5 (3))

เหตุปฏิเสธไม่จ่ายค่าทดแทนทั้งหมดหรือบางส่วน ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติว่า

ด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมัน ได้กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่า รัฐอาจปฏิเสธไม่จ่ายค่าทดแทนทั้งหมด หรือบางส่วนสำหรับความเสียหายในบางกรณีได้หากปรากฏเหตุดังนี้ คือ การใช้มาตรการทางอาญานั้นเกิดขึ้นโดยเหตุที่มาจากตัวผู้ต้องหาเอง เนื่องจากให้การเป็นเท็จในสาระสำคัญของคดี หรือให้การขัดแย้งหรือเป็นโทษกับตัวเอง หรือปิดบังพฤติการณ์อันเกี่ยวกับคดีที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองทั้งที่เป็นการให้การในฐานะผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่สามารถพิพากษาลงโทษการกระทำของจำเลยได้ หรือกระบวนการพิจารณาคดีถูกเพิกถอนไป เพราะเหตุที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ไม่สามารถถูกดำเนินคดีได้ กล่าวคือ กระทำ ความผิดในขณะที่วิกลจริต หรือในระหว่างเป็นผู้เยาว์ หรือมีเหตุอื่นใดมาขัดขวางการพิจารณาคดี

นอกจากนี้ค่าทดแทนจากการถูกกักขังอาจถูกปฏิเสธไม่จ่ายทั้งหมด หรือบางส่วนได้ หากศาลได้ใช้มาตรการนั้นกับเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการนั้น แล้วตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

กระบวนการในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนและองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาค่าทดแทน สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนของจำเลยในคดีอาญา กฎหมายกำหนดให้ศาลอาญาที่พิจารณาคดีนั้น ๆ เป็นองค์กรผู้วินิจฉัยและตัดสินว่าจำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนหรือไม่ ทั้งนี้ ศาลสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องขอจากจำเลย โดยมีเงื่อนไขสำคัญว่า กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับหน้าที่ในการจ่ายค่าทดแทนนี้จะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการพิจารณาพิพากษาคดีความที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นเสร็จสิ้นลงแล้ว มิใช่เพียงยุติหรือเพิกถอนการพิจารณาไว้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งศาลจะทำคำตัดสินออกมาเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีนั้น หรือในรูปของคำตัดสิน กรณีที่กระบวนการพิจารณาหรือคำฟ้องถูกเพิกถอนไปก่อนที่จะมีคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลยังไม่อาจทำคำพิจารณาเกี่ยวกับค่าทดแทนรวมมากับคำพิพากษาคดีหลัก เพราะอาจติดด้วยพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์เงื่อนไขแห่งการได้รับค่าทดแทน เหตุยกเว้น หรือเหตุปฏิเสธยังมีไม่เพียงพอ ศาลสามารถทำคำวินิจฉัยออกมาในรูปของคำตัดสินนอกคำพิพากษาคดีหลักได้แต่ต้องได้รับฟังถ้อยคำของผู้มีส่วนได้เสียครบถ้วนแล้ว

แม้องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาค่าทดแทนจำเลยจะเป็นศาลอาญาที่พิจารณาคดีนั้นก็ตาม แต่การพิจารณาของศาลดังกล่าวก็เป็นเพียงการวินิจฉัยว่าจำเลยจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนหรือไม่ ถ้าจำเลยมีสิทธิและสิทธินั้นเกิดจากสาเหตุใด มีเหตุเข้าข้อยกเว้นค่าทดแทน หรือเข้าเงื่อนไขปฏิเสธการจ่ายค่าทดแทนหรือไม่ ในขั้นตอนนี้ศาลยังไม่ได้พิจารณาคำหนดลงไปในรายละเอียดว่า รัฐจะต้องจ่ายค่าทดแทนในส่วนใดบ้าง หรือต้องจ่ายเป็นจำนวนเงินเท่าใด โดยในคำพิพากษาและคำตัดสินจะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาและมาตรการทางอาญาที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความเสียหาย หรือทำให้รัฐต้องจ่ายค่าทดแทน ดังนั้น จำเลยที่ศาลพิพากษาหรือตัดสินว่าเป็นผู้มีสิทธิ

ได้รับคำทดแทนแล้วต้องดำเนินการยื่นคำร้องตามคำพิพากษานั้นต่อรัฐอีกชั้นตอนหนึ่ง

ในกรณีที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลอาญาในส่วนของ การพิจารณาคำทดแทน สามารถร้องคัดค้านคำตัดสินได้ทันที ซึ่งเป็นบทเฉพาะที่กำหนดไว้ในกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน โดยไม่ต้องใช้วิธีการอุทธรณ์หรือฎีกาตามปกติและให้นำบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาที่ว่าด้วยการคัดค้านคำสั่งศาลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนิน กระบวนการพิจารณามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาสีทธิในการเรียกร้องคำทดแทนตามพระราชบัญญัติว่าด้วย คำทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา อาจเป็น “ศาลชั้นต้นที่ตัดสินคดีหลัก” หรือ “ศาลอุทธรณ์” ในกรณีที่มีการยกคำพิพากษาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ “ศาลฎีกา” ในกรณีที่ยก ฟ้องคดีหรือตัดสินให้จำเลยไม่มีความผิด หรือศาลที่รับเรื่องคัดค้านคำตัดสินเกี่ยวกับการจ่ายค่า ทดแทนตามมาตรา 8 (3) ของพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ หรือศาลที่พิจารณาคดีอาญาที่ถูกรื้อฟื้นขึ้น พิจารณาใหม่

สิทธิได้รับคำทดแทนของจำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นผู้ถอน ฟ้อง หรือยุติกระบวนการสอบสวน เป็นกรณีที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาในคดีดังนั้น ตามกฎหมาย คำทดแทนความเสียหายของประเทศเยอรมันได้กำหนดให้องค์ที่ทำหน้าที่พิจารณาคำทดแทนความเสียหายให้แตกต่างกับกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วกล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ พนักงานอัยการเป็นผู้ถอนฟ้อง หรือพนักงานอัยการเป็นผู้ยุติการสอบสวน ไม่ว่าจะอยู่ใน กระบวนการพิจารณาชั้นใด องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาคำทดแทนความเสียหายกฎหมายได้ให้ อำนาจศาลชั้นต้นหรือศาลแขวง (Amtsgericht) ในเขตที่สำนักงานอัยการตั้งอยู่ หรือศาลสูงแห่งมล รัฐ (Oberlandesgericht) หากการถอนฟ้องนั้นเกิดขึ้นในชั้นพิจารณาของศาลสูง แต่การถอนฟ้อง ของพนักงานอัยการจะต้องมีเงื่อนไขว่า การถอนฟ้องต้องมีผลทางกฎหมาย และทำให้คดีจบสิ้นลง แล้ว มิใช่เพียงการถอนคดีชั่วคราว ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดียวกันกับมาตรา 8

การพิจารณาสีทธิรับคำทดแทนโดยศาลในกรณีที่ผู้ต้องหาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการ เป็นผู้ถอนฟ้อง หรือยุติกระบวนการสอบสวนดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้มีสิทธิทำคำร้องยื่น ต่อศาลแล้วเท่านั้น ศาลไม่มีอำนาจพิจารณาสีทธิดังกล่าวเองได้เหมือนกับกรณีที่ศาลได้มีคำ พิพากษาแล้ว ดังนั้น เมื่อมีกระบวนการยื่นคำร้อง รวมทั้งอาจต้องมีทนายความช่วยเหลือในการ แสดงพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายด้วย นอกจากนี้ การถอนฟ้องหรือยุติ กระบวนการสอบสวนโดยพนักงานอัยการอาจเกิดขึ้นโดยที่จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่รู้ กฎหมายจึง กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่แจ้งการถอนฟ้องให้ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องคำทดแทนทราบอย่างเป็นทางการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากผู้ต้องหาหรือผู้มีสิทธิร้องขอคำทดแทนเป็นผู้เยาว์

พนักงานอัยการต้องแจ้งการถอนฟ้องไปยังผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย เพื่อให้ทำคำร้องยื่นต่อศาลที่มีอำนาจภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเกี่ยวกับการถอนคดีของพนักงานอัยการ ในหนังสือแจ้งเรื่องไปยังผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องแจ้งสิทธิในการทำคำขอ กำหนดระยะเวลาที่ต้องร้องขอ รวมทั้งศาลที่มีเขตอำนาจในการรับคำร้องด้วย ทั้งนี้ ในการพิจารณา ศาลจะฟังถ้อยคำของพนักงานอัยการเกี่ยวกับเหตุผลในการถอนฟ้องไม่ใช่ข้อเท็จจริงในคดี คำตัดสินของศาลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถร้องคัดค้านได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้ช่องทางของการอุทธรณ์หรือฎีกา

ขั้นตอนการยื่นคำร้องขอค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ ขั้นตอนนี้จะเป็นการพิจารณาถึงประเภท รวมทั้งอัตราค่าทดแทนที่รัฐต้องจ่ายให้แก่จำเลยหรือผู้ต้องหาซึ่งผูกพันตามคำตัดสินของศาลอาญา ซึ่งไม่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกต่อไปแล้ว ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา มาตรา 10 ได้กำหนดว่าเมื่อศาลทำคำพิพากษาหรือคำตัดสินและมีผลในทางกฎหมายแล้วว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากรัฐ พนักงานอัยการจะต้องแจ้งสิทธิในการทำคำร้อง รวมทั้งเงื่อนไขในการยื่นคำร้องต่อรัฐไปยังผู้มีสิทธิ และนับจากวันได้รับแจ้งดังกล่าวผู้มีสิทธิจะต้องยื่นคำร้องขอค่าทดแทนผ่านไปยังพนักงานอัยการภายในระยะเวลาหกเดือน หากผู้มีสิทธิไม่ยื่นคำร้องภายในเวลา กำหนด คำร้องดังกล่าวจะถูกยก ทั้งนี้ เพราะเป็นความผิดของผู้มีสิทธิเอง

“ผู้มีสิทธิ” อาจมอบอำนาจให้ตัวแทนดำเนินการแทนได้ การมอบอำนาจนี้หากต้องการให้ทนายความซึ่งทำหน้าที่เป็นทนายความในชั้นการพิจารณาคดีอาญาเป็นผู้รับมอบอำนาจในกระบวนการยื่นคำร้องขอค่าทดแทนก็จะต้องมีกรมมอบอำนาจอีกครั้งหนึ่งเพราะการยื่นคำร้องขอค่าทดแทนไม่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาอีกต่อไป

ในกรณีที่ “ผู้มีสิทธิ” เสียชีวิตภายหลังมีคำตัดสินโดยศาลอาญาแล้ว “ทายาท” ของบุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิในการยื่นคำร้องขอค่าทดแทนได้

องค์กรที่มีอำนาจในการพิสูจน์คำร้องและตัดสินค่าทดแทน คือ องค์กรบริหารงานยุติธรรมแห่งมลรัฐ ซึ่งจะพิจารณาแต่งตั้งฝ่ายที่ทำหน้าที่พิสูจน์และตัดสิน โดยเป็นไปตาม “แนวทางปฏิบัติสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาและกระบวนการปรับ”

ระยะเวลาสิ้นสุดของการเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐ พระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายสำหรับการดำเนินคดีอาญา มาตรา 12 กำหนดว่า หากภายในกำหนดหนึ่งปีนับจากวันที่สิทธิหน้าที่ในเรื่องค่าทดแทนมีผลตามกฎหมาย (ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีสิทธิได้ยื่นคำร้องขอรับค่าทดแทนต่อเมื่อได้ผ่านขั้นตอนการตัดสินของศาลอาญาที่พิจารณาคดีนั้น ๆ มาแล้ว) หากไม่มีการยื่นคำร้องต่อไปยังรัฐตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัตินี้ สิทธิ

เรียกเรื่องค่าทดแทนย่อมสิ้นผลไป และการนำเรื่องเสนอต่อศาลเพื่อให้ยื่นยันสิทธิดังกล่าวใหม่ไม่สามารถทำได้อีก (ณัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, 2556, หน้า105-115)

6. ฝรั่งเศส

การชดเชยค่าทดแทน โดยรัฐเนื่องจากการคุมขังก่อนศาลมีคำพิพากษามีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส Sous-section 3 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1970 ค่าทดแทนที่ได้รับตามกฎหมายของฝรั่งเศสโดยหลักแล้วไม่ใช่การชดเชยความเสียหายทั้งหมด หรือความเสียหายตามความเป็นจริง แต่ถือเป็นการแสดงความรับผิดชอบของรัฐที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญา โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนคดีและต่อมาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า คดีไม่มีมูล หรือปล่อยตัว หรือวินิจฉัยว่าไม่มีโทษ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 149 ได้กำหนดไว้ว่า การที่จำเลยจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนนั้น นอกจากจำเลยจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่มีโทษแล้ว การคุมขังนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง และความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายซึ่งผิดปกติ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะเอาผิดแก่จำเลยได้ จำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัย กรณีที่คดีโจทก์ขาดอายุความ หรือโจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริง

องค์กรที่พิจารณาค่าทดแทน ตามกฎหมายค่าทดแทนของฝรั่งเศสได้กำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาค่าทดแทนโดยเฉพาะ ซึ่งไม่ใช่องค์กรศาลที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีในครั้งแรก ซึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการ” (Commission) การพิจารณาของคณะกรรมการให้ทำโดยวาจาและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด คณะกรรมการประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลสูง 3 นาย ซึ่งได้แก่ ประธานศาลสูงหรือตัวแทนทำหน้าที่เป็นประธานของคณะกรรมการ และผู้พิพากษาอีก 2 นาย ซึ่งอยู่ในระดับหัวหน้าศาลฎีกา และประกอบด้วยผู้พิพากษาอื่น ๆ อีก ซึ่งจะมีการแต่งตั้งเป็นรายปี นอกจากผู้พิพากษา 2 นายนี้แล้ว ให้มีผู้พิพากษาสำรองอีก 3 นาย นอกจากนี้ กฎหมายกำหนดให้อธิบดีอัยการศาลสูงทำหน้าที่พนักงานอัยการในคณะกรรมการด้วย

ในการพิจารณาค่าทดแทนของคณะกรรมการนั้น คณะกรรมการจะต้องส่งสำเนาคำร้องของผู้ร้องขอไปยังนิติกรของกระทรวงการคลัง และอธิบดีอัยการศาลสูงเพื่อสรุปความเห็นเกี่ยวกับการร้องขอค่าทดแทน และส่งความเห็นนั้นกลับไปยังเลขานุการและเลขานุการจะต้องแจ้งความเห็นนี้ไปยังผู้ร้องขอภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่ได้รับความเห็น เมื่อผู้ร้องขอได้รับความเห็นแล้วผู้ร้องขออาจทำความเห็นที่มีต่อความเห็นของนิติกรของกระทรวงการคลังและของอธิบดีอัยการศาลสูง ส่งไปยังบุคคลทั้งสองดังกล่าวได้ด้วย หลังจากได้รับสำนวนความเห็นของทุกฝ่ายแล้ว ประธาน

คณะกรรมการจะมอบให้กรรมการคนหนึ่งเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งคณะกรรมการคนดังกล่าวจะไม่มีสิทธิออกเสียง (นัฐกฤตกานต์ เกิดขาว, 2556, หน้า 115-116)

กฎหมายการเยียวยาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ในประเทศไทย

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

โดยในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดนิยามความหมายให้เห็นว่า ผู้ที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องเป็น “จำเลย” หรือบุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา

โดยบุคคลที่จะตกเป็นจำเลยได้นั้น สามารถแบ่งได้ 2 กรณี กล่าวคือ

1. บุคคลที่ถูกพนักงานอัยการฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (1) พนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา มีหน้าที่ “ฟ้องคดี” และดำเนินคดีในศาล เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นหลักในการฟ้องคดีของอัยการ แบ่งเป็น 2 หลัก คือ

1.1 หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality principle) หลักการโดยย่อคือ เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุเชื่อว่ามีผู้ต้องหากระทำความผิดพนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเสมอ เป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เพราะเจ้าพนักงานต้องดำเนินคดีทุกเรื่อง ไม่มีการคำนึงถึงตัวบุคคล เป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงาน ซึ่งถ้าหากว่าเจ้าพนักงานไม่ดำเนินคดีในคดีหนึ่งเท่ากับเป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมายเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่ต้องดำเนินคดี

1.2 หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity principle) หลักการโดยย่อคือเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหาก็ได้ โดยพิจารณาจากความเหมาะสมเป็นกรณี ๆ ไป เป็นหลักที่ตรงข้ามกับหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย เป็นหลักที่ผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมายอาญา

เมื่อพิจารณาตามหลักปฏิบัติทั่วไปของประเทศไทยแล้ว น่าจะอยู่ในหลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ เนื่องจากพนักงานอัยการไม่ได้ถูกบังคับให้ต้องฟ้องคดีทุกเรื่อง อีกทั้งกฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้อีกด้วย การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการจะ

พิจารณาก่อนว่าเรื่องนั้น ๆ มีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขบังคับคดีหรือไม่ หากไม่มีเงื่อนไขระดับคดีต้องพิจารณาต่อว่าในการกระทำที่กล่าวหานั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ เมื่อเป็นความผิดต่อกฎหมายพนักงานอัยการต้องวินิจฉัยว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ถ้าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดพนักงานอัยการต้องสั่งไม่ฟ้อง แต่หากวินิจฉัยแล้วเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไป คือเรื่องของพยานหลักฐานว่ามีเพียงพอหรือไม่ที่จะพิสูจน์ถึงความผิด ถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอก็ต้องสั่งไม่ฟ้องลำดับสุดท้ายที่ต้องพิจารณาแม้ว่าการกระทำที่กล่าวหาจะเป็นความผิดต่อกฎหมายผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดและมีพยานหลักฐานเพียงพอ ก็มีเหตุอันสมควรที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้ามีเหตุอันควรไม่ฟ้องพนักงานอัยการต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ดังนั้นการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีจึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ การสั่งคดีจึงต้องพิจารณาในเรื่องดุลพินิจนี้ด้วยเสมอ

เมื่อพนักงานอัยการมีดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาก็ได้ เช่นมีดุลพินิจในการสั่งคดีอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการสั่งฟ้องได้ โดยผู้ต้องหาที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดอาจถูกสั่งฟ้องเนื่องจากการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดของพนักงานอัยการเอง โดยอาจเป็นเพราะพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนมีน้ำหนักกำกวม หรือมีเหตุสงสัยเล็กน้อยว่าผู้ต้องหาอาจจะมีผู้กระทำความผิด ซึ่งความสงสัยเพียงเล็กน้อยย่อมไม่เป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีได้ ดังนั้นการสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ถี่ถ้วนและรอบคอบอย่างมาก

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้การใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการเกิดความผิดพลาด เนื่องจากพนักงานอัยการทำงานตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนพนักงานอัยการจะสอบพยานเองเมื่อจำเป็นเท่านั้น ปกติจะมีหน้าที่ตรวจสำนวนของพนักงานสอบสวนแล้ววินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามสำนวนที่เสนอมา ในสำนวนสอบสวนจะมีคำให้การของผู้เสียหาย คำให้การประจักษ์พยาน พยานพฤติการณ์แวดล้อม พยานผู้เชี่ยวชาญ คำให้การของผู้ต้องหาและอาจมีคำพยานของผู้ต้องหา คำให้การ โดยสรุปของพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้สอบสวนคดี ที่สำคัญในหน้าสำนวนจะมีสรุปความเห็นของพนักงานสอบสวน

การที่จะให้การดำเนินคดีของพนักงานอัยการมีประสิทธิภาพต้องเป็นไปโดยมีข้อมูลหรือพยานหลักฐานจากสำนวนการสอบสวนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพราะพนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีและไม่มีอำนาจสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดตั้งแต่แรก แต่ต้องดำเนินคดีให้อยู่ในกรอบของรูปคดีที่พนักงานสอบสวนได้กำหนดมาเท่านั้น ถ้าการสอบสวนทำขึ้นอย่างไม่ถูกต้อง เช่นการสร้างพยานหลักฐานขึ้นเองไม่ว่าจะโดยจงใจ

หรือไม่พอใจ ย่อมส่งผลต่อการพิจารณาในการส่งคดีของพนักงานอัยการทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีมาตรการที่กฎหมายให้พนักงานอัยการสามารถกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่น่าจะถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เช่น มีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งยังเป็นหลักประกันที่ไม่เพียงพอในการที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นเรื่องของคุณพินิจของพนักงานอัยการที่จะกระทำหรือไม่ก็ได้เช่นกัน (วิลาสินี รอดฤดี, 2548, หน้า 15-17)

2. บุคคลที่ถูกผู้เสียหายฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) กฎหมายไทยให้อำนาจผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้ และแม้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีอาญาไว้แล้วตาลง บุคคลตาม มาตรา 29 คือ บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยาจะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ ซึ่งในการดำเนินคดีของผู้เสียหายนี้ จะต่างกับพนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดีที่ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องได้เช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคดีอาญาที่อัยการเป็น โจทก์นั้น ก่อนที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องต่อศาลได้มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และได้พิจารณาแล้วว่ามีความจริงสมควรสั่งฟ้อง เพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในทางปฏิบัติศาลจึงไม่ไต่สวนมูลฟ้องโดยสั่งประทับฟ้องไปเลย แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง กฎหมายกำหนดให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของความผิด เพราะความผิดนั้นยังไม่ได้มีการสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐานมาก่อนว่าคดีมีความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่

ส่วน “ค่าทดแทน” ได้แก่ เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับ เนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นพิงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ประกอบกับที่ มาตรา 20 ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวจำเลยในการที่จำเลยจะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติฯ ดังนี้ (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นคดีนั้นว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ทำให้เห็นว่าการจะยื่นคำขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาก็ดี หรือในการที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาจะพิจารณาคำขอที่ยื่นมาในเบื้องต้นก็ดี จำต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวจำเลยหลายประการดังกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1. เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 จะได้กำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นบุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ หากแต่จำเลยที่จะสามารถยื่นคำขอค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายฯ ตามพระราชบัญญัติฯ นี้ได้ จำกัดเฉพาะแต่เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น โดยที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีได้ต้องมีการสอบสวนในคดีนั้นมาก่อน 2 โดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อการสอบสวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ผู้ถูกฟ้องคดีย่อมอยู่ในฐานะเป็นจำเลยตามพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวนี้นั้น เนื่องจากตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีย่อมตกเป็นจำเลยทันทีโดยไม่ต้องคำนึงว่าศาลจะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ ดังนั้น กรณีที่ราษฎรหรือผู้เสียหายฟ้องคดีเองย่อมไม่เข้าเงื่อนไขในข้อนี้ ย่อมไม่สามารถมายื่นคำขอค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามกฎหมายนี้ได้ เงื่อนไขในข้อนี้จึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

2. ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(22) ได้กำหนดนิยามคำว่า “ขัง” หมายความว่า การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล โดยจำเลยจะต้องถูกคุมขังจริงโดยหมายศาลจึงจะมีสิทธิขอรับค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติฯ นี้ได้ การกำหนดเงื่อนไขในข้อนี้จึงเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีนั่นเอง และโดยที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 3 ได้กำหนดนิยามคำว่า “จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีตามเงื่อนไขดังกล่าวนี้ หมายถึง เป็นผู้ที่ถูกคุมขังนับตั้งแต่ที่ศาลรับฟ้องคดี เป็นผู้ที่ถูกคุมขังในฐานะจำเลยเท่านั้น การที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวน โดยที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีย่อมเป็นการถูกคุมขังในฐานะผู้ต้องหา ไม่ใช่ในฐานะจำเลยที่จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย

3. ปราบกฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

แยกพิจารณาออกเป็นสองกรณี คือ

3.1 ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี

ในการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ ในทางปฏิบัติใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจกล่าวคือ ถ้าเห็นควรสั่งฟ้องก็สั่งฟ้อง ถ้าเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็สั่งไม่ฟ้อง และเมื่อฟ้องแล้วกฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้อีกด้วย อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยดุลพินิจ ซึ่งการถอนฟ้อง คือ การลี้ภัยหรือสละข้อหาหรือคำกล่าวหาซึ่งเป็นวัตถุในคดีที่จะต้องพิสูจน์กันในศาล ในการถอนฟ้องคดีความผิดต่อแผ่นดิน สามารถกระทำได้ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่ถ้าเป็นการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวจะถอนฟ้องในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ ดังนั้นเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องแล้วในระหว่างดำเนินคดีหากปรากฏพฤติการณ์บางอย่างหรือมีเหตุผลบางประการทำให้พนักงานอัยการถอนฟ้อง โดยที่การถอนฟ้องดังกล่าวต้องเป็นกรณีปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด จำเลยจึงจะมีสิทธิยื่นคำขอค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายได้

3.2 ปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

เงื่อนไขในข้อนี้มีหลักเกณฑ์ต้องคำนึงถึงสองประการ คือ

3.2.1 ต้องปรากฏคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้น ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ได้อธิบายว่า “คำพิพากษาถึงที่สุด” หมายความว่า คดีนั้นเป็นอันเสร็จสิ้นลงและไม่มีอาจขอให้มีการเปลี่ยนแปลงคำชี้ขาดในคำพิพากษานั้น ได้อีกต่อไปโดยการขอให้ทบทวนแก้ไขคดี มี “สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ” (Formelle Rechtskraft) ในกรณีดังต่อไปนี้

3.2.1.1 เมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุดหรือเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา

3.2.1.2 ถ้าคำพิพากษานั้นมิใช่คำพิพากษาของศาลฎีกา คำพิพากษานั้นย่อมถึงที่สุดเมื่อ

ก. ล่วงพ้นระยะเวลาที่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้ โดยไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษานั้นหรือ

ข. เมื่อมีการสละสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกา คือ เมื่อได้อุทธรณ์หรือฎีกาไว้แล้วต่อมาได้มีการถอนอุทธรณ์หรือฎีกานั้นเสีย

3.2.1.3 เมื่อมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา แต่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่ชอบด้วยกฎหมาย

3.2.2 ปรากฏข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการ

กระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดว่า ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือคดีขาดอายุความแล้ว หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป อย่างไรก็ตามเงื่อนไขในข้อนี้จำเลยจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายจากรัฐเฉพาะแต่ในกรณีที่ศาลได้พิพากษาชี้ขาดในเนื้อหาแห่งคดีที่เกี่ยวกับการกระทำของจำเลยและได้รับการพิสูจน์โดยคำพิพากษาของศาลว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดเท่านั้น ส่วนกรณีอื่นที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องโจทก์เพราะเหตุว่า คดีขาดอายุความหรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ต้องรับโทษ จำเลยจะขอรับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายจากรัฐไม่ได้ (คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, หน้า 20-23)

2. กระบวนการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559 ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยื่นคำขอ

ในการยื่นคำขอ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอสามารถยื่นคำขอได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาและที่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย โดยพนักงานเจ้าหน้าที่จะทำการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่นำมายื่นและบันทึกถ้อยคำของผู้ยื่นคำขอ

ในกรณียื่นคำขอที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เมื่อตรวจสอบเอกสารหลักฐานและสอบปากคำผู้ยื่นคำขอเรียบร้อยแล้วให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เอกสารถูกต้องครบถ้วน บันทึกคำขอ และออกใบรับคำขอด้วยคอมพิวเตอร์
2. เอกสารไม่ถูกต้องครบถ้วน ต้องดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องแล้วบันทึกคำขอและออกใบรับคำขอด้วยระบบคอมพิวเตอร์

ในกรณียื่นคำขอ ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

เมื่อฝ่ายสารบรรณแต่ละสาขางานได้รับสำนวนคำขอจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดโดยผ่านระบบคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการและทางไปรษณีย์แล้ว และตรวจสอบว่าตรงกันแล้วฝ่ายสารบรรณจะจัดทำเอกสารคำขอเพื่อบันทึกส่งต่อให้หัวหน้าสาขางานเพื่อจะได้มอบหมายให้นิติกรในสาขางานรับผิดชอบแสวงหาข้อเท็จจริงและสรุปนำเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเห็น

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ พนักงานเจ้าหน้าที่จะแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐาน หลังจากนั้นจะจัดทำรายงานและเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อตรวจสอบ ความครบถ้วนและถูกต้อง เมื่อเห็นว่าครบถ้วนและถูกต้องผู้อำนวยการจะจัดทำความเห็นเสนอต่อ คณะอนุกรรมการ

หลักเกณฑ์ในการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง

การสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 หมายถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งพฤติการณ์ของ ผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาท

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมคณะอนุกรรมการ

ในการเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการ เมื่อผู้อำนวยการเสนอความเห็น และ คณะอนุกรรมการพิจารณารายงานการสอบสวนและความเห็นแล้ว ถ้าหากรายงานการสอบสวนและความ เห็นครบถ้วน คณะอนุกรรมการก็พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการได้ แต่หาก คณะอนุกรรมการพิจารณารายงานการสอบสวนและความเห็นแล้วเห็นว่าเอกสารไม่ครบถ้วน คณะ อนุกรรมการอาจส่งเรื่องให้สำนักงานแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือทำความเข้าใจใหม่หรือส่งคืน สำนักงานดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 หรือแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเองและเมื่อคณะอนุกรรมการ มีข้อมูลครบถ้วนให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาต่อไป

ในการเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ เมื่อผู้อำนวยการหรือคณะอนุกรรมการเสนอ ความเห็นให้คณะกรรมการพิจารณาหากคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าความเห็นที่ ผู้อำนวยการหรือคณะอนุกรรมการเสนอมีข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถมีคำวินิจฉัยได้ ให้ คณะกรรมการดำเนินการมีคำวินิจฉัย แต่ถ้าหากคณะกรรมการพิจารณาความเห็นของผู้อำนวยการ และคณะอนุกรรมการแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนและไม่สามารถออกคำวินิจฉัยได้ คณะกรรมการอาจส่งเรื่องให้ทางสำนักงานแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือทำความเข้าใจใหม่ หรือ ส่งคืนสำนักงานดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 หรือส่งเรื่องให้คณะอนุกรรมการทำความเข้าใจเพิ่มเติม หรือทำความเข้าใจใหม่ หรือคณะกรรมการอาจดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเองก็ได้เมื่อมี ข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถวินิจฉัยได้ก็ให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

ในการแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัย นิติกรเจ้าของ สำนวนจะมีหนังสือแจ้งผู้ยื่นคำขอว่าสามารถจ่ายเงินหรือไม่จ่ายเงิน ในกรณีที่มีคำวินิจฉัยว่าไม่ จ่ายเงินพนักงานเจ้าหน้าที่จะเก็บสำนวนไว้ 30 วันเพื่อรอการอุทธรณ์

ขั้นตอนการดำเนินคดีในกรณีที่มีการอุทธรณ์

ในการดำเนินคดีในกรณีที่มีการอุทธรณ์ ผู้ยื่นคำขอสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์โดยยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้อุทธรณ์มีภูมิลำเนาหลังจากนั้นศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคำขออุทธรณ์และมีคำวินิจฉัย

ขั้นตอนการจ่ายเงิน

ในการจ่ายเงิน มีการจ่ายเงินใน 2 กรณี คือ การจ่ายเงินในกรณีผู้เสียหายหรือจำเลยยื่นแบบคำขอรับเงิน และการจ่ายเงินในกรณีผู้เสียหายหรือจำเลยยื่นคำขออุทธรณ์ขอรับเงินเพิ่ม

ขั้นตอนการเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี

ในการเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี ในกรณีที่พบภายหลังว่าผู้เสียหายเป็นผู้ไม่มีสิทธิรับเงิน นิติกรจะมีหนังสือแจ้งให้คืนเงิน หากผู้เสียหายไม่คืนเงิน ก็จะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ขั้นตอนการจัดเก็บสำนวน

ในการจัดเก็บสำนวน เมื่อมีการดำเนินการครบถ้วนตามขั้นตอนแล้ว หรือการดำเนินการยุติลงไม่ว่ากรณีใด ๆ เจ้าหน้าที่จะจัดเก็บสำนวนเรื่องตามลำดับคดีเลขเสร็จสำนวนมาตรฐานระยะเวลา การปฏิบัติงานการให้บริการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาจำนวน 108 วัน 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับคำขอตรวจสอบหลักฐานบันทึกรายละเอียดและออกใบรับคำขอระยะเวลาการปฏิบัติ 30 นาที

ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาข้อเท็จจริง 5 วัน (ไม่นับรวมเวลารอคอยเอกสาร) เอกสารครบถ้วนผู้อำนวยการสำนักงานมีความเห็นเสนอคณะกรรมการ 7 วันระยะเวลาการปฏิบัติ 12 วัน

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมคณะกรรมการ 30 วันและการประชุมคณะกรรมการ 30 วันระยะเวลาการปฏิบัติ 60 วัน

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำคำวินิจฉัยคณะกรรมการ 30 วัน แจ้งคำวินิจฉัยผู้มีสิทธิ 5 วัน ระยะเวลาปฏิบัติ 35 วัน (สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, 2555, หน้า 15-66)

3. หลักเกณฑ์วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546

ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยแบ่งออกได้ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย แบบออกเป็น 2 กรณี

1. กรณีผู้เสียหายไม่ถึงแก่ความตาย

ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนต่อไปนี้

1.1 ค่ารักษาพยาบาล เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 40,000 บาท ทั้งนี้ให้รวมถึงค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน 1,000 บาท

1.2 ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 20,000 บาท ทั้งนี้ให้รวมถึงค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน 1,000 บาท

1.3 ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ โดยพิจารณาจากอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องถิ่นที่ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถทำงานได้

1.4 ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 50,000 บาท

2. กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทน ดังต่อไปนี้

2.1 ค่าตอบแทน เท่าที่จำเป็นตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท

2.2 ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท

2.3 ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 40,000 บาท

2.4 ค่าเสียหายอื่น จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 40,000 บาท

หลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่จำเลย แบบออกเป็น 2 กรณี

1. กรณีจำเลยไม่ถึงแก่ความตาย

ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทน ดังต่อไปนี้

1.1 ค่ารักษาพยาบาล เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 40,000 หากความเจ็บป่วยดังกล่าวต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน 1,000 บาท

1.2 ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 50,000 บาท หากความเจ็บป่วยดังกล่าวต้องเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน 1,000 บาท

1.3 ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี โดยพิจารณาจากอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องถิ่น

1.4 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ได้แก่

1.4.1 ค่าทนายความ เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินตามกฎกระทรวง

1.4.2 ค่าใช้จ่ายอื่น เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 30,000 บาท

2. กรณีจำเลยถึงแก่ความตาย

ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทน ดังต่อไปนี้

2.1 ค่าทดแทน ให้จ่ายเป็นเงิน 100,000 บาท

2.2 ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท

2.3 ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 40,000 บาท

2.4 ค่าเสียหายอื่น จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 40,000 บาท

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แม้จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่สอง พ.ศ. 2559 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 133 ตอนที่ 74 ก ลงวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2559 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข กล่าวคือ ผู้ศึกษาพบว่าจากสถิติการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา 4 ปี ย้อนหลังของ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2559 จำนวนผู้ยื่นคำร้องขอรับสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมทั้งสิ้น 56,519 ราย แต่แยกเป็นจำเลยที่มาขอยื่นคำร้องขอจำนวน 3,057 ราย แต่จำเลยที่ได้รับการพิจารณาจ่ายเงินค่าทดแทนเป็นจำนวน 396 ราย คิดเป็น 12.95 เปอร์เซ็นต์ และหากเราไปดูในการอุทธรณ์คำร้องขอฯ จะพบว่าไม่มีจำเลยรายใดได้รับการพิจารณาจ่ายให้ในชั้นอุทธรณ์เลย ก็เนื่องมาจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (3) บัญญัติว่า “ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด” ซึ่งจะเห็นว่าหลักฐานต้องปรากฏชัดว่าปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดในตรงส่วนดังกล่าวนี้เองที่ทำให้จำเลยไม่ที่ยื่นคำร้องขอฯ จากคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทน พิจารณาไม่จ่ายเงินให้แก่จำเลยที่ถูกศาลพิพากษา เพราะพยานหลักฐานยังไม่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลจึงพิพากษายกประโยชน์แห่งความสงสัยแก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 จำเลยเหล่านี้จะไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอฯต่อคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนได้ เพราะไม่เข้าเงื่อนไขตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (3) อันเป็นการขัดเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะต้องเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่การดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาด ผู้ถูกดำเนินคดีต้องได้รับความสูญเสียทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินเงินทองไม่ว่าจะถูกคุมขังระหว่างถูกดำเนินคดีค่าทนายความและค่าเดินซึ่งแม้อิสรภาพจะไม่อาจเรียกคืนมาได้ แต่การชดเชยความเสียหายย่อมเป็นหนทางที่จะบรรเทา

ความเดือนร้อนแก่จำเลย แต่หนทางที่ว่างกลับไม่เปิดกว้างพอเพียงเพราะกฎหมายที่นำมาใช้ถูก บัญญัติขึ้นไม่ครอบคลุม ทำให้จำเลยต้องเสียสิทธิในการได้รับเงินเยียวยาความเสียหาย ผู้วิจัยคิดว่า ปัญหาที่น่าสนใจมีดังนี้

ปัญหาในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 28 (2)

บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้แบ่งออกเป็น คือ 1. พนักงานอัยการ และ 2. ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทั่วไป ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอ กล่าวถึงผู้เสียหายที่เป็นราษฎร ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (1) บัญญัติว่า จำเลยที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอได้ นั้น จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นว่า ตามแนวคิดและทฤษฎีได้พูดถึงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีต้องมีประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการในทุกขั้นตอน กฎหมายต้องมีความชัดเจน แน่นนอน เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยความระมัดระวังมิให้เกิดความผิดพลาด ประการสำคัญคือ ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ โดยจะต้องคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ไม่ได้รับความ เดือดร้อนควบคู่กันไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญายัง ปรากฏให้เห็นอยู่ ผู้บริสุทธิ์อาจต้องถูกจับซึ่งในทางปฏิบัติเมื่อผู้ต้องหาถูกจับกุมหากประสงค์จะ ได้รับการปล่อยชั่วคราวก็ต้องมีหลักประกัน เพื่อนำมาวางเป็นประกันในการแลกกับอิสรภาพของ ตนเอง ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลก็เช่นกัน ที่ต้องมีการควบคุมตัว ไว้ก่อน หากจะขอปล่อยชั่วคราวต้องมีหลักประกัน เมื่อเกิดการผิดพลาดทำให้ผู้บริสุทธิ์ถูกจับกุม สูญเสียอิสรภาพ รัฐในฐานะผู้ดูแลควบคุมให้กระบวนการยุติธรรมต้องมีหน้าที่รับผิดชอบใน ความผิดพลาดดังกล่าวในกระบวนการยุติธรรม แต่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (1) กลับไม่ครอบคลุมถึง

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ประกาศใช้ในตอนแรกก่อนมีการแก้ไข ได้บัญญัติฐานความผิดเพียงมี 2 ลักษณะเท่านั้น คือ 1. ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 และ 2. ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึง มาตรา 294 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 294 ถึง มาตรา 300 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แพ่งลูก มาตรา 301 ถึง มาตรา 305 หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึง มาตรา 308

ซึ่งนำเอาหลักที่ว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดโดยรัฐมาใช้ จึงได้กำหนดว่าจำเลยที่มีสิทธิจะยื่นคำร้องขอค่าทดแทนต่อ คณะกรรมการพิจารณานั้นจะต้องถูกฟ้องต่อศาลโดยพนักงานอัยการนั่นเอง ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขปรับปรุงในปี ฉบับที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2559 ได้มีการแก้ไขฐานความผิดเพิ่มจากเดิม 2 ลักษณะ เป็น 5 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดขึ้นนตรายต่อประชาชนมาตรา 224 มาตรา 238 2. ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 3. ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึงมาตรา 308 4. ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ มาตรา 313 5. ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และฉ้อทรัพย์ มาตรา 336 หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 365

ผู้วิจัยเห็นว่า มีหลายมาตราที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้บัญญัติฐานความผิดที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรสามารถนำคดีอาญามาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเอง เมื่อศาลได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องและประทับฟ้องแล้ว ส่งผลให้ผู้ถูกฟ้องจะต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและจะต้องหาหลักประกันมาประกันตัว หากไม่มีหรือไม่สามารถหลักประกันมาขึ้นต่อศาล จำเลยผู้นั้นจะต้องถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณา ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ไม่บัญญัติให้จำเลยที่ถูกราษฎรได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล ในอันที่จะมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนได้ เพราะพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (1) ได้กำหนดว่าต้องเป็นพนักงานอัยการฟ้องเท่านั้น ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมของไทยได้ให้อำนาจผู้เสียหายที่เป็นราษฎรสามารถนำคดีอาญาบางฐานมาฟ้องได้ จึงจำเป็นที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะต้องบัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงกรณีดังกล่าวด้วย โดยผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายของต่างประเทศต่างได้บัญญัติให้สิทธิจำเลยที่ต้องเสียหายจากการคุมขังหรือจากการที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สามารถที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอชดเชยในส่วนตรงนี้ได้ทั้งหมด โดยไม่แบ่งแยกว่าต้องฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือราษฎร ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะในต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้ราษฎรยื่นฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง โดยที่ไม่ผ่านพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่อย่างไรก็ดีเมื่อประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้ราษฎรมี

อำนาจฟ้องคดีอาญาแล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด ในการที่จะต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ถูกฟ้องในคดีอาญาที่ราษฎรเป็น โจทก์ด้วย

ปัญหากรณีที่ศาลยกฟ้องจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 เป็นกรณีที่ศาลยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย เมื่อหลักฐานไม่พอฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงย่อมเกิดความสงสัยในข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการ โจทก์นำมาสืบไม่พอหรือเป็นเพราะพยานนั้นไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยดังกล่าวเป็นคุณแก่จำเลย ยกฟ้อง โจทก์ ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนพิจารณาไม่จ่ายค่าชดเชยให้เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจาก มาตรา 20 (3) แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้บัญญัติว่า “ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด” คดีจำนวนมากที่ศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยอันเนื่องมาจากการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย มีหลายสาเหตุ จึงเป็นการยากที่จำเลยจะสามารถมีหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง หรือเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีจำเลยรายใดที่จะพบหลักฐานชัดเจนเหมือนคดีนางสาวเชอร์รี่แอน ดัน แคน ที่พบหลักฐานว่าจำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญา ไม่ใช่จำเลยที่แท้จริง แต่การพิจารณาในชั้นสืบหาพยานศาลเห็นว่าน้ำหนักไม่พอที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ เมื่อยังไม่เป็นที่เชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยเป็นความผิด ศาลย่อมจะพิพากษายกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยแก่จำเลยอันจะทำให้จำเลยผู้บริสุทธิ์กลับไม่สามารถใช้สิทธิได้เนื่องจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงในส่วนนี้

เมื่อผู้วิจัยพิจารณากฎหมายเยอรมัน มาตรา 1 ที่ค่อนข้างเปิดกว้างกว่ากฎหมายไทย เพราะนอกจากจะให้สิทธิแก่จำเลยในคดีอาญาแล้ว ยังรวมถึงผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ถูกใช้มาตรการลงโทษทางอาญาตามมาตรา 2 เพราะบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีสิทธิได้รับค่าทดแทน โดยไม่มีการบัญญัติว่า “จำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่” การพิจารณาค่าทดแทนจึงไม่มีข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นสาระในการพิจารณาค่าทดแทนเพียงแต่บุคคลหรือจำเลยที่ได้รับความเสียหายจากการบังคับโทษตามคำพิพากษา หรือคำสั่งอื่นใดของศาลแล้ว มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนจากรัฐได้ เพียงปรากฏว่าคำพิพากษา เป็นคุณแก่จำเลยมากกว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม

ก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากรัฐ เว้นแต่จะมีพฤติการณ์อันเป็นเหตุทำให้รัฐปฏิเสธการจ่ายค่าทดแทน และจากการศึกษากฎหมายของประเทศฝรั่งเศส โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยซึ่งถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนคดีและต่อมาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า คดีไม่มีมูล หรือปล่อยตัว หรือวินิจฉัยว่าไม่มีโทษ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 149 ได้กำหนดไว้ว่า การที่จำเลยจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนนั้น นอกจากจำเลยจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือไม่มีโทษแล้ว การคุมขังนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง และความเสียหายนั้นเป็น ความเสียหายซึ่งผิดปกติ ในกรณีศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะเอาผิดแก่จำเลยได้ จำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความ สงสัย กรณีที่คดีโจทก์ขาดอายุความ หรือ โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริง

ดังที่กล่าวมากฎหมายของต่างประเทศ จึงเปิดกว้างกว่ากฎหมายของไทยในการคุ้มครอง สิทธิของจำเลย หรือบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา รวมไปถึงผู้ต้องหา และยังไม่ปิดกั้นจำเลยที่จะใช้ สิทธิเรียกร้องค่าทดแทน โดยไม่มีเงื่อนไขอีกด้วย จึงควรที่จะต้องมีการแก้ไขและปรับปรุง มาตรา 20 (3) แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ไม่ปิดกั้นจำเลยที่ได้รับความเสียหายในส่วนนี้

กรณีบุคคลตกเป็นผู้ต้องหา ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้น ผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัว

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อมี การกระทำผิดทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ก็จะต้องมีการสอบสวนเกี่ยวกับ ความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อน จากนั้นจะส่งสำนวนที่ได้ทำการสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนเสร็จแล้วก็จะสรุปความแล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพิจารณา เพื่อให้มีดุลพินิจที่ สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อศาล ในระหว่างขั้นตอนตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาด้วย เป็นขั้นตอนหนึ่งก่อนพิจารณาคดี เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้น การรวบรวม พยานหลักฐานทุกชนิด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ให้รู้ตัวผู้กระทำความ ผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เมื่อพนักงานตำรวจรวบรวมหลักฐานได้ออก หมายเรียกจนไปถึงขอออกหมายจับต่อศาลแล้ว ศาลได้พิจารณาแล้วออกหมายจับพนักงานตำรวจ ได้นำหมายจับไปจับผู้ต้องหาตามหมายจับผู้ถูกจับจะต้องถูกควบคุมตัวในชั้นนี้ทันที ซึ่งถ้าต่อมา พนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนคดีไปให้พนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการตรวจสำนวนแล้ว พิจารณาแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลหรือผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิดพนักงานอัยการก็มีดุลพินิจที่จะ สั่งไม่ฟ้องได้ กรณีดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกฟ้องดำเนินคดีต่อศาลจึงไม่ตกลงอยู่ในฐานะ

จำเลยทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิขอรับค่าทดแทนที่ตนต้องถูกคุมขังได้

จากการศึกษาวิจัยพบว่า กฎหมายของญี่ปุ่น ซึ่งเงื่อนไขในการร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา ได้กำหนดให้บุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี กล่าวคือ ในกรณีที่มีบุคคลใด ๆ ถูกควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี หรือถูกกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี และต่อมาภายหลังศาลได้มีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดบุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญา (กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคหนึ่ง) สำหรับ “การควบคุมตัว” ตามเงื่อนไขดังกล่าวนี้ได้หมายถึง การควบคุมตัวเป็นการชั่วคราวหลังจากที่มีการจับกุมหรือมีหมายเรียกผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด เห็นได้ว่ากฎหมายของญี่ปุ่นได้รองรับในส่วนที่ผู้ต้องหาได้ถูกควบคุมตัวตั้งแต่ มีหมายเรียกว่าผู้ถูกเรียกเป็นผู้ต้องสงสัยแล้ว และยังมีกฎหมายของเยอรมัน ตามมาตรา 2 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทนความเสียหายเกิดจากการดำเนินคดีอาญา บัญญัติให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกคุมขังหรือการใช้มาตรการบนทางอาญาใดที่เกิดขึ้นก่อนการพิจารณาคดีอีกด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มุ่งที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายและจิตใจจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เกิดขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 และมาตรา 246 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการรับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีหากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด โดยเจตนารมณ์และหลักการของรัฐธรรมนูญ 2540 นั้นเน้นความเป็นกึ่งรัฐสวัสดิการ โดยเน้นส่งเสริม คุ้มครองและสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนโดยรัฐเป็นผู้จ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยเพราะเป็นความรับผิดชอบจากความบกพร่องของรัฐ และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(5) ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาในทำนองเดียวกันแต่ในลักษณะที่กว้างกว่าโดยให้ผู้เสียหาย จำเลยในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้ไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และสุดท้ายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคสี่ ซึ่งได้บัญญัติถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐนั่นเอง ซึ่งปัจจุบันยังคงเป็นไปตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ได้ตราไว้แล้ว และได้รับการแก้ไขตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ถึงแม้ว่าในพระราชบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา แต่จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติพบ

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับใช้อำนาจในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในหลายด้าน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2)

ปัญหาที่พบคือเมื่อพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2559 ได้เพิ่มฐานความผิดเข้ามาจากเดิม 2 ลักษณะ เป็น 5 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 224 มาตรา 238 2. ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 3. ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึงมาตรา 308 4. ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ มาตรา 313 5. ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์ มาตรา 336 หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 มาตรา 340 ทวิ หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 365 ประกอบกับกฎหมายในตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) ได้ให้อำนาจผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ แต่กลับไม่แก้ไขให้บุคคลที่ถูกผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาต่อศาลตกเป็นจำเลยให้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นี้

2. ปัญหากรณีที่ศาลยกฟ้องจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20(3) กำหนดต้องมีหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งแทบจะไม่มีคดีใดเลยที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยให้เหตุผลว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ เว้นแต่มีหลักฐานชัดเจนในชั้นพิจารณาที่จะชี้ชัดว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดหรืออาจพบผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเท่านั้น ส่วนใหญ่เหตุที่ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ทำให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนตีความ โดยเคร่งครัดตามตัวอักษร อันทำให้จำเลยเป็นส่วนน้อยที่จะได้รับการอนุมัติการจ้างเงินค่าทดแทน อันเป็นการ

ขัดต่อเจตนารมณ์ที่รัฐต้องเยียวยาผู้ถูกดำเนินคดีที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด ตามหลักความรับผิดชอบโดยรัฐ เมื่อทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่มีการบัญญัติการจ่ายค่าทดแทนแก่จำเลยหรือบุคคลซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา ในการพิจารณาค่าทดแทนจะกว้างกว่าของไทยที่จะจ่ายให้แก่จำเลยในทุกกรณี

3. ปัญหากรณีตกเป็นผู้ต้องหา ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัว

ผู้ศึกษาพบว่า ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกคุมขังอยู่ในชั้นสอบสวนของพนักงานตำรวจ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเข้าสำนวนส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องต่อศาลนั้น ต่อมาพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกคุมขังได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเกิดจากการที่ผู้เสียหายชี้ตัวผู้กระทำความผิดผิดตัว เกิดจากพยานหลักฐาน หรือแม้แต่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผิดตัว ซึ่งเมื่อผู้บริสุทธิ์ต้องถูกตรวนอิสรภาพย่อมต้องได้รับการชดเชย แต่กลับถูกจำกัดไม่ให้รับสิทธิค่าชดเชยตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (1) ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นจำเลยแล้วเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาตามปัญหาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อสามารถนำไปแก้ไขปัญหาและนำไปปฏิบัติให้เป็นผลและมีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ควรทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังนี้

1. แก้ไขมาตรา 20 (1) จากเดิมที่กำหนดว่า “เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ” จำเลยถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนจะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมสิทธิแก่จำเลยที่ราษฎรนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลด้วย เนื่องจากกฎหมายในต่างประเทศไม่ได้จำกัดสิทธิเฉพาะพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง จำเลยที่เป็นผู้บริสุทธิ์ถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องฯ ได้เท่านั้น ให้แก้เป็น “เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญา”

2. แก้ไขมาตรา 20 (3) จากเดิมที่กำหนดให้ต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็น

ความเท่ากัน ให้เพิ่มข้อความ “หากจำเลยพ้นผิดหรือถูกยกฟ้องไม่ว่ากรณีใด” ก็ควรได้รับค่าชดเชยทุกกรณี

3. เพิ่มเติมจากที่กำหนดว่าจะต้องเป็นกรณีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อคณะกรรมการพิจารณาจะต้องอยู่ในฐานะจำเลยเท่านั้น โดยให้เพิ่มสิทธิแก่ผู้ต้องหาที่ได้รับความเสียหายจากดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดแล้วให้รัฐใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากลับผู้กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้น

บรรณานุกรม

- กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ. (2554). *คู่มือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและหลักสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2560). *สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/index.php/2012-06-20-07-48-56/81-2012-06-20-09-00-41/173-2012-07-03-07-46-13>. 2560.
- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2557). *สิทธิมนุษยชน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation/international-human-rights-mechanism>
- กุมพล พลวัน. (2547). *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2548). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเพื่อการศึกษาพัฒนาปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- ชะวั้งชัย ภาติณฐ. (2548). *กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐกฤตกานต์ เกิดขาว. (2556). *ปัญหาทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ต้องหาและจำเลยตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นภาพร สุทธิวงษ์. (2556). *การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากการกระทำ ความผิดทางอาญา: ศึกษาผลกระทบต่อสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2525). *ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- วิลาสินี รอดฤดี. (2548). *ปัญหาทางกฎหมายในการเยียวยาแก่จำเลยในการพิจารณาคดีอาญาที่ผิดพลาด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สมชัย ยุทธพงศาพิทักษ์. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544*. การศึกษาอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สรนิตย์ มีเดชา. (2551). *ปัญหาทางกฎหมายในการจ่ายค่าตอบแทนพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544*. การศึกษาอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2555). *หนังสือแนวทางการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- เสวก ภาศักดิ์, ร.ต.อ. (2543). *สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 245 ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อัศวิน วัฒนวิบูลย์และอมรรัตน์ กรियाผล. (2530). การชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา. *วารสารอาชญวิทยาและงานยุติธรรม*. 4, (1), 47-66

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติ

ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. 2544

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2544

เป็นปีที่ 56 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 34 มาตรา 37 และมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544”

มาตรา 2* พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ เพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118/ตอนที่ 104 ก/หน้า 23/12 พฤศจิกายน 2544

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับ เนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีและปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือกระทำของจำเลยไม่มีความผิด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา

“พนักงานอัยการ” หมายความว่า พนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยพนักงานอัยการหรืออัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงระเบียบและการประกาศแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงระเบียบและประกาศนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวดที่ 1

บททั่วไป

มาตรา 5 การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น

มาตรา 6 ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้นทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 6/1* ในคดีที่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้องและจำเลยถูกคุมขังอยู่ ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลยในคดีดังกล่าวแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อได้มีการแจ้งตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยตัวจำเลย บันทึกรายละเอียดการแจ้งนั้นไว้ในสำนวนคดีหรือทะเบียนประวัติของจำเลยซึ่งตนรับผิดชอบด้วย แล้วแต่กรณี

หมวดที่ 2

คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรา 7** ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสภานายความ เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินห้าคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรี ซึ่งในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการ

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเลขานุการ และให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงาน

* มาตรา 6/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

** มาตรา 7 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ช่วยเลขานุการจำนวนไม่เกินสองคน

มาตรา 8 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พิจารณานุมัติค่าตอบแทนค่าทศแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้
2. เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตลอดจนการออกกฎกระทรวงระเบียบและประกาศต่างๆ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

3. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

4. ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรล่วัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานเป็นผู้ปฏิบัติแทนได้

มาตรา 9 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 10 นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 9 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) คณะรัฐมนตรีให้ออกโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีเพราะบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ที่มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ
- (4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 11 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วนั้น

มาตรา 12 ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งครบวาระแล้วแต่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่

มาตรา 13 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใดถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติในที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของผู้เข้าร่วมประชุมกรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 14 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้

ในการประชุมของคณะอนุกรรมการให้นำมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 14/1* คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา คณะหนึ่งหรือหลายคณะ ตามความเหมาะสมโดยในแต่ละคณะมีอนุกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน ทั้งนี้ องค์ประกอบคุณสมบัติ และวาระการดำรงตำแหน่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณานุมัติคำตอบแทน คำทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(2) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(3) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำมาตรา 17 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 มาใช้บังคับกับการพิจารณาและการดำเนินการของคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่งด้วย

ในการประชุมของคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่งให้นำมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

* มาตรา 14/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

หมวดที่ 3

สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

มาตรา 15 ให้จัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาขึ้นในกระทรวงยุติธรรมและให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) รับคำขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายพร้อมทั้งทำความเข้าใจความเห็นต่อ

คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ

(3) ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใดๆเพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

(4) เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

- (5) กระทำกิจการตามที่รัฐมนตรีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ

มอบหมาย

มาตรา 16 ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้กระทรวงยุติธรรมอาจแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เพื่อให้มีอำนาจดำเนินคดีหรือดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่กระทรวงยุติธรรมมอบหมายก็ได้และให้แจ้งศาลทราบการดำเนินคดีตามมาตรานี้ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

หมวดที่ 4

การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

มาตรา 17 ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความรับผิดชอบตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 18 ค่าตอบแทนตามมาตรา 17 ได้แก่

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลรวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

(2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายจำนวนไม่เกินกำหนดในกฎกระทรวง

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและอัตรากำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

มาตรา 19 หากปรากฏในภายหลังว่าการกระทำที่ผู้เสียหายอาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนนั้นไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้นให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนที่ได้รับไปแก่กระทรวงยุติธรรมภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่รับแจ้ง

หมวดที่ 5

การจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรา 20 จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้อง

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีและ
- (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องใน

ระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในคดีที่มีจำเลยหลายคนจำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด คณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเหตุอยู่ในลักษณะคดีจำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์

- (1) ค่าทดแทนการถูกคุมขังให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
- (2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลรวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจหากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (3) ค่าทดแทนในกรณีที่มีจำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีจำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
- (4) ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว ในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคือการสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าวถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นว่านั้นได้ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

หมวดที่ 6

การยื่นคำขอการพิจารณาคำขอและการอุทธรณ์

มาตรา 22* ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทดังกล่าวจะยื่นต่อหน่วยงานอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 14/1 แล้วแต่กรณี

มาตรา 23 ในกรณีที่ผู้เสียหายจำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลผู้บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยาหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย จำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณีอาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแทนได้ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 24 หลักเกณฑ์วิธีการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ

* มาตรา 22 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

กำหนดโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

มาตรา 25* ในกรณีที่ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตามมาตรา 14/1 ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 8(1) ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

การยื่นอุทธรณ์ตามวรรคสอง ผู้อุทธรณ์จะยื่นต่อสำนักงานหรือศาลจังหวัดที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ตามวรรคสองแล้ว

ในการวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคสอง ศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมโดยสืบพยานเองหรืออาจให้ศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควรทำแทนก็ได้

หมวดที่ 7

พนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 26 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) สอบปากคำผู้ยื่นคำขอเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆตามคำขอ
- (2) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

มาตรา 27 ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

* มาตรา 25 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

หมวดที่ 8

บทกำหนดโทษ

มาตรา 28 ผู้ใดยื่นคำขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 29 ผู้ใดให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 30 ผู้ใดไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งหนังสือตอบหนังสือสอบถามเอกสารหลักฐานหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นตามคำสั่งของคณะกรรมการคณะอนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควรต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา 31 ในวาระเริ่มแรกให้กระทรวงยุติธรรมกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกระทรวงยุติธรรมดำเนินการในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานจนกว่าจะตั้งสำนักงานแล้วเสร็จทั้งนี้ภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย

ในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ดังต่อไปนี้

ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน

มาตรา 224

มาตรา 238

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

มาตรา 276 ถึงมาตรา 287

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต

มาตรา 288 ถึงมาตรา 294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย

มาตรา 295 ถึงมาตรา 300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก

มาตรา 301 ถึงมาตรา 305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา

มาตรา 306 ถึงมาตรา 308

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ

มาตรา 309

มาตรา 310

มาตรา 311

มาตรา 312 ทวิ

มาตรา 313

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์

มาตรา 336

หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์

มาตรา 337

มาตรา 339

มาตรา 339 ทวิ

มาตรา 340

มาตรา 340 ทวิ

หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก

มาตรา 365

กฎกระทรวง

กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. 2546*

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 มาตรา 18 และมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 34 มาตรา 37 และมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้ “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณา
ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ข้อ 2 ในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึง
พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำ ความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ
รวมถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ข้อ 3** ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่น

บาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ให้
จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบการทำงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้
เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่
คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท ค่าตอบแทนตาม (1) และ (2) ให้รวมถึง
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตรารวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท

*

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120/ตอนที่ 78 ก/หน้า 1/15 สิงหาคม 2546

**

ข้อ 3 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ข้อ 4 ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น ดังต่อไปนี้ +

- (1) ค่าตอบแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท
- (2) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- (3)* ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (4)** ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท

ข้อ 5 ในการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึงพฤติการณ์ของคดี ความเดือนร้อนที่ได้รับ และ โอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

ข้อ 6*** ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาทหากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาทหากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
- (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตรากำลังขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกรงาน ณ วันที่ไม่สามารถประกอบกรงานได้ นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกรงานได้ตามปกติ
- (4) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี
- (ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้ายกฎกระทรวงนี้
- (ข) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

* ข้อ 4 (3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

** ข้อ 4 (4) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

*** ข้อ 6 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหนึ่งพันบาท

ข้อ 7 ในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตาย อันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยนั้น ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าทดแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งแสนบาท
- (2) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- (3) * ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสี่หมื่นบาท
- (4) ** ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท

ข้อ 8 เมื่อคณะกรรมการอนุมัติให้จ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้ผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ยื่นคำขอรับเงินค่าตอบแทนหรือเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด

ให้ไว้ ณ วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

พงศ์เทพ เทพกาญจนา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ร้อยเอก สุชาติ เชาว์วิศิษฐ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ตาราง

* ข้อ 7 (3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

** ข้อ 7 (4) แก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

**อัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญา พ.ศ. 2544 ***

คดีประเภทที่ 1	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 8,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 100,000 บาท
คดีประเภทที่ 2	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิต และให้รวมถึงคดีอาญาที่มีความผิดหลายกรรมหลายกระทงซึ่งแต่ละกระทงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี แต่เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วเกินกว่าสิบปีขึ้นไปด้วย	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 6,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 75,000 บาท
คดีประเภทที่ 3	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 4,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 50,000 บาท

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 18 และมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

* ตารางอัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ท้ายกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ข้อ 7 บรรดาคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย หรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ซึ่งผู้เสียหายได้รับความเสียหายหรือจำเลยที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือศาลมี คำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ และยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของ คณะกรรมการให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหาย หรือค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาตามอัตราที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราใน การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546ซึ่งแก้ไข เพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงนี้กำหนด

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับมานานแล้ว สมควรแก้ไขเพิ่มเติมอัตรการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายใน คดีอาญา และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ ผู้เสียหายในคดีอาญา และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีความเป็นธรรมและ สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

นุสรฯ/ปรับปรุง

27 ตุลาคม 2559

**ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา**

**เรื่อง การกำหนดให้หน่วยงานเป็นสำนักงาน และมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม
พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทน
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559***

ตามที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้ให้คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สามารถประกาศกำหนดให้หน่วยงานอื่น ๆ ปฏิบัติหน้าที่ในการรับคำขอ คำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา หรือดำเนินการอื่นใดตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 นั้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ข้อ 4 แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559 ข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2559 และข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการยื่นอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ พ.ศ. 2559 คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134/ตอนพิเศษ 121 ง/หน้า 46/2 พฤษภาคม 2560

และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา จึงกำหนดและมอบหมายให้หน่วยงานดังต่อไปนี้ ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

1. สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1 – 4 ให้ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

(1) แจ้งสิทธิและรับคำขอค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย รวมถึงสอบปากคำ ตลอดจนรวบรวมพยานเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำขอตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

(2) รวบรวมคำขอค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย โดยคำขอที่เกิดขึ้นนอกเขต พื้นที่กรุงเทพมหานครให้ส่งเอกสารดังกล่าวไปยังสำนักงานยุติธรรมจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของ คณะอนุกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ที่คำขอเกิดในเขตพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของคณะอนุกรรมการ เว้นแต่คำขอดังกล่าว คณะกรรมการได้มอบหมายให้อยู่ในเขตอำนาจดำเนินการของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1 – 4 สำหรับเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้ส่งเอกสารดังกล่าวไปยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

(3) ดำเนินการจัดทำคำขอค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย รวมทั้งทำความเข้าใจ เสนอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(4) ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือ ความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

(5) เก็บ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนหรือ ค่าใช้จ่าย

(6) จัดประชุมคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติค่าตอบแทน หรือกลับกรองค่า ทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(7) รวบรวมและรายงานผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการ หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการ

(8) รับอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการ และส่งเอกสารอุทธรณ์ดังกล่าวไปยัง สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

(9) ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ “สำนักงาน” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาดังนี้

9.1 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและ คำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทนและ คำใช้จ่าย พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 26 ในหมวด 4 การเรียกคืนคำตอบแทน

9.2 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและ คำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำ ทดแทนและคำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 23 ใน หมวด 4 การเรียกคืนคำตอบแทน

9.3 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและ คำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการยื่นอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 10 ในหมวด 1 การอุทธรณ์คำวินิจฉัยของ คณะอนุกรรมการในส่วนการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการ และข้อ 22 ข้อ 24 และข้อ 26 ในหมวด 2 การอุทธรณ์ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

(10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย หนึ่ง ให้ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1 – 4 ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ “ผู้อำนวยการ” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและ คำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทน และคำใช้จ่าย พ.ศ. 2559 และระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทน และคำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำ ทดแทนและคำใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2559

2. สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

(1) แจ้งสิทธิและรับคำขอคำตอบแทน หรือคำทดแทนหรือคำใช้จ่าย รวมถึงสอบปากคำ ตลอดจนรวบรวมพยานเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำขอตามพระราชบัญญัติ คำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและคำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและคำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับ ที่ 2) พ.ศ. 2559

(2) รวบรวมคำขอคำตอบแทน หรือคำทดแทนหรือคำใช้จ่าย โดยคำขอที่เกิดขึ้นนอกเขต พื้นที่กรุงเทพมหานครให้ส่งเอกสารไปยังสำนักงานยุติธรรมจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของ คณะอนุกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและคำใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ที่คำขอเกิดในเขตพื้นที่จังหวัด ในความรับผิดชอบของคณะอนุกรรมการ สำหรับเขตพื้นที่

กรุงเทพมหานครให้ส่งเอกสารดังกล่าวไปยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

(3) สำนักงานยุติธรรมจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะอนุกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาให้ดำเนินการจัดทำคำขอคำตอบแทนหรือคำทดแทนหรือค่าใช้จ่าย และทำความเข้าใจกับคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ รวมถึงจัดประชุมคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติคำตอบแทน หรือกลับกรองคำทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(4) ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับคำตอบแทน หรือคำทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

(5) เก็บ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายคำตอบแทน หรือคำทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

(6) รวบรวมและรายงานผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการ หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการ

(7) รับอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการ และส่งเอกสารอุทธรณ์ดังกล่าวไปยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

(8) ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ “สำนักงาน” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาดังนี้

8.1 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 26 ในหมวด 4 การเรียกคืนคำตอบแทน

8.2 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยคณะอนุกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 23 ในหมวด 4 การเรียกคืนคำตอบแทน

8.3 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการยื่นอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการดำเนินการตามข้อ 10 ในหมวด 1 การอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการในส่วนการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการ และข้อ 22 ข้อ 24 และข้อ 26 ในหมวด 2 การอุทธรณ์ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย อนึ่ง ให้ยุติธรรมจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ “ผู้อำนวยการ” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธี พิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559 และระเบียบคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยคณะอนุกรรมการ พิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2559

3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

(1) แจ้งสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 แก่ผู้เสียหายและทายาทซึ่งได้รับความ เสียหายที่มาร้องทุกข์ในคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ที่กำหนดในรายการ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

(2) รับคำขอค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา และรวบรวมเอกสารคำขอต้นฉบับและ เอกสารที่เกี่ยวข้องส่งไปที่กองบัญชาการตำรวจนครบาลหรือตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หรือเจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมรับเรื่อง ไป ดำเนินการ

(3) ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแลกเปลี่ยน และอนุเคราะห์ข้อมูล สถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดอาญา กลุ่มที่ 2 (ความคิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ) และให้ความช่วยเหลือประชาชนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

(4) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

(5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาตามที่เห็นสมควร

4. เรือนจำและทัณฑสถาน ให้ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

(1) แจ้งสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 แก่จำเลยในคดีอาญา

(2) รับคำขอค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และรวบรวมเอกสารคำขอต้นฉบับและเอกสารที่เกี่ยวข้องส่งไปที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดในพื้นที่ เพื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะรับเรื่องไปดำเนินการ

(3) รายงานผลการแจ้งสิทธิและรับคำขอแก่จำเลยในคดีอาญา โดยจัดทำสถิติผลการดำเนินงานในพื้นที่ความรับผิดชอบรายงานต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และกรมราชทัณฑ์ เป็นรายเดือนรายไตรมาส และรายปี

(4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดเพื่อให้ความช่วยเหลือจำเลยในคดีอาญาตามที่เห็นสมควร

5. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ให้ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

(1) แจ้งสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2559 แก่ผู้เสียหายและทายาทซึ่งได้รับความเสียหายในคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ที่กำหนดในรายการท้ายพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

(2) รับคำขอค่าตอบแทน รวมทั้งสอบปากคำตลอดจนรวบรวมพยานเอกสารที่เกี่ยวข้อง และส่งเอกสารดังกล่าวไปยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

(3) ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน

(4) เก็บ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน

(5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดเพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการช่วยเหลือตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2560

กรรณิการ์ แสงทอง

รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงยุติธรรม

ประธานคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย

และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

**ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ
ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559**

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาสามารถกระทำได้รวดเร็ว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 8 มาตรา 23 และมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2559”

ข้อ 2 * ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก

(1) ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545

(2) ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548

(3) ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133/ตอนพิเศษ 286 ง/หน้า 14/9 ธันวาคม 2559

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“คำขอ” หมายความว่า คำขอรับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย

“ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ” หมายความว่า ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาท

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือหน่วยงานอื่นที่คณะกรรมการประกาศกำหนดตามมาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือผู้อำนวยการหรือหัวหน้าหน่วยงานอื่นซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่คณะกรรมการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงานราชการ หรือบุคคลใดที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามระเบียบนี้

“ทายาท” หมายความว่า

(ก) ผู้สืบสันดาน

(ข) ผู้บุพการี

(ค) คู่สมรส

(ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะ หรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลย แล้วแต่กรณี

ทั้งนี้ ทายาทที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับผลกระทบจากความเสียหายด้วย

ข้อ 5 ให้ประธานกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด 1

วิธีการยื่นคำขอ

ข้อ 5 ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ยื่นคำขอด้วยตนเองตามแบบคำขอที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ พร้อมแนบเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ท้ายแบบคำขอ โดยให้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือหน่วยงานอื่นที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

คณะกรรมการอาจกำหนดเพิ่มช่องทางการยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งอาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่จำเป็นเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 7 การยื่นคำขอตามข้อ 6 ต้องยื่นภายในกำหนดเวลา ดังต่อไปนี้

(1) กรณีขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้ยื่นคำขอภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

(2) กรณีขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้ยื่นคำขอภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องเพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ข้อ 7 ภายใต้บังคับข้อ 6 และข้อ 7 บุคคลอื่นจะยื่นคำขอแทนผู้มีสิทธิยื่นคำขอได้เฉพาะกรณี ดังต่อไปนี้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์
 (2) ผู้อนุบาล กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถ
 (3) ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการี คู่สมรส บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายหรือจำเลย

(4) บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมีเหตุจำเป็น ดังต่อไปนี้

(ก) เจ็บป่วยจนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้
 (ข) เป็นคนสูงอายุหรือเป็นบุคคลทุพพลภาพไม่สะดวกในการเดินทาง
 (ค) เดินทางไปต่างประเทศโดยมีกิจธุระจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจมายื่นคำขอได้ภายในกำหนดเวลาตามข้อ 7

(ง) มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่คณะกรรมการเห็นชอบกำหนดเป็นรายกรณี

ข้อ 9 คำขอที่ได้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามข้อ 6 ให้ถือว่าได้มีการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการแล้ว

ข้อ 10 เมื่อได้รับคำขอแล้ว ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบรับคำขอหรือมีหนังสือแจ้งให้แก่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลตามข้อ 8 ไว้เป็นหลักฐาน แล้วแต่กรณี

ใบรับคำขอหรือหนังสือแจ้งตามวรรคหนึ่งจะต้องมีข้อความแสดงวัน เดือน ปี เลขที่รับคำขอชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอ

ข้อ 11 คำขอที่ได้รับไว้แล้ว ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่บันทึกการรับคำขอไว้ในทะเบียนการรับคำขอในระบบคอมพิวเตอร์โดยทันที

ข้อ 12 ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบรายการตามคำขอให้ครบถ้วน หากเห็นว่าคำขอใดที่มีรายการไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลตามข้อ 8 ทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมและส่งเอกสารหลักฐานให้ถูกต้องครบถ้วน

ในการให้บริการแก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก รวดเร็วเป็นพิเศษ

ข้อ 13 ในการพิจารณาเพื่อรับคำขอ ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ประเมินเบื้องต้น หากพบปัญหาความเดือดร้อนที่จะต้องแก้ไขเร่งด่วน ให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือประสานส่งต่อตามความจำเป็นแก่กรณี อาทิ การรักษาพยาบาล การใกล้เกลี่ยข้อพิพาทการหาที่พักพิงชั่วคราว เป็นต้น

หมวด 2

การตรวจสอบ และรวบรวมพยานหลักฐาน

ข้อ 14 เมื่อได้รับคำขอแล้ว ให้สำนักงานมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่ง ตรวจสอบคำขอและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายโดยเร็ว

ข้อ 15 ในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาคำขอ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) ศึกษาคำขอและเอกสารหลักฐานประกอบที่ได้มาพร้อมคำขอ
- (2) วางแผนในการรวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานต่าง ๆ

(3) แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง โดยมีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นต่อการพิจารณาคำขอ หรือลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

ข้อ 16 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบปากคำผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลใดที่ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยเร็ว

ในการสอบปากคำผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลใดที่ทราบถึงข้อเท็จจริง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการบันทึกถ้อยคำไว้ เมื่อได้บันทึกถ้อยคำเสร็จแล้วให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟังหรือจะให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเองก็ได้และให้ผู้ให้ถ้อยคำ ผู้บันทึกถ้อยคำ และพนักงานเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐานถ้าบันทึกถ้อยคำนั้นมีหลายหน้าให้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ข้อ 17 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเสร็จแล้วให้วิเคราะห์และจัดทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี โดยเร็ว

เมื่อผู้อำนวยการได้รับรายงานและความเห็นตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ทำความเห็นโดยเร็วเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาต่อไป เว้นแต่ในเขตพื้นที่ซึ่งคณะกรรมการได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และมอบหมายให้คณะอนุกรรมการดังกล่าวเป็นผู้พิจารณาแทนคณะกรรมการไว้แล้ว ให้ผู้อำนวยการเสนอต่อคณะกรรมการดังกล่าว

ในกรณีที่มีเหตุอันควร ผู้อำนวยการอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ได้

หมวด 3

การพิจารณาของคณะกรรมการ

ข้อ 18 เมื่อคณะกรรมการได้รับรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการแล้ว ให้พิจารณามีคำวินิจฉัยหรือความเห็น โดยเร็ว

ข้อ 19 ในการพิจารณาคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา คณะกรรมการต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(2) ผู้เสียหายไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

(3) การพิจารณากำหนดค่าตอบแทน ให้พิจารณาตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับแนวทางการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามข้อ 23

ข้อ 20 ในการพิจารณาคำขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา คณะกรรมการต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นบุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา
- (2) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (3) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ
- (4) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

(5) การพิจารณากำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ให้พิจารณาตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับแนวทางการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามข้อ 23

ข้อ 21 การพิจารณาของคณะกรรมการ อาจเรียกให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมาให้ปากคำเพิ่มเติมหรือให้มีการสอบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือตรวจสอบข้อมูลเอกสาร วัตถุ หรือสถานที่เพิ่มเติมอีกก็ได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการแทนแล้วรายงานให้ทราบก็ได้

ข้อ 22 เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ผู้อำนวยการแจ้งคำวินิจฉัยให้แก่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ตามมาตรา 25 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ข้อ 23 เพื่อให้การพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาของคณะกรรมการเป็นไปโดยเหมาะสม ถูกต้อง และเป็นธรรม ให้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาจัดทำแนวทางการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งมีสาระเป็นการกำหนดรายละเอียดแนวทางปฏิบัติและอัตราการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

แนวทางการพิจารณาตามวรรคหนึ่ง เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบแล้ว ให้คณะกรรมการนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาตามหมวดนี้

หมวด 4

การเรียกคืนค่าตอบแทน

ข้อ 24 กรณีที่ปรากฏในภายหลังต่อเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าการกระทำที่ผู้เสียหายอาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนนั้น ไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำความผิดเช่นนั้น ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเพื่อรายงานคณะกรรมการทราบต่อไป

ข้อ 25 เมื่อคณะกรรมการได้รับรายงานเหตุตามข้อ 24 แล้ว ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนที่ได้รับไปให้แก่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ทั้งนี้ การมีหนังสือแจ้งให้คืนค่าตอบแทน คณะกรรมการอาจมอบหมายสำนักงานมีหนังสือเพื่อให้ประธานกรรมการเรียกคืนค่าตอบแทนก็ได้

ข้อ 26 เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงตามข้อ 24 หากสำนักงานเห็นว่ามีความจำเป็นต้องดำเนินคดีกับผู้เสียหาย ให้สำนักงานแจ้งต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเพื่อรายงานกระทรวงยุติธรรมทราบ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมอาจมอบหมายให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ หรือพนักงานอัยการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีและแจ้งให้ศาลทราบ

บทเฉพาะกาล

ข้อ 27 บรรดาคำขอที่ได้ยื่นไว้ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นคำขอตามระเบียบนี้ โดยอนุโลม

ในกรณีที่คำขอตามวรรคหนึ่งมีข้อแตกต่างไปจากคำขอตามระเบียบนี้ ให้ผู้อำนวยการมีอำนาจสั่งให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลตามข้อ 8 ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำขอและส่งเอกสารหรือหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559

กรรมการ์ แสงทอง

รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงยุติธรรม

ในตำแหน่งประธานกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

วิริญา/ปริยานุช/จัดทำ

15 ธันวาคม 2559

นิยามศัพท์

ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่นและต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

ผู้เสียหายในคดีอาญา หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่นและต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และความผิดที่เกิดขึ้นเป็นความผิดตามมาตรา ๒๖๖ ตรีของประมวลกฎหมายอาญาที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ เช่น

- ถูกข่มขืนกระทำชำเรา หรือถูกกระทำอนาจาร
- ถูกทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตาย
- ถูกลูกหลงได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย
- การกระทำโดยประมาทของบุคคลอื่น โดยพิสูจน์แล้วมีข้อยุติว่าผู้เสียหายไม่ได้มีส่วนประมาทด้วย

ประมาทด้วย

จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา จำเลยในคดีอาญา หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญาซึ่งถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีและปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังว่าเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ค่าตอบแทน หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ค่าทดแทน หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณา และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในการคดีนั้นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

สำนักงาน หมายความว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

กรรมการ หมายความว่า กรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

คณะอนุกรรมการ หมายความว่า คณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทน
ผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามอบหมายให้พิจารณาหรือปฏิบัติการ
อย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหน้าที่ หมายความว่า ข้าราชการ พนักงานราชการ หรือบุคคลใดที่ได้รับ
มอบหมายจากสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาให้ปฏิบัติหน้าที่
ตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.
2544

การแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ หมายความว่า กระบวนการแสวงหา
ข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจ โดยนิติกรเจ้าของสำนวนดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐาน เพื่อสรุปสำนวนเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและ
ถูกต้องเมื่อเห็นว่าครบถ้วนและถูกต้องผู้อำนวยการจะจัดทำความเห็นเสนอต่อคณะอนุกรรมการ

กระบวนการช่วยเหลือทางการเงิน หมายความว่า การใช้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่
ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การอุทธรณ์คดี หมายความว่า ผู้ยื่นคำขอสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์โดยยื่นต่อสำนักงาน
ช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้อุทธรณ์มี
ภูมิลำเนา หลังจากนั้น ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคำขออุทธรณ์และมีคำวินิจฉัย โดยผู้ยื่นคำขอจัดทำคำ
คัดค้านและแถลงคดีต่อ ศาลอุทธรณ์ กรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ